

**T.C.
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TÜRKİYE'DE İÇ GÖÇ ve GÜNDELİK HAYAT

İSTANBUL ÖRNEKLEMİ

Birsen KORKMAZ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK SAĞLIK PSİKOLOJİSİ PROGRAMI**

**DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. İrem ERDEM ATAK**

İSTANBUL, Ağustos 2014

**T.C.
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TÜRKİYE’DE İÇ GÖÇ ve GÜNDELİK HAYAT

İSTANBUL ÖRNEKLEMİ

Birsen KORKMAZ

(102005026)

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK SAĞLIK PSİKOLOJİSİ PROGRAMI**

Tezin Enstitüye Teslim Edildiği Tarih :

Tezin Savunulduğu Tarih :

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. İrem ERDEM ATAK _____

Diğer Jüri Üyeleri : Yrd. Doç. Dr. Bahar TANYAŞ _____

Yrd. Doç. Dr. Elif ÇELEBİ _____

İSTANBUL, Ağustos 2014

**T.C.
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TÜRKİYE'DE İÇ GÖÇ ve GÜNDELİK HAYAT

İSTANBUL ÖRNEKLEMİ

Birsen KORKMAZ

(102005026)

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK SAĞLIK PSİKOLOJİSİ PROGRAMI**

**DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. İrem ERDEM ATAK**

İSTANBUL, Ağustos 2014

TEŞEKKÜR

Yaşamım boyunca, bilhassa eğitime verdikleri değerle benden özverilerini bir an olsun esirgemeyen çok değerli annem Sevgi Korkmaz ve babam Edip Korkmaz'a, varlıklarıyla yaşamı anlamlandıran kardeşlerim Mahsum Korkmaz ve Ferhat Serhat Korkmaz'a, tezimi yazarken benden sabrını ve yardımını eksik etmeyen saygıdeğer tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. İrem Erdem Atak'a, tezimin başından sonuna kadar tüm aşamalarında bilgisi ve değerli yorumlarıyla beni destekleyen saygıdeğer hocam Yrd. Doç. Dr. Bahar Tanyaş'a, anketlerimin Kürtçe'ye çevrilmesini sağlayan İstanbul Kürt Enstitüsü'ne, örneklemime ulaşmada bana yardımcı olan Göç Edenler Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği (Göç-Der) ve Bitlis İli İlçeleri Eğitim Kültür Sanat ve Yardımlaşma Derneği (Bisyad-Der)'ne, tezimin teknik kısımlarında bana sabırla yardım eden değerli komşumuz Mesut Kullar'a ve son olarak bütün tez yazım süreci boyunca benden güzel temennilerini eksik etmeyen dostlarıma can-ı gönülden saygılarımı ve teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Birsen Korkmaz

Ağustos, 2014

İÇİNDEKİLER

SAYFA NO

TEŞEKKÜR.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
KISALTMALAR	viii
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
TABLO LİSTESİ	x
BÖLÜM 1. GİRİŞ VE AMAÇ	1
1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	3
1.2. ARAŞTIRMANIN SORULARI.....	3
BÖLÜM 2. GÖÇ OLGUSUNA GENEL BİR BAKIŞ.....	4
2.1. GÖÇ.....	4
2.2. GÖÇ ÇEŞİTLERİ VE NEDENLERİ	4

2.3. TÜRKİYE’DE İÇ GÖÇ OLGUSU.....	8
2.3.1. Türkiye’de Göç Süreçleri ve Nedenleri	8
2.3.1.1. 1923 - 1950 Dönemi	8
2.3.1.2. 1950 - 1980 Dönemi	9
2.3.1.3. 1980 Sonrası	10
2.3.2. Metropol Örneği Olan İstanbul ve Göçün Etkileri.....	22
BÖLÜM 3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	25
3.1. ARAŞTIRMANIN ŞEKLİ	25
3.2. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ	25
3.3. KATILIMCILAR.....	26
3.4. VERİ TOPLAMA ARACI	29
3.5. İŞLEM.....	30
BÖLÜM 4. BULGULAR.....	31
4.1. GÖÇ ÖNCESİ FİZİKİ KOŞULLAR.....	31
4.2. GÖÇ SÜRECİ	32
4.3. GÖÇ SONRASI.....	34
4.4. GÖÇ ÖNCESİ VE SONRASI SAĞLIK HİZMETLERİNE ULAŞIM.....	35
BÖLÜM 5. SONUÇ VE TARTIŞMA	40
5.1. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	47
KAYNAKLAR.....	48
EKLER.....	53
EK - A	53
EK - B	54
ÖZGEÇMİŞ.....	98

ÖZET

TÜRKİYE’DE İÇ GÖÇ ve GÜNDELİK HAYAT İSTANBUL ÖRNEKLEMİ

Bu çalışmada, Türkiye’de 1980 ile 2000 yılları arasında yaşanan ve “zorunlu” olarak nitelendirilen göçün gündelik hayat üzerine etkileri kapsamlı olarak değerlendirilmiş ve bu 20 yıllık dönemin (özellikle 1990 ile 2000 yılları arasındaki 10 yıllık dönem) kendine özgü şartları detaylı olarak irdelenmiştir. Bu bağlamda çalışmadaki temel araştırma soruları: “Göç öncesi, süreci ve sonrası gündelik hayatta bireylerin fizikî ve sosyo-ekonomik koşulları nelerdir ve bu koşullarda hangi zorluklar yaşanmıştır?” ve “Göç öncesi ve sonrası yaşanan yaygın sağlık sorunları nelerdir ve sağlık hizmetlerine ulaşım nasıl olmuştur?” şeklinde sıralanabilir. Araştırmanın örneklemini 1980 ve 2000 yılları arasında Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nden göçle İstanbul’a gelmiş 160 katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcıların çoğunluğu (%93) 1990 yılından sonra yaşadığı bölgeden göç etmiş; ancak bahsi geçen yıllarda son olarak İstanbul’a göç etmiş olmaları esas alınmıştır. Göç deneyimini değerlendirmek için 127 sorudan oluşan anket, yüz yüze uygulanmıştır. Anket soruları, göç üzerinde yapılmış araştırmalar incelenerek yaklaşık 3 aylık bir çalışma sonucunda oluşturulmuş ve İstanbul Kült Enstitüsü tarafından Kürtçe’ye çevrilmiştir. Araştırmanın uygulanması ilk olarak İstanbul il/ilçe dernekleri ve İstanbul Kült Enstitüsü aracılığı ile ulaşılan katılımcılarla gerçekleştirilmiş, daha sonra örneklem kartopu yöntemi ile genişletilmiştir. Katılım, İstanbul’un birçok ilçesinden karışık olarak gerçekleşmiştir. Bulgular göstermiştir ki, katılımcılar, göç etmeden önce de buldukları illerde su, kanalizasyon, elektrik,

haberleşme, atık çöp, ısınma, imar, ulaşım sorunları ile can güvenliği ve ekonomik güvence, asfalt yol, iş yeri, sağlık ocağı, okul, televizyon vericisi bulunmamasından ve doğal afetler ile yapılan operasyonlardan doğan pek çok sıkıntıyı yaşamak zorunda kalmışlardır. Aynı şekilde katılımcıların göç sürecinde de manevî birçok zarara uğradıkları görülmüş; göç sonrasında birtakım sıkıntılar azalmış olsa da bunların yerine; şehre uyum sağlamada ve ekonomik alanda zorlanma, kültürel açıdan arada kalmışlık, sağlık güvencesi artmasına rağmen halen yeterli olmaması, ulaştıkları sağlık kuruluşlarında hizmet alırken “dil” bilmezlikten dolayı kendilerini ifade etmede yaşadıkları problemler şeklinde özetlenebilecek yeni sorunlar ortaya çıkmıştır. Katılımcıların bu sorunlarla birlikte ve bunlara rağmen İstanbul’a alışmaya çalıştıkları görülse de, bu durumun memleket özlemini yoğun olarak duymalarının önüne geçmeye yetmediği gözlemlenmiş; yapılan araştırmada tüm bunların detaylı olarak değerlendirilmesi sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İç göç, Kürtçe, Sağlık, Eğitim, Fiziki koşullar

Tarih: Ağustos, 2014

ABSTRACT

INTERNAL MIGRATION AND DAILY LIFE IN TURKEY:

THE ISTANBUL SAMPLE

The present study explores the “forced” migration that took place between 1980 and 2000 in Turkey, and its impact on daily lives of migrants with a particular focus on the experiences of those who migrated during 1990s. The main research questions of the study are: “What are the physical and socio-economical conditions and difficulties that migrants faced before, during and after their migration?” and “What are the health and services related problems that migrants experienced before and after migration?” The sample consists of 160 participants who migrated from the Eastern and Southeastern parts of Turkey to Istanbul between the years of 1980 and 2000. Although some of these participants had multiple migration experiences, this research focused on their experiences in their final destination, Istanbul. A face to face survey of 127 items was conducted with all participants. Survey items were generated in Turkish based on an analysis of previous surveys on internal migration with similar participant groups. The questionnaire was also translated into Kurdish by the Istanbul Kurdish Institute and interviews were conducted either in Turkish or Kurdish based on the participants’ language preference. At the beginning of the study, participants were invited to the study via local civil society organizations, particularly the Istanbul Kurdish Institute. Then the snowball technique was used to target the same population. The findings indicated that before their migration the participants had a number of problems

related to water and power supply, sewer and heating systems, waste management, communication and transportation. Pre-migration lives were also characterized by the lack of economic and physical security and issues about accessing to health and education services. Participants had various problems in their daily lives after their migration to İstanbul, too. These problems included difficulties in adapting to the new environment, especially economic hardship, cultural problems, and problems due to their lack of competence in Turkish especially at receiving health services.

KeyWords: Internal migration, Kurdish language, health, education, physical conditions

Date: August, 2014

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
a. g. e.	: adı geen eser
Bisyad-Der	: Bitlis İli İlçeleri Eğitim Kültür Sanat ve Yardımlaşma Derneği
BM	: Birleşmiş Milletler
BYKP	: Beş Yıllık Kalkınma Planı
DB	: Dünya Bankası
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
Ed.	: Editör
GÖÇ-DER	: G Edenlerle Dayanışma Derneği
HÜNEE	: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
İHD	: İnsan Hakları Derneği
KDRP	: Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
MAZLUM-DER	: İnsan Hakları ve Mazlumlarla Dayanışma Derneği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
OHAL	: Olağanüstü Hal
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMOBB	: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TESEV	: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı
TYGONA	: Türkiye G ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması
YON	: Yerinden Olmuş Nüfus

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.3.1. OHAL Bölgesi İllerinde Boşalmış/Boşaltılmış Köylere Göre YON Miktarları

Şekil 2.3.2. OHAL İlleri ve Zorunlu Göçün Yaşandığı İller

Şekil 3.3.1. Katılımcıların Yıllara Göre Göç Dağılımı

Şekil 3.3.2. Katılımcıların Doğum Yerlerine Göre Dağılımı

TABLO LİSTESİ

- Tablo 2.3.1.** Sayım Yılı İtibariyle 1960 Türkiye Nüfusu
- Tablo 2.3.2.** Göç Eden Nüfusun Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı (1980-2000)
- Tablo 2.3.3.** 1995 Yılında Hangi Şehir Ne Kadar Göç Aldı?
- Tablo 3.3.1.** Katılanların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı
- Tablo 3.3.2.** Katılanların İş Durumu Değişkenine Göre Dağılımı
- Tablo 3.3.3.** Katılanların Hangi İşte Çalıştıkları Değişkenine Göre Dağılımı
- Tablo 3.3.4.** Katılanların Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Dağılımı
- Tablo 3.3.5.** Katılanların Sağlık Sigortası Değişkenine Göre Dağılımı
- Tablo 3.3.6.** Katılanların Hangi Sigorta Değişkenine Göre Dağılımı
- Tablo 3.3.7.** Katılanların Anadil Nedir ve Diğer Değişkenine Göre Dağılımı
- Tablo 3.3.8.** Katılanların Anadille İfade Etme Değişkenine Göre Dağılımı
- Tablo 3.3.9.** Katılanların Başka Dil Değişkenine Göre Dağılımı
- Tablo 3.3.10.** Katılanların Başka Dilde İfade Etme Değişkenine Göre Dağılımı
- Tablo 4.2.1** Katılanların Göç Sürecinde Gönüllü ya da Zorunlu Göç Etme Durumu Değişkenine Göre Dağılımı
- Tablo 4.2.2.** Katılanların Göç Sürecinde Göç Oranı Değişkenine Göre Dağılımı
- Tablo 4.2.3.** Katılanların Göç Sürecinde Göç Etme Şekli Değişkenine Göre Dağılımı
- Tablo 4.3.1.** Katılanların Göç Sonrası Ne Tür Evde Yaşanıyor Değişkenine Göre Dağılımı
- Tablo 4.4.1.** Göç Sonrası Genel Sağlık Durumu Değerlendirme Değişkenine Göre Dağılımı

BÖLÜM 1. GİRİŞ VE AMAÇ

Türkiye’de 1950’lerden sonra giderek büyüyen köyden kente göç hareketi görülür. Bu hareketin pek çok sebebi olmakla birlikte esas olan sosyo-ekonomik nedenlere 1980’lerde “köy boşaltmalar (politik, siyasi nedenlerin)”ın eklenmesi, uzun bir zaman dilimi içerisinde yoğunlaşarak ve artarak devam etmesine neden olmuştur.

Türkiye’de göç edenlerin çoğunluğu büyük şehirlere yönelmiş ve bu şehirlerde nüfusun hızla artmasına neden olmuş; böylece iç göçün en yoğun yaşandığı başta İstanbul olmak üzere Ankara, İzmir, Mersin gibi birçok il sırayla “hızlı kentleşme”den nasibini almıştır (Kaya, 2009). Hızlı nüfus artışı düzensiz şehirleşmeyi; bu plansız ve düzensiz şehirleşme ise ciddi bir sorunlar silsilesini ortaya çıkarmıştır. Bu sorunlarla çoğunlukla göç eden halk karşı karşıya kalmış ise de, bu durum hem göç eden hem de büyük şehirlerde yaşayan nüfusu olumsuzluklarla yüklü bir hayatı yaşamak zorunda bırakmıştır.

Göç, bir toplumun sosyal, kültürel, ekonomik, politik, eğitim vb. tüm yapısıyla yakından ilişkili bir olgudur (Şahin, 2001). Türkiye’de göç, toplumdaki birçok yapıyı etkilediği gibi aile yapısını ve kültürel yapıyı da etkilemiş; göç eden aileler gittikleri şehirlerde gerek kültürel gerekse ekonomik farklılıklarından dolayı göç ettikleri alanlara uyum sağlamada birtakım sıkıntılar yaşamış ya da birtakım sıkıntıların yaşanmasına neden olmuşlardır (Tüfekçi, 2002).

Bu araştırmada, özellikle 1990 sonrası iç göç olgusuna odaklanılmış; bu bağlamda göç öncesi, süreci ve sonrası fizikî yaşam koşulları, siyasî ve sosyo-ekonomik deneyimler; göçten önce ve sonra yaşanan sağlık sorunları ve sağlık hizmetlerine ulaşım meselesi değerlendirilmiştir. Zorunlu iç göç, Türkiye’de gerek toplumsal gerekse siyasî hayatın anlaşılmasında önemli bir unsurdur. Ancak konunun boyutunun büyüklüğü ve

yaygın etkilerine rağmen bu konudaki çalışmalar görece sınırlıdır. Özellikle göç etmek zorunda kalan birey ve ailelerin sağlık koşulları ile sağlık hizmetlerine ulaşımı konusunda yeterince kapsamlı bir değerlendirme yapılmamıştır. Araştırmanın bu boşluğu dolduracağı, iç göç olgusunun daha bütüncül ele alınabilmesine katkıda bulunacağı umulmaktadır.

Bu çalışma, alana yapacağı katkının yanı sıra, bir araştırmacı olarak şahsım için de özel bir önem taşımaktadır. Bu alana yönelmemin başlıca sebebi uzun yıllar mazlum olan, mazlumiyet yaşayan aynı etnik kimliğe mensup olduğum insanların sıkıntılarından birine dokunabilmek, bu sıkıntıların nasıl ve ne boyutta olduğunu tespit edebilmek, ileride atılacak adımların öncülüğünün yapılması yönünde ufak da olsa bir çaba sarf etmek ihtiyacıdır. Bunu, hayatta var olma mücadelem açısından önem arz eden bir sorumluluk olarak hissetmekteyim. Araştırma sürecinde hem bir şeyleri tespit edebilmek ve hem de bu alanda çalışmak benim için başka bir şekilde edinemeyeceğim kadar anlamlı bir deneyim oldu. Anketleri uygularken insanlarla samimi diyaloglar kurmam, derneklere gitmem, evlerine misafir olmam büyükşehir hayatıyla birlikte sahip olduğumuz ve kopmasından yakındığımız bağların sadece bir selam ve bu selama eşlik eden sohbetle yeninden canlanması, bu toprakların ne kadar değerli insanları barındırdığını ve yalnız olmadığımızı bana çok derinlerden hissettirdi. Bu, bir alan taraması ve sonuçların değerlendirildiği bir çalışma olmakla beraber, araştırma süreci yeri geldiğinde birlikte ağladığımız, birlikte güldüğümüz bir yaşam deneyimi olarak hafızama ve yüreğime işlendi. Anketi tamamladıktan sonra son olarak dile getirdiğim “Benim sormadığım ama sizin eklemek istediğiniz bir şey var mı?” sorusuyla, insanların konuşmaya başlaması ve bazen yazdıklarımın sayfalar dolusu olması, insanların samimi bir şekilde yaşadıklarını aktarması oldukça değerliydi. Kısacası tezin kimi zaman tez olmaktan ziyade insanların yıllardır konuşamadıkları konuların gün yüzüne çıkmasına, doluluklarını bir nebze olsun aktarmalarına vesile olduğunu görmek benim için oldukça önemliydi.

1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmada, Doğu Anadolu ve GÜneydoğu Anadolu Bölgesi'nden İstanbul'a göç etmiş bireylerin, göç etmeden önce ve göç ettikten sonra yaşadıkları sağlık sorunları; şehre alışma, sağlık ve eğitim hizmetlerine ulaşım meselesi; ekonomik, dilsel ve siyasî alandaki deneyimlerinin ve karşı karşıya kaldıkları zorlukların değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

1.2. ARAŞTIRMANIN SORULARI

1.2.1. Göç öncesi, süreci ve sonrası bireylerin gündelik hayatta fizikî ve sosyo-ekonomik koşulları nelerdir ve bu koşullarda hangi zorluklar yaşanmıştır?

1.2.2. Göç öncesi ve sonrası yaşanan yaygın sağlık sorunları nelerdir ve sağlık hizmetlerine ulaşım nasıl olmuştur?

BÖLÜM 2. GÖÇ OLGUSUNA GENEL BİR BAKIŞ

2.1. GÖÇ

Göç kavramı, Türk Dil Kurumu (TDK)'nın sözlüğünde (2013), “Ekonomik, toplumsal, siyasî sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” olarak tanımlanmaktadır.

TDK'nın tanımını daha detaylandırırsak göçü dinî, iktisadî, siyasî, sosyal ve diğer sebeplerden dolayı insan topluluklarının hayatlarının tamamını veya bir bölümünü geçirmek üzere bir iskân ünitesinden, bir başkasına yerleşmek suretiyle yaptıkları coğrafi yer değiştirme hareketi olarak ifade edebiliriz (Akkayan, 1979). Bu bağlamda göç; fiziksel, sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel değişikliklerle bir bütün oluşturur ve kimi zaman bu değişiklikleri beraberinde getirdiği gibi, kimi zaman da bu değişikliklerden kaynaklanabilir (Adana & Arslantaş, 2010). Göç, kişilerin gönüllü ve zorunlu sebeplere dayalı olarak yer değiştirmesine neden olan sosyal bir olaydır.

2.2. GÖÇ ÇEŞİTLERİ VE NEDENLERİ

Türkiye'deki göç çeşitlerini, “iç göçler” ve “dış göçler” olmak üzere iki ana başlıkta toplamak mümkündür (Koçak ve Terzi, 2012). Bir ülke içinde yaşayan insanların ülkenin bir yerinden diğer bir yerine çalışmak, eğitim almak, iş kurmak ve yerleşmek amacıyla gitme olayı “iç göç” olarak tanımlanmaktadır (Tümertekin, 1994). Dış göç ise belirli bir süre ya da devamlı olarak kalmak üzere çalışmak veya yerleşmek amacıyla bir ülke sınırlarını aşarak başka ülkelere yapılan nüfus hareketidir (Üner, 1972).

Dış göçte, ülke içindeki bireylerin eğitim, iş gibi sebeplerden dolayı bir başka ülkeye uzun ya da kısa süreliğine gitmesi söz konusudur. Tabiatıyla bu durumda, eğitim ve ekonomik anlamda ilerlemiş, gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler daha fazla talep

görmektedir. Türkiye'deki dış göçler; beyin göçleri, işçi göçleri, mübadele göçleri olarak sınıflandırılabilir (Koçak ve Terzi, 2012).

İç göçler, ülke sınırları içinde meydana gelen, dünyada ve Türkiye'de en yaygın olan göç çeşididir. İç göç olgusu, göçün yönüne, yani göç yollarına göre, kırdan kente, kırdan kıra, kentten kente ve kentten kıra olarak sınıflandırılabilir (Özdemir, 2004). Toplumsal, ekonomik ve siyasal nedenlerden kaynaklanan iç göç hareketleri daha çok o ülkenin geri kalmış bölge ve kentlerinden daha gelişmiş bölge ve kentlerine doğru hareket etmektedir (Özer, 2004). Nitekim Türkiye'de de çoğunlukla kırdan kente ve kentten kente doğru göçler yaşanmaktadır (Koçak ve Terzi, 2012).

Türkiye'de sanayileşmenin gelişmesiyle birlikte kentleşme oranı artmaya başlamış, buna paralel olarak göçlerde de artış meydana gelmiştir. Bu artış, 1950'li yıllara tekabül etmektedir. Bu yıllarda göçler, sanayileşmenin ve kentleşmenin etkisiyle birlikte kırdan kente doğru yoğunluk göstermiştir. 1980'lerden sonraki süreç ise kırdan kente göçün yanı sıra kentten kente göçün hız kazandığı bir dönemdir. Böylece Türkiye'de, göç sonucu bölgeler arası nüfus dağılımında dengesizlik oluşmuştur (Koçak ve Terzi, 2012).

Göç, dünyanın bütün toplumlarında daima rastlanılan bir olgudur ve belirli oranlarla her zaman yaşanmaktadır. Ancak bazı ülkelerde çok hızlı ve yoğun bir kentleşme ve göç yaşanırken, bazı ülkelerde bu durum nispeten daha yavaştır ve birçok alanda değişime neden olan bu durum, nüfus hareketliliği olarak tanımlanır. Literatürde göç olgusuna ilişkin yaklaşımlardan biri; "itici ve çekici güçler yaklaşımı" dır (Çelik, 2006). Modernleşmeyi ve gelişmeyi esas alan bu yaklaşım, göç akımının farklı toplumlar ya da toplumsal sistemlerdeki ekonomik gelişim eksikliği analizinde "itme" ve "çekme" faktörlerini vurgulamaktadır (Thomas, 1958; Lut, 1961; Rose, 1969; Klaasen-Diriwe, 1973; Salt-Claut, 1976; Akt: Erdoğan, 1988:6). Ekonomik yayılmanın, elverişsiz demografik durumların ve yerli işçilerin yukarı doğru devingenliğinin göç hareketlerinin "çekiş"; işsizliğin, fakirliğin, ekonomik yönden gelişmemişliğin ve geciken sanayileşmenin ise gönderen ülkelerin başlıca "itme" nedenlerini oluşturduğu kabul edilen bir görüştür (Castles ve Kossack, 1973; Akt: Doğan, 1988).

Bu bağlamda Türkiye'deki göçlerin nedenlerinden biri olarak kıran iticiliğinden ve kentin çekiciliğinden bahsedilebilir. 1950'lerde kentsel nüfus oranı kırsal nüfus oranından daha fazla olduğu ve nüfusun çok yoğun az yoğun doğru hareket ettiği

sonuçlarına varılmıştır. Bu durumda itici faktörler kırsalda, çekici faktörler ise kentlerde ön plana çıkmaktadır (Güreşçi, 2010). Kırın iticiliğinin nedenlerini Keleş (1996); hızlı nüfus artışı, miras yoluyla tarım alanlarının daralması, tarımda makineleşmenin artması ve buna bağlı olarak tarımsal işgücünün azalması, bazı kırsal kesimlerde iklim koşullarının kötülüğü, ekonomik istikrarsızlık ve sosyal problemler, doğal afetler ve savaşlar, mevsim dışı ekonomik etkinliklerin yetersizliği, iş imkânlarının sınırlılığı, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersizliği olarak açıklarken; kentin çekiciliğinin nedenlerinin ise kentin insanlara daha cazip gelmesi, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yaygınlığı, ulaşım imkânlarının daha iyi olması, sanayinin ve hizmet sektörünün gelişmiş olmasından dolayı iş imkânlarının fazlalılığı gibi etkenler olduğunu aktarmaktadır.

İç göç kendi bünyesinde serbest bir karar ile yer değiştirmenin yanında, aslında bir “zorunluluk” sonucunda yer değiştirme olarak da ortaya çıkabilir. Diğer bir deyişle, iç göç, kişilerin kendi kararlarıyla gerçekleştirdikleri, serbestçe oluşan bir nüfus hareketi olduğu gibi, kişilerin arzuları dışında bazı kuvvet ve nedenlerin etkisiyle gerçekleşen hareketlilik olarak da tanımlanabilir. Bu bağlamda iç göç, güdümlü ya da zorunlu göç ve serbest ya da istemli göç olarak kendi içinde ikiye ayrılır (Sağlam, 2006).

Fertlerin daha iyi yaşam koşulları, iş olanakları, mali imkânlar, emniyet, istikrar ve çeşitli sosyal imkânlar elde etmek ümidiyle, kendi istekleri doğrultusunda serbestçe yer değiştirmelerine serbest göç denilmektedir (Akkayan, 1979). Serbest göç, insanların kendi tercihleri doğrultusunda gerçekleşmektedir. Şartlar ve durumlar da insanları göçe kendiliğinden zorlayabilir; fakat direkt olarak bir kuvvetin etkisinin zorlaması görülmediği için serbest ya da gönüllü olarak tanımlanmaktadır.

Bireyin kendi arzusu dışında, bazı güçlerin ve faktörlerin zorlamasıyla yer değiştirmesine zorunlu ya da güdümlü göç denir. Bu göç, göç edecek bireyin kendi rızasının dışında gerçekleşmektedir. Devletin, sosyal, ekonomik, güvenlik vb. konularda aldığı kararları uygulaması sonucunda nüfus yoğunluğunda meydana gelen hareket güdümlü göçü oluşturur (Akkayan, 1979).

Türkiye’de Cumhuriyet tarihi boyunca, ulus-devleti güçlendirme politikası kapsamında Dersim, Sason, Koçgiri vakalarında olduğu gibi birçok kez Kürt kökenli nüfus zor kullanılarak kendi yaşadıkları bölgelerin dışına göç etmeye mecbur

bırakılmıştır (Kalkınma Merkezi Araştırması, 2010). İç göç hareketlerinin içinde önemli yer tutan zorunlu yerleştirme uygulamaları, Cumhuriyet'in ilk yıllarında yaşanmaya başlamıştır. İlk uygulama, Şeyh Sait isyanının ardından çıkarılan 10 Haziran 1927 tarih ve 1097 sayılı “Bazı Eşhasın Şark Mıntikasından Garp Vilayetlerine Nakline Dair Kanun” ile 1934 yılında 2510 sayılı yasaya dayanılarak gerçekleştirilmiştir. Yasanın bir hedefi, aşiretlerin bir yandan yerleşik yaşama geçmelerini sağlamak, diğer yandan da aşiret içindeki güç yapısının kırılarak, aşiret yaşam tarzını ortadan kaldırmaktır. Bu kanunla birlikte Tunceli, Erzincan, Bitlis, Bingöl, Van, Diyarbakır, Ağrı, Muş, Erzurum, Elazığ, Kars, Malatya, Mardin illerindeki 5.074 haneden 25.831 kişi Batı Anadolu'ya gönderilmiştir (Kaygalak, 2009). Zorunlu yerleştirme 1930 Ağrı ve 1937 Dersim isyanında da uygulanan önemli politikalardan biridir.

Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde 1980'li yıllardan 1999 yılına kadar süren “köy boşaltmaları” da güdümlü/zorunlu göç türü içerisinde yer almaktadır. Böylece Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde yoğun olarak yaşanan ve büyük ölçüde de zorunlu göç olarak nitelendirilebilecek göçler, bölgedeki kent merkezlerinin sosyo-kültürel yapısında önemli değişikliklere neden olmuştur (Özer, 2004). Çalışmanın ilerleyen kısımlarında bu konuya daha detaylı olarak değinilecektir.

Tüm bu kavram, tanım ve ayrımlar göç yazınında tartışmalıdır; çünkü neyin gönüllü neyin zorunlu hareket olduğunu değerlendirmek karmaşık bir meseledir. Yapılan tanımlamalardan; Birleşmiş Milletler'in *Ülke İçinde Yerinden Olma Konusunda Yol Gösterici İlkeler*'ine bakacak olursak zorunlu göçe maruz kalmış kişiler aşağıdaki şekilde tanımlanmaktadır (2005) :

“...zorla ya da mecbur kalarak evlerinden veya sürekli yaşamakta oldukları yerlerden, özellikle silahlı çatışmaların etkilerinden, genel olarak şiddet içeren durumlardan, insan hakları ihlallerinden veya doğal ya da insan kaynaklı felaketlerden korunmak için, uluslararası kabul görmüş devlet sınırlarını geçmeksizin kaçan ya da bu yerleri terk eden kişi veya bu tip kişilerden oluşan gruplara, ülke içinde yerinden olmuş kişiler denilmektedir.”

Thomas Faist (2003) ise, *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar* adlı çalışmasında gönüllü ve zorunlu göç ayrımını yaparken, fiziksel zorlamanın varlığı veya yokluğu üzerinde durmuş; insanları sınır dışı etme, sürgüne yollama, tehcir gruplarının

kovuşturulması gibi olguları zorunlu göç olarak tanımlama noktasında düşünce birliği olduğunu ileri sürmüştür. Ancak diğer taraftan devlet politikaları sonucunda ekonomik hayatın işlemez hale gelmesiyle, insanların başka yerlere gitme kararı alması da direkt olmasa bile zorunlu göç kapsamına girmesi meselesi bir tartışma konusudur ve bu konuda Faist'in de ikilemde kaldığı görülmektedir.

2.3. TÜRKİYE'DE İÇ GÖÇ OLGUSU

2.3.1. Türkiye'de Göç Süreçleri ve Nedenleri

Türkiye tarihinde göç, Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana süren ve her dönemin kendine has durum ve şartlarıyla niteliğini belirlediği bir olgudur. Türkiye Cumhuriyeti'nin göç hareketi Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak kaybetmeye başladığı dönemden başlayıp, Türkiye Cumhuriyeti döneminde de süren Müslüman ve Türk asıllı nüfusun Anadolu'ya geri göçü ve Anadolu'dan dışarıya doğru gerçekleşen Ermeni ve Rum asıllı nüfusun göçü olarak görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti'nin göçü yaşayan bir ülke olduğu ve göçlerin Anadolu'nun nüfus yapısını, sosyal, ekonomik ve kültürel durumunu, giden ve gelen nüfus değişimiyle doğrudan etkilediği açık bir vakiyedir.

Cumhuriyet'in ilanı ile beraber göç hareketlerini bazı temel özellikleri ile ayırt edebilmek adına 1923-1950, 1950-1980 ve 1980 sonrası şeklinde üç dönemde incelemek faydalı olacaktır.

2.3.1.1. 1923-1950 Dönemi

1923'ten başlayan ilk dönemde, mübadeleyle birlikte büyük bir dış göç hareketi yaşanmakla birlikte kırdan kente ve kentten kente zayıf bir iç göç söz konusudur. Öyle ki bu iç göç hareketlerine sonraki dönemlerle karşılaştırılmayacak kadar küçük gruplar katılmıştır ve bu göçleri evlilik, memuriyet, eğitim amaçlı yaşanan göçler olarak tanımlamak mümkündür.

Bu dönemde toplumun büyük bir kısmının köylerde yaşamakta olduğu görülmektedir. Örneğin, 1927 yılında Türkiye'nin nüfusu 13.648.270 kişidir. (DİE

Türkiye İstatistik Yıllığı, 1990). Bunun 3.305.879 kişisi şehirlerde yaşarken, köy nüfusu 10.342.391 'dir ve köy nüfusu toplam nüfusun % 75.78'ini oluştururken şehirlerin nüfus oranı %24.22'ye tekabül etmektedir (DİE Türkiye İstatistik Yıllığı, 1990). 1935 yılından itibaren ülkemizde yapılan genel nüfus sayımları Türkiye'nin nüfus artış hızını ve kırsal ve şehir nüfuslarının genel nüfus içerisindeki payını vermektedir. Buna göre belli başlı tarihleri alarak bu oranlara baktığımızda şu şekilde bir sonucun ortaya çıktığını görmekteyiz. 1935 yılında nüfusumuzun % 23.53'ü şehirlerde, % 76,4'ü kırsal kesimde yaşamaktadır. 1950'de şehirler % 25.04, kırsal % 74.96 nüfus oranına sahiptir. Kentli nüfus 1927'den 1950'ye kadar ancak %3 artış göstermiştir (DİE Türkiye İstatistik Yıllığı, 2000:48). 1935 yılında toplam nüfus 16.158.018 iken, 1950'de toplam nüfus 20.947.188'dir (DİE Türkiye İstatistik Yıllığı, 2012).

2.3.1.2. 1950 - 1980 Dönemi

1950'den sonra hızlı bir şekilde “kentleşme” süreci başlamış ve Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra en hızlı kentleşen ülkeler arasına girmiştir. Bunun nedeni olarak yılda ortalama % 2.5 - 3 arasında seyreden doğal nüfus artışı ile köylerden kentlere hızlı nüfus akımlarının, yani göçün önemli bir payı vardır (Keleş, 1986).

Tablo 2.3.1. Sayım Yılı İtibariyle 1960 Yılı Türkiye Nüfusu

Nüfus Sayım Yılı	Nüfus (Kişi)	Şehirde Yaşayan Nüfus (Kişi)	Köyde Yaşayan Nüfus (Kişi)
1960	27.754.820	8.859.731	18.895.089

1950'li ve 1960'lı yıllarda görülen iç göçü hızlandıran sebepler arasında nüfus artışı, tarımdaki düşük üretkenlik ve gelir yetersizliği, kırsal alanlarda görülen işsizlik, eğitim ve evlilikler gösterilebileceği gibi göçün tarımdan sanayiye geçiş, kitle iletişim araçlarının kolaylaştırıcı etkisi ve siyasal-toplumsal kalkınma kararlarının sonucu olarak şekillendiği de öne sürülebilir (Keleş, 1996). Bu dönemde, Türkiye nüfusunun kuzeyden ve doğudan güneye ve batıya doğru yer değiştirme eğilimi içerisine girdiği, nüfusun önemli bir bölümünün Ankara ili hariç kıyı illerinde toplandığı görülmektedir (Göçder, 2007).

Hızlı kentleşmeyle beraber, bu duruma hazır ol(a)mayan büyükşehirlerde birtakım sorunlar ortaya çıkmaya başlamış ve bölgeler arası kalkınmada dengesizlik artmış; sorunları giderek ağırlaşan, çarpık yapılaşp gelişen ve nüfusunun önemli bir bölümünün gecekondulu ve kaçak yapılaşma içerisinde yaşadığı kentler ortaya çıkmaya başlamıştır (Tüfekçi, 2002).

Türkiye’de sanayileşme ve tarımda makineleşme sürecinde görülen sosyo-ekonomik yapıdaki önemli gelişmeler, 1950’lerden itibaren iç göçü tetiklerken İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa’daki sosyo-politik ve ekonomik gelişmeler ise 1960 yılının ortalarından itibaren dış göçe neden olmuştur (Beyazıt & Kocaman, 1993). Böylece Türkiye’den başta Almanya olmak üzere dünyanın birçok ülkesine iş gücü amaçlı göçün gerçekleştiği görülmüştür.

1960 ile 1970 yıllarına bakıldığında 1950’lerden farklı bir durumla karşılaşılır. 1965 ile 1975 yılları arasında Cumhuriyet tarihinin en yüksek kentleşme oranı gerçekleşirken kentten kente göç görece daha önemli hale gelmeye başlamıştır. 1950 yılında kentten kente göç oranı %8.3, 1960’da %11, 1970’de ise %16.3’tür (İnan, 2004). 1960 yılında nüfus 27.754.820, 1970 yılında nüfus ise 35.605.176’dır (Devlet İstatistik Enstitüsü, 2012). Bu dönemde göç merkezleri İstanbul başta olmak üzere Ankara, İzmir, Mersin, Gaziantep, Bursa, Adana, Sakarya, İzmit gibi illerdi. Göç veren illerin analizi yapıldığında ise Sivas, Kars, Kastamonu, Trabzon, Rize, Giresun, Çorum, Malatya gibi iller en yüksek oranda göç veren iller grubunu oluşturmaktaydı. Coğrafi açıdan esas göçün çıkış noktasını belirtmek gerekirse bu bölge Karadeniz Bölgesi’dir.

2.3.1.3. 1980 Sonrası

1950 ve 1970 yılları arasındaki iç göç hareketliliği kırsal ağırlıklı olmakta ve kentlere doğru gelişmektedir. 1980’li ve takip eden yıllarda sıklıkla görülen, 2000 yıllarında ise hâkim olan iç göç, kentler arasındaki göçlerdir (Özdemir, 2008). 1980 yılında yerleşim yerleri arasında göç eden nüfus oranı % 9,34 iken, bu oran 1985’te % 8,67, 1990’da % 10,81 ve 2000 yılında ise %11,02 olarak tespit edilmiştir. Bu dönemlerde yaklaşık 15 milyon insan, çeşitli nedenlerden dolayı yaşadıkları yerlerden ayrılmıştır (Güreşçi, 2010). 1990’dan 2005’e kadar bu sayının % 40’lara ulaşmış olduğunu söyleyebiliriz. Buna göre günümüz Türkiye’sinde her yüz kişinin en az %40’ı kendi dünyaya geldiği

ilin dışında yaşamaktadır. Bu oranlar sadece bir ilden başka bir ile olan göçlere göre düzenlendiği için aynı il sınırları içerisindeki göçleri kapsamamaktadır. Mesela aynı ilin bir köyünden yine aynı il merkezine veya kasabasına yahut aynı il sınırları içerisindeki bir kasabadan il merkezine olan göç bu verilere dâhil değildir. Öyle olsa oranların çok daha yükseleceği ise açıktır. Bu, ülkemizdeki göçün hızının önemli bir göstergesidir. İç göçlerin yönü incelendiğinde ise hareketin kırdan kente, kentten kente ya da az gelişmiş bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru yoğunlaştığı görülmektedir (Bayhan, 1996). 1950’li yılların başlarından itibaren doğudan batıya doğru ivme kazanan emek göçü sonucunda en fazla nüfus kaybına uğrayan bölgeler arasında Doğu ve Güneydoğu Anadolu, Karadeniz Bölgesi ile birlikte ilk sıralarda yer almıştır. 1980’li yılların başlarından itibaren Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin iç göç profiline farklı bir boyut kazandıran husus ise Türkiye’nin bu bölgelerinin özellikle kırsal kesiminden zorunlu göçlerin başlamış olmasıdır (Özgür & Yüceşahin, 2006).

Tablo 2.3.2. Göç Eden Nüfusun Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı (1980-2000)

Yerleşim yerleri	1980-1985		1985-1990		1995-2000	
	Göç Eden Nüfus	Yüzde Pay	Göç Eden Nüfus	Yüzde Pay	Göç Eden Nüfus	Yüzde Pay
Şehirden Şehire Göç	2.146.110	56,18	3.359.357	62,18	3.867.979	57,80
Köyden Şehire Göç	860.438	22,53	969.871	17,95	1.168.285	17,46
Şehirden Köye Göç	490.653	12,84	680.527	12,60	1.342.518	20,06
Köyden Köye Göç	322.709	8,45	392.935	7,27	313.481	4,68
Toplam	3.819.910	100,00	5.402.690	100,00	6.692.263	100,00

Kaynak. DİE (1985), DİE (1989), DİE (1997), DİE (2005). (www.tuik.gov.tr)

2.3.1.3.1. 1980 Sonrası İç Göçün Sosyal ve Politik Arkapları

1980 sonrası dönemin kendine has siyasî durum ve şartları bulunmaktadır ve bu dönemde iç göçün nedenleri daha önceki dönemlerde göçü tetikleyen nedenlerden farklıdır. Özellikle 1987–1998 yılları arasında “güvenlik ve kimlik” gerekçesiyle zorla göçe tâbi tutularak yerinden edilenlerin (Göçder, 2007) göçü, 1923’lerde yaşanan siyasî nedenli mübadele sürecine benzemekle birlikte ayrıştığı önemli bir nokta vardır. 1923’te yaşanan göç süreci hukukî bir çerçevede kişilerin göç süreçlerinin takip edildiği, göç ettirilip belirli bölgelere yerleştirildikleri bir özellik taşıırken; 1980’lerden sonra gelişen göçlerde kişiler yerlerinden edilmiş ancak iskân politikasının gerektirdiği biçimde

devletin belirlediği bölgelere yerleştirilmemişlerdir. Bu bağlamda göçmen kitlesi “yerleştirme” politikası değil sadece “göç ettirme” politikasının bir unsuru olmuştur (Göçder, 2007).

1980 sonrası göçün anlaşılmasında önemli bir diğer husus, bu dönemde yaşanan iç göçün ve yürürlüğe konulan uygulamaların ülkedeki “Kürt sorunu” meselesinden bağımsız ele alınamayacağıdır. Diğer bir deyişle, bu yaşanan göçün özgün niteliği, temelde siyasal koşulların tetiklediği, aynı zamanda çatışma ortamının sosyal ve ekonomik koşullarıyla beslenmiş bir hareketlilik olmasıdır. Göçder, 2007 yılında hazırlanmış olduğu raporda; bu hareketliliği zorunlu göç olarak sınıflandırmakta, zaman zaman “zorlama göç” ve “göç ve kaç hareketleri” olarak da ifade etmektedir.

1980 sonrası Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgesi’nde, Kürt sorunu dayanaklı gerilim, çatışma, isyan meseleleri ve buna bağlı olarak PKK döneminde, çatışmaları önleme konusunda kamu yönetiminin uyguladığı politikaların zorunlu iskân ve güvenlik gerekçesi ile özellikle köy ve köy altı yerleşim alanlarının boşaltılması, Kürt kökenli Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarının yaşadıkları yerleşim alanlarını terk edip yeni yerleşim alanlarına göç etmesine yol açmıştır (Göçder, 2007).

Türkiye Mühendis ve Mimarlar Odası Birliği’nin (TMMOB) İnsan Hakları Komisyonu tarafından yayınlanan “Zorunlu Göç Raporu” na göre:

“Türkiye’nin güneydoğusunda 1990’lı yılların başlarında yoğunlaşan köy boşaltma ve zorla göç ettirme olgusu 1999 yılına kadar devam etmiştir. Bu dönem içerisinde yaklaşık 3700 yerleşim alanından üç milyondan fazla bir nüfus kendi iradeleri dışında yaşadıkları alanları terk etmek zorunda kalmıştır. On altı yıllık çatışma ortamında yalnızca yerleşim alanları yakılıp boşaltılmakla kalmamış, aynı zamanda yaylalara çıkmak yasaklanmış, binlerce dönüm orman yakılmıştır. Boşaltılan, yakılan ve yıkılan yerleşim alanlarında mevcut yol, su, elektrik gibi temel altyapı olanakları da yok olmuştur. Tarlalar kullanılamaz hale gelmiştir. Meyve bahçeleri yok edilmiş, ağaçlar kesilmiştir. Boşaltılan köylerdeki arazi ve mülkler köy korucuları tarafından hem tahrip edilmiş hem de bunlara korucular tarafından el konulmuştur” (TMMOB, 2009).

Göç-Der 2007’de yayınlamış olduğu raporunda, 3438 kırsal yerleşim biriminin boşaltılması sonucunda, 4 ile 4.5 milyon arasında anadili Kürtçe olan Türkiye Cumhuriyeti yurttaşının yaşadığı yerleşim alanlarından kopartıldığını ve bunun, onların

üreticilik niteliklerinin kaybolmasına yol açtığını belirtirken, konuya ilişkin ilk çalışmaların sahibi İnsan Hakları Derneği (İHD), zorunlu göçmen nüfusunu 3-4 milyon olarak ifade etmekte, TESEV ise bu rakamın 1 milyon ve 3 milyon arasında olduğunu söylemektedir. Tahmin niteliğinde olan bu rakamların gerçeği ne kadar yansıttığı bilinmemektedir. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (HÜNEE)'nün, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)'nin talebi üzerine gerçekleştirdiği *Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması* (TYGONA) raporunda bu rakam 1.090.000 olarak ilan edilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Komisyonu'nun 1999 yılında yayınladığı zorunlu göç raporunda ise; 1997 yılı itibariyle Olağanüstü Hal kapsamındaki ve mücavir alandaki iller ile bazı çevre illerde 905 köy ve 2.523 mezranın güvenlik güçleri tarafından terörle mücadele çerçevesinde boşaltıldığı; göç eden toplam nüfusun ise 378.335 olduğu belirtilmiştir. Bu sonuçlara göre zorunlu göçe tâbi tutulan insanların tam sayısına ulaşılmamakla birlikte gerçeğin, yayınlanmış olan rakamlardan fazla olduğu da ileri sürülmektedir.

Her aşamasında insan hakları ihlallerini içeren zorunlu göçün arka plânında yatan etmenler çok çeşitli olmakla birlikte, bunları fizikî güvensizlik (physical insecurity) ve maddî yoksunluk (material deprivation) koşulları (Mooney, 2000) olmak üzere başlıca iki grupta toplamak mümkündür. Türkiye'de zorunlu göç bağlamında fizikî güvensizliği ele alan kapsamlı çalışmalar Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) tarafından gerçekleştirilmiştir. Kurumun "Türkiye'de Ülke İçinde Yerinden Edilme Sorunu: Tespit ve Önerileri" (TESEV, 2007) adlı çalışmasında zorunlu göçe maruz kalma ya da ülke içinde yerinden edilme nedenleri sıralanırken; öncelikli unsur olarak "güvenlik" gerekçesiyle insanların köylerini boşalttığını ya da köylerin boşaltıldığı ifade edilmiştir. Güvenlik sorununu Mazlumder, "Doğu ve Güneydoğu'da İç Göç" (1995) Neden ve Sonuçları Raporunda;

"Can güvenliğinin kalmaması; faili meçhul cinayetlerin ve saldırıların halk üzerinde çok büyük bir psikolojik baskı yaratması, artan menşei meçhul kişilerin bölgede para karşılığı adam kaçıрма, cinayet, yol kesme ve soygun gibi eylemlerde bulunması can güvenliğini tümünden tehdit altına sokmuş, ayrıca çeşitli gruplar arasındaki çatışmalar, kontrgerilla saldırıları ve yol emniyetinin sağlanamadığı şeklinde açıklanmıştır ve can

kayıplarının ve işkencenin yaşandığı bu süreçte, köylülere ya koruculuk sistemini kabul etmeleri ya da kırsal alanları boşaltmaları dayatıldığı sonucuna ulaşılmıştır.”

Öte yandan bu durumun kökeninde ekonomik etmenler de yatmaktadır. Bölgede yaşanan siyasal çatışma ortamı, ekonomik açıdan bölgenin gerilemesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu durum yukarıdaki paragrafta belirtildiği gibi Mooney (2000) tarafından maddî yoksunluk (material deprivation) koşulları olarak tanımlanmaktadır. Mazlumder, (1995) “Doğu ve Güneydoğu’da İç Göç” Neden ve Sonuçları Raporunda maddî yoksunluğa dair aşağıdaki saptamaları yapmıştır:

“- Ekonomik sıkıntılar; bölgenin en önemli gelir kaynağı olan hayvancılık ve hayvancılık kadar olmasa da diğer önemli geçim kaynağı tarımdır. Bölgenin hayvancılığı sadece bölge insanının ihtiyacını değil, ülkenin de et ihtiyacını karşılaması açısından önem taşımaktadır. Köylerin boşaltılmasından dolayı ne hayvancılık yapılabilen ne de tahıl ürün yetiştirilmekte ve buna bağlı olarak bazı malların fiyatlarının özellikle kış aylarında fahiş oranlarda artmaktadır.

- Gıda ambargosu; özellikle bölge köyelerine ve Tunceli, Hakkari gibi il ve ilçelerine, güvenlik güçleri tarafından uygulanan gıda ambargosu, halkın yaşam standardını olumsuz yönde etkilemekte sağlıklı/insanca yaşama hakkını ihlal ettiği aktarılmaktadır.”

Gıda ambargosu; 1994 yılında dönemin valisi, bir karar alarak bölgeye gönderilen erzağa PKK üyelerine yardım yapılıyor gerekçesiyle “kontrollü gıda teslimatı” adıyla sınırlama getirmiştir. Bu karardan sonra vatandaşlar ihtiyaçları olan malzemeyi karakola bildirip karakol komutanının onayladığı oranda kentten köye götürebilmiştir. Yollarda yapılan sıkı kontrollerle de denetlenmiş bu sınırlama 6 yıl sürdükten sonra kaldırılmıştır (<http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/36787.asp>).

Mazlumder, (1995) “Doğu ve Güneydoğu’da İç Göç” Neden ve Sonuçları Raporunda; “halkın temel geçim kaynaklarının tükenmesi/sınırlanması, eğitim ve sağlık hizmetlerinin sekteye uğraması, yer yer uygulanan gıda ambargosu ve yayla yasağı” gibi sorunlar yumağı, sivilleri zorunlu göçe iten maddi yoksunluk ve bunlarla beraber psiko-sosyal sorunlar, can güvenliğinin kalmaması ile birlikte, gelecek kaygısının duyumsanması ve saldırılara açık olma gibi nedenlerden dolayı ortaya çıkan göç

hareketi, Türkiye'nin sosyal yapısını, ekonomik, kültürel ve psikolojik ortamını alt üst etmiştir.

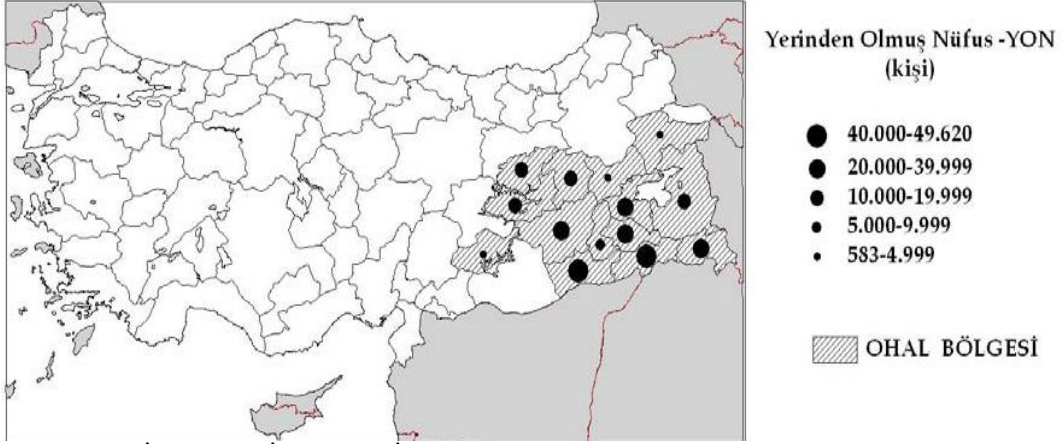
Bölgede 1987 yılında ilan edilen OHAL ile yaşanan zorunlu göç süreci arasındaki nedensellik bağı oldukça kuvvetlidir (Zorunlu Göç Dosyası, 2005). OHAL 285 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK)'nin 4. maddesi ile tanımlanmıştır ve söz konusu maddede şöyle denilmektedir: “Olağanüstü Hal Bölge Valisi güvenlik yönünden gerekli düzenlemeleri yapabilmek için geçici veya sürekli olarak görev alanı içinde bulunan köy, mezra ve benzeri yerleşim birimlerini boşaltabilir, yerlerini değiştirebilir ve bu maksatla gereken kamulaştırma ve diğer işlemleri re'sen ve ivedilikle yapabilir.”

Olağanüstü hâl; olağanüstü yönetim usullerinin uygulanmasını gerektiren doğal afet, tehlikeli salgın hastalık, ağır ekonomik bunalım, kamu düzenini ciddi biçimde bozan yaygın şiddet olayları gibi durumlar olarak tanımlanmaktadır (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2006).

Olağanüstü Hal Uygulaması (OHAL): 1982 tarihli Anayasa'nın 120. maddesinde öngörülen “Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddî belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddî şekilde bozulması hallerinde...” ilan edilen olağanüstü hal uygulaması, 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu ve bu kanuna dayalı olarak yürürlüğe konulan 285 sayılı Olağanüstü Hal Bölge Valiliğinin İhdası Hakkında ve 430 sayılı Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ve Olağanüstü Halin Devamı Süresince Alınacak İlave Tedbirler Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre icra edilmektedir (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2006).

1987 yılında Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu'sundaki sekiz ilde (Diyarbakır, Bingöl, Hakkâri, Mardin, Siirt, Elazığ, Tunceli ve Van) devlet tarafından oluşturulan bu yönetim sistemi, kısa bir süre sonra çatışmaların şiddetlenmesi ve yaygınlaşması nedeniyle 1994'te 14 ili (Batman, Şırnak, Adıyaman, Bitlis, Muş ve Ağrı) kapsayacak şekilde genişletilmiştir. OHAL 2002 yılında tamamen kaldırılmıştır (Yayman, 2011).

Şekil 2.3.1. OHAL Bölgesi illerinde boşalmış/boşaltılmış köylere göre YON miktarları.

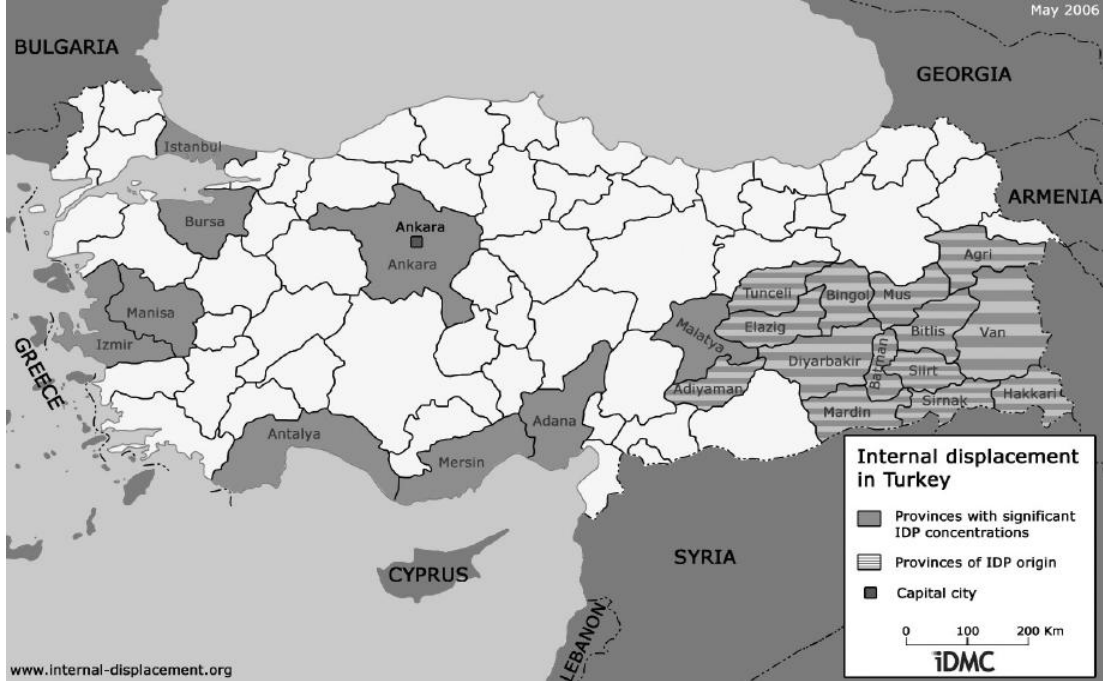

“OHAL” yönetiminin yanı sıra “koruculuk sistemi” bölgede güvensizliğe neden olmuştur (Yayman, 2011). Köy koruculuğu sistemi 1924’ten bu yana yürürlükte olmakla birlikte, 442 sayılı “Köy Kanunu”nun 74. maddesine dayanılarak, 1985 yılında çıkarılan 3175 sayılı yasayla oluşturulmuştur (“Köy Kanunu,” No. 442, 1924). 1985 yılında “geçici köy koruculuğu”nun kabul edilmesi, esasen giderek Kürt sorununa ilişkin askerî politikanın bir parçası olan ve bu kapsamda önemli bir işlev üstlenen paralel bir yapılanma haline dönüşmesiyle gündeme gelmiştir. 26 Mart 1985 tarihli yasal değişiklikle, köyler ve çevrelerinde yaşanan şiddet olaylarına karşı hükümete valinin teklifi ve İçişleri Bakanlığı’nın onayı halinde “yeteri kadar” geçici köy korucusu görevlendirme yetkisi tanınmış ve böylece iç güvenlik alanında sınırları muğlak yeni bir yetki alanı yaratılmıştır (Tesev, 2009). Bölgede köy koruculuğu ilk olarak Siirt’in Eruh ilçe merkezi ve köylerinde gönüllü olarak 4 kişiyle başlamış ve daha sonra gönüllü köy korucularının yanı sıra geçici köy koruculuğu da uygulanmıştır. 1990’lı yılların sonuna gelindiği zaman korucu sayısı 90.000’lere ulaşmıştır ve bu sayının içinde az da olsa kadınlar da bulunmaktadır. Koruculara maaş ödenirken, çatışmalarda yaralanması veya ölmeleri durumunda 2330 sayılı “Nakti tazminat kanunundan” faydalanmaktadırlar. Koruculuk sistemi, hâlen daha devam etmektedir (Yayman, 2011).

Aşağıda OHAL ve koruculuk sistemi gibi nedenlerden ötürü zorunlu göçün yaşandığı ve göç alan şehirler gösterilmektedir. Haritaya bakıldığı zaman olağanüstü hal kapsamında olan kentlerin zorunlu göçe kaynaklık ettiği ve bu bölgelerden gelen göçün

güneye-batıya doğru olduğu görülmektedir. Bu durum, olağanüstü hal ilanı ile bölgede yaşanan göçler arasındaki ilişkinin açık olarak var olduğunu göstermektedir.

Şekil 2.3.2. OHAL illeri ve zorunlu göçün yaşandığı iller

Kaynak: www.internal-displacement.org, Erişim Tarihi: 22 Ocak 2007

Yukarıdaki haritaya göre Türkiye’de yerinden olmuş nüfus için, çatışma bölgesinin uzağındaki birtakım kentler ve metropoller sığınma alanları olmuştur. Akdeniz, Ege ve Marmara bölgesinde yer alan birçok ilin göç aldığı sonucuna ulaşılmıştır (YON rakamlarını içeren DİE’nin 1985-1990 (DİE, 1997) ve 1995-2000 (TÜİK, 2005) göç istatistikleri). Türkiye’nin denize kıyısı olan batı ve güney kesimlerindeki Akdeniz bölgesinde Adana metropolü, Mersin, Antalya kentleri ve bir kısmı daha küçük tarımsal kasabalar; Ege bölgesinde İzmir metropolü ile birlikte Aydın, Manisa ve Kuşadası gibi merkezler; Marmara bölgesinde İstanbul metropolü ile Bursa, Kocaeli illerinin kentsel yerleşmeleri zorunlu göç mağdurlarının sığındığı başlıca yerlerdir (YON rakamlarını içeren DİE’nin 1985-1990 (DİE, 1997) ve 1995-2000 (TÜİK, 2005) göç istatistikleri). İlk göç edenlerin ekonomik nedenlerle batıya doğru gitmeleri daha sonra geleceklerin akraba/yakınlarının bulunduğu yerleri tercih etmek istemelerinde etkili olmaktadır.

Tablo 2.3.3. 1995 yılında hangi şehir ne kadar göç aldı?

Diyarbakır	1 Milyon 150 Bin
Batman	230 Bin
Mardin	250 Bin
Malatya	35 Bin
Gaziantep	400 Bin
Van	350 Bin
Şanlıurfa	450 Bin
Mersin	850 Bin
Adana	1 Milyon 200 Bin
Antalya	200 Bin
İzmir	250 Bin
Elazığ	70 Bin
Hakkâri	50 Bin
Bingöl	65 Bin
İstanbul	Tahmin edilemiyor

Kaynak: <http://istanbul.mazlumder.org>

2.3.1.3.2. 1980 Sonrası Yaşanan İç Göçün Sağlık, Eğitim ve Ekonomi Açısından Sonuçları

1990'lı yıllarda Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden, zorunlu olarak göç etmiş insanları, göç alan bölgelerdeki kentsel yoksulluk, işgücü piyasasına yeterince katılamama, ekonomik yönden sürekli sıkıntı içinde olma, ayrımcılığa uğrama, yerleşilen yerdeki sağlık kuruluşlarının yetersizliği, sosyal güvenceden yoksun olma, sağlıklı insan gücünün olmaması, eğitim hakkından yararlanamama, yetersiz beslenme, dil engeli, sosyal ve psikolojik stres gibi faktörler dolayısıyla sağlık koşulları olumsuz yönde etkilemektedir (Aker ve ark., 2006; Beşer & Topçu, 2006). Zorunlu olarak göç edenler, taşınma kararını istek ve hür iradeleri dışında kabullenmiş, daha doğrusu kabullenmek zorunda kalmışlardır ve bu insanlar göçün süreci, göç edilecek yeri ve

sonrasını da önceden tam manasıyla bilemediğinden her açıdan hazırlıksız bir şekilde yeni yaşayacakları yerlere doğru, karşılaşılabilecek sorunlardan habersiz olarak göç etmektedirler. Kişileri yeni bir topluluğa götüren, dolayısıyla yeniden uyum sağlama sorunlarıyla karşı karşıya getiren bir yer değiştirme olan göç, göç eden kişinin belli büyüklükteki bir yerleşme ya da emek pazarı dışına göç eden kişi olması, belli bir topluluğu terk ederek yeni bir topluluk içine girmesi, yeni toplumsal ilişkiler kurmasını zorunlu kılmakta ve böylece çok sayıda uyum sorunu yaratmaktadır (Tekeli, 1998). Göç eden kişi için uyum süreci zordur ve zorunlu göç ile bu uyum evresi daha sancılı bir hal almaktadır (Bayram ve ark., 1998). Stresli yaşam olayları, önemli sosyal değişiklikler ve kişinin sahiplendiği kültürün tehdit altında olması çeşitli sonuçlara ve ruhsal hastalıklara yol açabilmektedir (Aker ve ark., 2002). Yaşanılan travmatik süreç, var olan koşulları bırakmak, yeni bir düzene ayak uydurmaya çalışmak, insanda moral ve motivasyonun oldukça yüksek olmasını gerektiren bir durumken; insanların göçe “zorunlu” olarak tâbi tutulmaları, yaşadıkları süreçlerin daha ağır koşullar içerdiği sonucuyla karşı karşıya kalındığını göstermektedir. Ve birçok stresörle karşı karşıya kalmak, stresin sağlık üzerindeki negatif etkisine ve stresle başa çıkma mekanizmalarının yetersizliğine bağlı olarak fizyolojik ve psikolojik kökenli birçok sağlık problemi yaşanmasına neden olmaktadır (Farley ve ark. 2005; Thurston, 2003). Yaşanılan psikolojik kökenli sağlık problemlerinden ise en fazla kadınlar ve çocuklar etkilenmektedir. Kadınlar, post travmatik stres bozukluğu, kültürel çatışma, aile rollerinde değişim, aile içi şiddet gibi nedenlerle birçok ruhsal sorunla karşı karşıya kalmaktadır (Beşer & Topçu, 2006). Çocuklarda ise korku, içe kapanıklık gibi şikâyetlere sık rastlanmaktadır (Çobanoğlu, 1996; Ertem, 1999; İpekyüz, 1996).

Fizyolojik ve psikolojik kökenli sorunların dışında toplumsal açıdan bakılacak olursa; Türkiye’de özellikle 1980 sonrası dönemde yaşanan ülke içi çalkantılar, bölgesel farklılıklar ve etnik sorunlarla bütünleşen göç olgusu, bir yanda “mağdur” diğer yanda “suçlu” ya da “sosyal problem” olarak algılanacak göçmenlerin, kentsel yaşamda gitgide öne çıkmasını sağlamıştır (Kaya, 2009). Çünkü kır nüfusunun kente gelmesi ve emeğini arz etmesi ve hatta iş bulması onun kente uyumu ve entegre olması açısından yeterli olmamaktadır. Kültürel bir değişim geçirmesi için kentli yaşam kalıplarını benimsemesi, kentin fırsatlarından faydalanması gerekmektedir. Bu, elbette ki kısa

sürede gerçekleşebilecek bir olgu olmayıp, tamamlanabilmesi için birkaç neslin geçmesi gerekmektedir (Tekeli, 1998). Bu da önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Diğer önemli konu ise; göç öncesinde ve sürecinde koşulların elverişsizliğinden dolayı insanların hastalanmaları, yaralanmaları durumunda ya da doğum esnasında çoğu zaman sıkıntı yaşamalarıdır. Bu durum kimi zaman tedavisi olmayan hastalıkların, kronik hastalıklar haline gelmesine yol açmaktadır. Bunun yanı sıra göç sırasında birçok salgın hastalık (kızamık, tifo, dizanteri, sarılık vb.) da söz konusu olmuştur. Kızamık, ishalleri hastalıklar, akut solunum yolu enfeksiyonları, tüberküloz gibi bulaşıcı hastalıklar göç edenlerde daha yaygın olarak görülmekte ve ekonomik koşulların yetersiz olması, beslenme bozukluğu, kötü hijyen ve yetersiz alt yapı, göç edenlerin bulaşıcı hastalıklara yakalanmalarını kolaylaştırmaktadır (Ertem, 1999). Bu hastalıkların yeterli tedavi edilmemesi ya da yeterli tedavi edilse de bireyin taşıyıcı olma durumu görülebilmektedir. Bu durumda göç eden bireyler, sağlık güvencesine sahip ol(a)mama, maddî imkânlarının yetersizliği gibi nedenlerle ilaç alımında büyük sorunlar yaşamakta, tam olarak tedavi olamadıkları için taşıyıcı olarak kalmaktadırlar. Böylece göç ettikleri bölgelerde bir taşıyıcı havuzunun oluşmasına yol açarak salgın riskini sürekli gündemde tutmaktadırlar (İpekyüz, 1996).

Sağlık hizmetlerinin yetersizliği yanında ekonomik koşullar, sağlık güvencesinin olmaması, kentsel altyapının bulunmaması (gecekondularda yaşam), altyapı ve temiz içme suyu eksikliği (yerel hizmetlerin gereksinimlere cevap verememesi), yabancılık, yasalar, ulaşım, çalışan kadınlar için çocuklara bakacak kimsenin olmaması, çalışma saatleri, dil engeli gibi nedenlerden dolayı da göç eden bireylerin sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamadıkları ve birçok sıkıntı yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır (Ertem 1999, Özen 1996). Yaşanan sıkıntılar her geçen gün azalsa da halen daha devam etmektedir. Göçün bu şartlarda yaşanması ve kontrolsüz bir şekilde artması, gerekli önlemlerin alınmaması birçok alanda olduğu gibi sağlıkta olan eşitsizliği de körükleyen bir durum oluşturmuştur. Sağlık alanında yaşanan eşitsizlik insanların sağlıklarını yitirmelerine varan sonuçlara yol açmaktadır.

Diğer yandan ekonomideki eşitsizlik ise işsizliği doğurmuştur. Göç edenlerde yaygın olan işsizlik, göç edilen yerlerdeki işsizliği daha çok artırmıştır, göçmenlerin göç edilen yerlere maddî bir kaynak getirememeleri buraların oldukça sınırlı olan kaynaklarının

daha çok tüketilmesine neden olmuştur (Peker, 1999). Ayrıca göçmenlerin iş gücü piyasasında düşük ücretli ve sigortasız olarak çalıştırılmaları iş gücü piyasasını düşürmüştür. Emek karşılığı alınan ücretlerin düşmesinin yanı sıra önceki paragraflarda da değinilen sorunların tamamı buralarda eskiden beri yaşayan insanların göç edenlere karşı düşmanlık ve ön yargı ile yaklaşması sonucunu doğurmuştur. Bu tür bir tutum ise göç edenler ile yerleşim yerinde önceden bulunanlar arasında zaten var olan kültürel ve toplumsal ayrımların giderek büyümesini sağlayan faktörlerden biridir (Peker, 1999).

Göç eden nüfusun önemli problemlerinden bir diğeri istihdam noktasında oluşmaktadır. İstihdam sorunu, Türkiye ekonomisinin her dönemde en önemli sorunlarından biri olma özelliğini taşımaktadır. Bu nedenle iktisat politikası stratejileri belirlenirken işsizlik sorunu, sosyal yönünün de önemi ile birlikte, diğer ekonomik sorunlar yanında ayrı bir yere sahip bulunmaktadır. İşsizlik, hem ekonomik hem de sosyal etkileri bulunan çok yönlü bir sorun olarak kabul edilmektedir (Akan ve Arslan, 2008). Kentsel yoksulluk, göç ve sosyal politikalar komisyonu 2009 raporunda da; kentlerdeki yoksulluğun en önemli nedenini yeterli istihdam sağlanamaması olarak açıklamıştır. Kentler, aldıkları göç ve nüfus artışına paralel olarak yeterli yatırım yapılamaması nedeniyle çalışma yaşına gelmiş nüfusun tamamına iş imkânı sunamamaktadır. Kentlerde istihdam politikalarının yetersiz olması nedeniyle gerekli istihdam sağlanmadığından, kentlerde yaşayanlar sosyal güvenlik sisteminden olması gerektiği gibi yararlanamamakta ve giderek yoksullaşmaktadırlar.

Göç, kente göçmüş çekirdek ailenin sadece erkeklerini değil, diğer bireylerinin de çalışma hayatına girmelerine sebep olmuştur. Göç, yüksek oranlı işsizlik, artan yoksullaşma ve gelir dağılımında adaletsizlik çocuk emeğini yaygınlaştırmaktadır. Çocuk işçiliği, özellikle eve iş verme uygulamalarında ve kayıtdışı sektörde karşımıza çıkar. İç göçlerin kadın emeği üzerindeki etkisi ise genel olarak kırsal alanlarda ücretsiz aile işçisi olarak kullanılan kadın emeğinin, çalışma hayatından çekilmesi şeklinde olmaktadır (Öztürk, 2007).

Diğer değinilmesi gereken konu eğitimidir. Kırsal aile düzeninde çocuğun rolü ve çocuktan beklentiler, kentsel aile yapısına göre farklılık göstermektedir. Ekonomik değeri olan işlerde çalışmaya alışmış çocukların göç ettikleri yeni çevrede de aynı amaçla fakat değişik işlerde çalışmak durumunda kalmaları ve okulu daima ikinci plana

atmaları, göçün sonuçlarından bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır (Aslan, 2001). Eğitim almaları durumunda da bazı sıkıntılar yaşadıkları görülmüştür. Han (2010), göç eden ailelerin çocuklarının eğitim ve öğretimde karşılaştıkları uyum sorunları çalışmasında, bu çocukların okula uyum sürecinde, arkadaş ve çevre edinmede, iletişimde ciddi sorunlar yaşadıkları ve çevrelerinde danışabilecekleri veya bilgi alabilecekleri kişi ya da kurumların az olduğunu ifade etmiştir. Göç, yüksek oranlı işsizlik, artan yoksullaşma ve gelir dağılımı adaletsizliği ile eğitimin maddî getirilerinin iyice azalması, çocuk emeğinin yaygınlaşmasına neden olmaktadır (Öztürk ve Altuntepe, 2008) ve ekonomik kaygılar, çocukların okula gitmek yerine çalışmaya mecbur bırakılmaktadır.

2.3.2. Metropol Örneği Olan İstanbul ve Göçün Etkileri

Yukarıda ayrıntılı olarak tartışıldığı gibi, Türkiye'deki yerinden olmuş nüfus için, çatışma bölgesinin uzağındaki birtakım kentler ve metropoller sığınma alanları olmuştur (Kaya, 2009). İstanbul'un bölgesel konumu ona metropol özelliği kazandırmaktadır ama bu durumla birlikte İstanbul birçok sorunun yaşandığı il olmuştur (Ekren, 1999). Zorunlu göç türünde, aileler topluca göç etmek zorunda kalmışlardır. Oysa önceki göç dalgalarında bekâr erkeklerden başlamak üzere aile bireyleri azar azar kente göç etmişlerdir. Diğer bireyler ise önceden göç etmiş akrabaların iş ve konut gibi temel ihtiyaçları karşılandıkça göç etmekteydiler. Toplu halde göç eden ailelere baktığımız zaman, gittikleri yeni mekânda başta konut, iş, eğitim ve sağlık olmak üzere pek çok sıkıntı yaşadıkları gözlemlenmiştir (Tüfekçi, 2002). Öte yandan, köylerini çok kısa bir süre içerisinde terk etmek zorunda kalan birçok aile, kente ne maddî ne de manevî hiçbir yönden hazırlanamadan göç etmek zorunda bırakılmışlardır. Önceki göçmenlerin kentteki yaşam stratejilerinde önemli yer tutan köyden mal desteği şehir hayatına tutunabilmek için katkı sağlayan önemli etmenlerdendi; ancak köyleri yıkıldığı veya köye giriş çıkışları yasaklandığı için köyleriyle bağları tamamen kopmuş insanlar, şehirde kendi başlarının çaresine bakmak zorunda bırakılmışlardır. Oysa 1980 öncesindeki göçler aceleyle alınmış bir kararın sonucu değil, çalışılacak iş ve barınacak evin olmasının kayıt altına alındığı tedricî bir süreç olarak gelişmiştir. Metropolere

yönelen ve aşırı ölçüde nüfus birikimine yol açan göç, bir yandan merkezde işsizliğin artmasına yol açarken, diğer yandan da şehir merkezlerinde işsizlikten doğan sosyal sorunlara neden olmaktadır (Karpaz, 2003). Ayrıca bu hızlı göç akımı şehrin yerleşim, konut, çevre, altyapı, ulaşım, eğitim, sağlık ve asayiş sorunlarını büyük boyutlarda artırmaktadır (DPT, 2000). Kalkınma Merkezi Derneği'nin (2009) yapmış olduğu araştırmanın sonuçlarına göre; zorunlu göç dayatılarak, insanlar sadece yerlerinden ettirilmemiş, aynı zamanda evlerini, arazilerini, hayvanlarını, meralarını, ağaçlarını, neredeyse tüm mal varlıklarını geride bırakarak mülksüzleştirilmişlerdir. Tüm bunların sonucunda o dönem köyleri yakılıp yıkıldığı, köye giriş çıkışları yasaklandığı ve köyleriyle bağları koparıldığı için göç eden insanların, göç edilen yerde konut sıkıntısının ortaya çıkması, şehirlerde çarpık bir yapılaşmayı beraberinde getirmiştir ve bu durum insanların ikamet ettikleri yerlerde "gecekondu kültürü" nü ortaya çıkarmıştır. Gecekondulular açısından gecekonduya göç etmeyi mecbur kılan kişisel bir neden ise mülk sahibi olma arzusu olmuş (Karpaz, 2003). Bu durumu, insanların kendilerini buldukları yerlerde "kalıcı kalma"yı görmek istemeleri şeklinde açıklamak da mümkündür. Bütün bunlara ilaveten, mal ve mülklerini kaybetmelerinin de ötesinde, zorunlu göç mağdurları aynı zamanda vasıfsızlaştırılmışlardır. Çünkü zorunlu göçe tâbi tutulan insanlar kendi köylerinde elde ettikleri bilgi ve becerileri şehir hayatında kullanamamaktadırlar. Devlet, kendi eliyle mülksüzleştirdiği ve vasıfsızlaştırdığı zorunlu göç mağdurlarını, şimdi devletin yardımına muhtaç "dezavantajlı" kişiler olarak sınıflandırmaktadır (Kalkınma Merkezi Derneği, 2009).

Göç merkezi kavramı ile göçün çekim alanını oluşturan yerler anlatılmak istenmektedir. İstanbul'un göç merkezi olması ile iç göç ve dışarıdan Türkiye'ye yapılan göçler için Türkiye'nin en büyük çekim alanını oluşturması kastedilmektedir. İstanbul bugün göçün en önde gelen çekim alanıdır. İstanbul'u İzmit, Bursa, Sakarya, İzmir, Adana, Mersin, Diyarbakır, Gaziantep gibi iller takip etmektedir (DİE, 1997; TÜİK, 2005). 1950 yılından itibaren artan sanayileşme gayretlerine bağlı olarak İstanbul'un da göçle serüveni başlamıştır. İlk başlarda İstanbul'a yavaş bir şekilde ilerleyen göç akımı, 1980'li yıllarda en yüksek oranlarına ulaşmıştır. İstanbul'a yönelik göçlerin önemli sebepleri arasında şehrin ülke ve bölge ulaşım ağlarının kesişim noktasında bulunması ve tüm bölgelere doğrudan ulaşımının olması, çok çeşitli faaliyet

alanları ve iş olanakları, alt yapı ve sosyal donatı alanlarının diğer bölgelere göre yüksek oranda oluşu, eğitim öğretim imkânlarının fazlalığı, sağlık tesislerinin ve kamu kuruluşlarının ülke geneline göre çok büyük sayıda oluşu gibi faktörler sıralanabilir. İstanbul sahip olduğu bu tür ticarî, endüstriyel ve hizmet kuruluşlarının varlığı ile işsiz kesim için güçlü bir çekim merkezi olmaktadır. Şehrin sosyal konumundan ziyade ekonomik yönü göçlerin sebebinin oluşturmaktadır. İstanbul'un sahip olduğu çekici özelliklere diğer bölgelerin sahip oldukları itici özellikler de eklenince İstanbul'a yönelik önlenemez bir göç hareketi karşımıza çıkmıştır (İstanbul Valiliği Çevre Koruma Vakfı Yayınları, 2000).

BÖLÜM 3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN ŞEKLİ

Bu araştırma, 1980 ile 2000 yılları arasında özellikle de 1990 sonrasının baz alındığı Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden, İstanbul'a göç etmeden önce ve İstanbul'a göç ettikten sonra bireylerin, sağlık ve eğitim hizmetlerine ulaşımı, ekonomik, dilsel ve siyasî alandaki deneyim ve zorluklarının değerlendirilmesine yönelik betimleyici bir çalışmadır.

3.2. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evrenini, 1980 ve 2000 yılları arası Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden göçle İstanbul'a gelmiş katılımcılar; örneklemini ise %33'ü (N=53) kadın, %67'si (N=107) erkek toplam 160 kişi oluşturmaktadır. Katılımcıların yaşları 20 ile 78 aralığında olup, yaş ortalaması 39, standart sapması 14.3'tür.

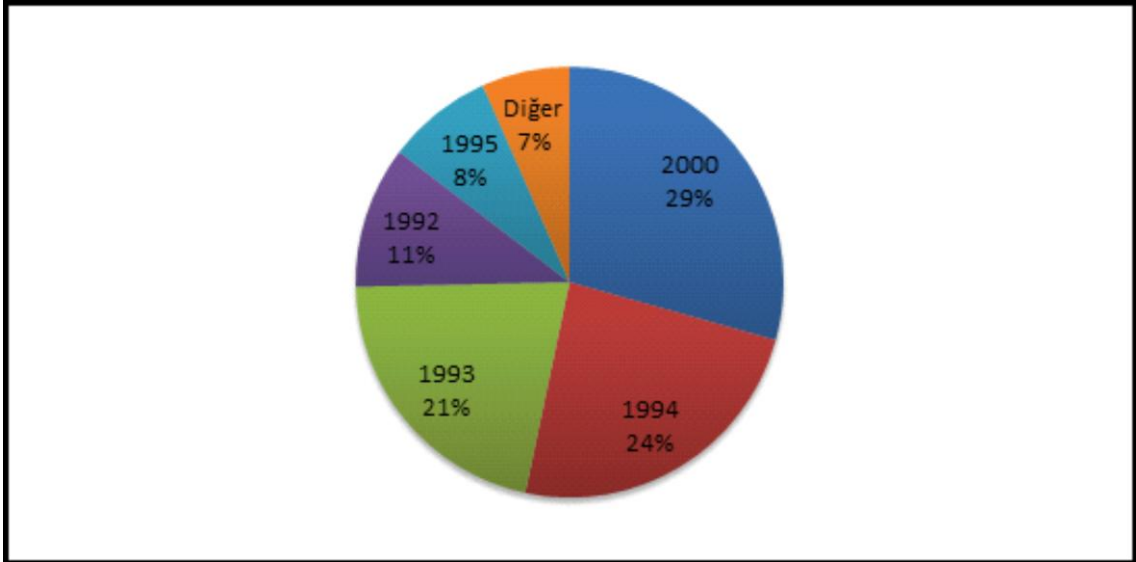
Araştırmanın uygulanması ilk olarak İstanbul il ve ilçe dernekleri, İstanbul Kültür Enstitüsü'nde ve oradaki insanlarla gerçekleşmiş, daha sonra kartopu şeklinde diğer insanlara ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan bireylerde belli bir üst yaş sınırı aranmamış; ancak "göçü hatırlayabilecekleri" durumda olmalarına dikkat edilmiştir. Ayrıca katılımcıların bazıları birden fazla göç yaşamış olabilirler; ancak araştırmaya katılabilmek için son olarak bu tarihler arasında İstanbul'a göç etmiş olmaları gerekmektedir.

3.3. KATILIMCILAR

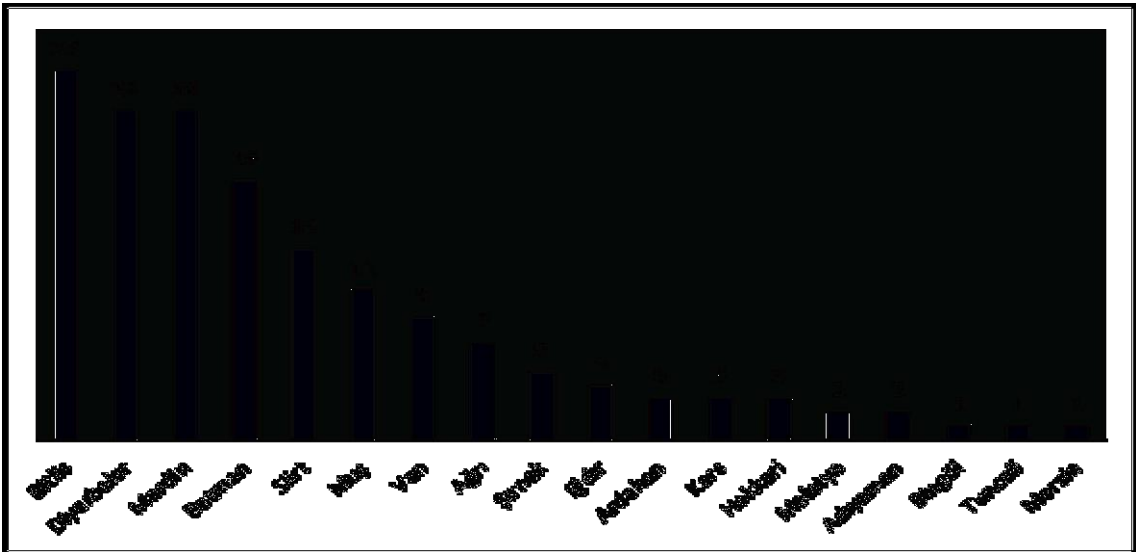
1980 ile 2000 yılları arasında yaşanan göçün en yoğun olduğu yıllar aşağıda detaylı olarak verilmiştir.

Şekil 3.3.1. Katılımcıların yıllara göre göç dağılımı

Katılımcıların İstanbul'da yaşama sürelerinin ortalaması 18 yıl ve standart sapması 4.7'dir. Toplamda 18 ilden katılımcının olduğu bu araştırmaya katılanların doğum yerlerinin 1 kişi dışında diğer hepsinin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aşağıdaki tabloda bu iller ayrıntılı olarak verilmiştir.

Şekil 3.3.2. Katılımcıların doğum yerlerine göre dağılımı

Araştırma, Türkiye’deki iç göç literatüründe, göç oluşumuna ilişkin faktörlerin oluşması, bu faktörlerin ve oluşturulan soruların göç olgusuyla ilişkisinin test edilmesi amacıyla İstanbul örnekleme ele alınarak yürütülmüştür.

Katılımcıların %51’i evli, %49’u da bekâr, dul ve boşanmış olarak ayrılmaktadır ve boşanma oranın çok düşük olduğu görülmüştür. Katılımcıların eğitim düzeyini en çok “okuma yazma bilmeyen”, “ilkokul 1. kısım düzeyi” ile “üniversite mezunu” oluşturduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3.3.1. Katılanların eğitim durumuna göre dağılımı

	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Eğitim durumu	Okuma-yazma bilmiyor	25	16
	Okur-yazar ama ilkokulu bitirmemiş	10	6
	İlköğretim 1. Kısım	39	24
	İlköğretim 2. Kısım	14	9
	Lise mezunu	17	11
	Lise terk	3	2
	M. yüksek okulu	9	6
	Üniversite mezunu	36	23
	Üniversite terk	3	2
	Yüksek L./Doktora	4	3
	Toplam	160	100,0

Ekseriyeti çalışan kesimin oluşturduğu, bireysel gelir düzeyinin daha çok “400 ve altında” bulunduğu çalışanlardan büyük bir kısmının sigortalı bir işte çalıştığı ve dolayısıyla sağlık sigortası değişkenine göre %72’sinin sağlık güvencesinin olduğu; sağlık sigortasının hemen hemen herkeste SSK/Bağ-Kur, özel sigorta kullanımının sadece 1 kişide olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aşağıdaki tablolarda sonuçlar daha detaylı olarak verilmiştir.

Tablo 3.3.2. Katılanların iş durumu değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
İş durumu	Çalışıyor	84	53
	İşsiz, iş arıyor	14	9
	İşsiz, iş aramıyor	6	4
	Emekli	5	3
	Engelli (maaş alıyor)	2	1
	Çalışmaya elverişli değil	1	0,6
	Ev hanımı	26	16

	Öğrenci	22	14
	Toplam	160	100

Tablo 3.3.3. Katılanların hangi iş çalıştıkları değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Hangi iş	Kamu çalışanı (memur)	12	13
	Ücretli işçi (sigortalı)	36	39
	Ücretsiz işçi (sigortasız)	15	16
	Seyyar satıcı	1	1
	Gündelikçi	4	4
	Kendi hesabına	21	23
	Diğer	3	3
	Toplam	92	100

Tablo 3.3.4. Katılanların aylık gelir düzeyi değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Aylık gelir düzeyi	400 ve Altı	51	33
	401-800	24	16
	801-1200	43	28
	1201-1600	13	8
	1601-2000	10	7
	2001 ve üzeri	14	9
	Toplam	155	100

Tablo 3.3.5. Katılanların sağlık sigortası değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Sağlık sigortası	Var	115	72
	Yok	45	28
	Toplam	160	100

Tablo 3.3.6. Katılanların hangi sigorta değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Hangi sigorta	SSK/Emekli/Bağ-Kur	97	84,3
	Özel sigorta	1	0,9
	Yeşil kart	5	4,3
	Anne/babannın sağlık güvencesinden	12	10,4
	Toplam	115	100,0

Katılımcıların hepsinin ana dilinin Kürtçe olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3.3.7. Katılanların ana dil nedir diğer değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Ana dil nedir	Kürtçe	160	100
	Diğer	0	0,0
		160	100

Anadili Kürtçe olanların büyük bir oranının anadille kendini ifade etmede iyi ya da çok iyi olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların ikinci dil olarak %89'unun Türkçe bildiği görülmüştür.

Tablo 3.3.8. Katılanların anadille ifade etme değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Anadille ifade	Çok İyi	73	46
	İyi	64	40
	Orta	15	9
	Yetersiz	8	5
	Toplam	160	100

Tablo 3.3.9. Katılanların başka dil değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Başka dil	Türkçe	153	100
Başka dil diğer	?????	143	89
	Arapça	1	0,6
	Farsça	1	0,6
	İngilizce	15	9
	Toplam	160	100

Katılımcılar arasında 7 kişinin de Türkçe bilmediği görülmüştür.

Tablo 3.3.10. Katılanların başka dilde ifade etme değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Başka dilde ifade etme derecesi	Çok İyi	43	27,9
	İyi	65	42,2
	Orta	30	19,5
	Yetersiz	13	8,4
	Hiç	3	1,9
	Toplam	154	100,0

3.4. VERİ TOPLAMA ARACI

Anket soruları, göç üzerine Göç-Der'in 2007 ve 2009 yıllarında hazırlamış olduğu araştırma raporları incelenerek 3 ayı bulan bir çalışma sonucunda oluşturulmuştur. Veri formunda toplam **127 adet (çoğu kapalı uçlu, bir kısmı açık uçlu olmak üzere) soru sorulmuştur.** Birinci bölümde demografik bilgi, yani katılımcıların cinsiyeti, yaşı,

doğum yeri, medeni durumu, eğitim ve iş durumu ile anadili sorulmuştur. İkinci bölümde katılımcılara göç öncesi yaşamış oldukları yer ve yaşam hakkında, ardından göç sürecinde nelerin olduğu ve son olarak göç sonrası İstanbul'a gelmeleriyle birlikte neler yaşadıkları ve yaşam koşullarının nasıl olduğu sorulup, bu alanlar hakkında geniş bilgilere ulaşma esas alınmıştır. Sorular oluşturulduktan sonra İstanbul Kürt Enstitüsü tarafından da Kürtçe çevirisi ve çevirinin kontrolü sağlanmıştır. (Sorular Ek-B kısmında yer almaktadır.)

3.5. İŞLEM

Araştırmanın uygulanabilmesi için Okan Üniversitesi Etik Kurul biriminden araştırmanın etik açıdan uygun bulunduğuna dair onay alınmıştır.

Katılımcılara önce araştırma ile ilgili sözlü olarak bilgi verilmiştir. Çalışmaya katılmaya gönüllü olan kişilere, onay formu imzalatıldıktan sonra veri toplama formu sunulmuştur. **Anket formu uygulanırken katılımcıların okuryazar olmaları ya da Türkçe bilmeleri şartı aranmamıştır, ihtiyaç halinde katılımcılara sorular okunmuş ve Türkçe bilmeyenlere de Kürtçe form verilmiştir.** Katılımcılardan 25 kişi okuma yazma bilmediği için, sorular tarafımda okunmuş ve cevapları alınmıştır. Çalışmaya katılan 160 kişiden 72'si Kürtçe, 88'i ise Türkçe form doldurmuştur. Veri toplama formunun uygulanma süresi yaklaşık 75 dakika sürmüştür. Uygulama alanı; İstanbul Kürt Enstitüsü, Bitlis İli İlçeleri Eğitim Kültür Sanat ve Yardımlaşma Derneği ile katılımcıların evleri olmuştur. Araştırma bizzat tarafımdan yapılmıştır.

Araştırma sahasından elde edilen veriler SPSS 17.0 bilgisayar programları yardımıyla değerlendirilmeye tâbi tutulmuştur.

BÖLÜM 4. BULGULAR

4.1. GÖÇ ÖNCESİ FİZİKÎ KOŞULLAR

Katılımcıların, göç öncesinde ikamet ettikleri evlerin (N=160) %93 oranında kendilerine, diğerlerinin ya akrabaya ait ya da kiralık evlerde olduğu; bunların %6'sının tapusunun bulunmadığı tespit edilmiş; yine bu evlerin koşulları değerlendirildiğinde ise ortalama oda sayısının 2 ve %64'ünün de tuvaletinin, evin dışında olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların göç öncesinde (N=160) ikamet ettikleri bölgede “hizmet sorunları” olarak adlandırabilecek asfalt yolun bulunmaması (%86); su (%67), kanalizasyon (%66) ve elektrik (%66) sorunu, iş yerinin olmaması (%65), haberleşme sorunu (%62), sağlık ocağı (%60) ve okulun (%55) bulunmaması, atık çöp (%55), ulaşım (%51), televizyon vericisi olmaması (%46), ısınma (%39) ve imar (%33) sorunu ile doğal afetler (%30) şeklinde sıralanabilecek problemlerle yaşamak zorunda kaldıkları görülmüştür. Tüm bunlarla birlikte yaşanan yerlerin olumsuz tarafları olarak katılımcıların, “can güvenliği ve ekonomik güvencenin olmaması” (%66) ve “operasyonların olması” (%63) gibi durumları belirttikleri tespit edilmiştir.

Katılımcıların ihtiyaç durumunda (N=160) aile büyükleri (%70), akrabalar (%49) ve köylülerden (%28) maddî manevî yardım aldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcılar (N=160), göç öncesi yaşanan yerin olumlu yanlarını sıralarken en başta köy hayatının şehir hayatına göre daha iyi olduğunu (%71), köyde hayvanlarının (%69) ve bağ bahçelerinin (%67) bulunduğunu, masrafın olmadığını (%59) ve geçim sıkıntısı çekmediklerini (%46) ifade etmişlerdir.

4.2. GÖÇ SÜRECİ

Göç sürecinde insanların (N=160) göç etmelerinde sırasıyla; can güvenliği tehdidi (%63), güvenlik güçlerinin baskısı (%54), geçim sıkıntısı (%43), korucu olunması için dayatılma sorunu (%36), köy ve mezraların boşaltılması (%34), yayla yasağı (%30), eğitim olanaklarının yokluğu (%24), Hizbullah baskısı (%19), sağlık sorunları (%11), altyapı sorunları (%13) gibi nedenler etkili olurken; diğer nedenler (PKK baskısı, kan davası, dinî baskı) %10'dan daha küçük bir dilimi oluşturmaktadır.

Bu çalışmada, 1980-2000 yılları arasındaki göç araştırılıyor olmasına rağmen katılımcıların %93'ünün 1990 ile 2000 yılları arasında göç ettiği ve göçün katılımcıların çoğunluğu tarafından zorunlu görüldüğü belirlenmiştir. Aşağıdaki tablolarda katılımcıların göç etmelerinde zorunluluk ve gönüllülük oranlarının sonucu ile göç sürecinde göç oranlarının sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.2.1. Katılanların göç sürecinde gönüllü ya da zorunlu göç etme durumu değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Göç sürecinde gönüllü ya da zorunlu göç etme durumu	Gönüllü olarak göç ettim	36	22,6
	Göç etmek zorunda kaldım	123	77,4
	Toplam	159	100,0

Tablo 4.2.2. Katılanların göç sürecinde göç oranı değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Göç sürecinde göç oranı	Yerleşim Yerinden Tamamı Göç Etti	51	32,3
	Yerleşim Yerinden Çok Azı Göç Etti	28	17,7
	Yerleşim Yerinden Yarısı Göç Etti	39	24,7
	Yerleşim Yerinden Yarısından Fazlası Göç Etti	36	22,8
	Yerleşim Yerinden Sadece Ailem Göç Etti	4	2,5
	Toplam	158	100,0

Değinilmesi gereken diğer bir önemli konu ise bireylerin göç ederken ulaşım aracı bulmakta sıkıntı yaşamış olmalarıdır. Göç eden insanların çoğunluğunun otobüs veya kamyonla göç ettikleri; ancak bir kısım göçmenin köylerinde araç olmadığı için, araç bulunacak yollara kadar yürüdükleri ve daha sonra otobüs veya kamyonla yola devam ettikleri görülmüştür. Aşağıdaki tabloda bu oranlar verilmektedir.

Tablo 4.2.3. Katılanların göç sürecinde göç etme şekli değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Göç sürecinde göç etme şekli	Yürüyerek	8	5,0
	Yürüdükten Sonra Otobüs/kamyonla	31	19,4
	Otobüs/kamyonla	101	63,1
	Tren	15	9,4
	Uçak	5	3,1
	Toplam	160	100,0

Göç sürecinde insanlar maddî ve manevî birçok zarara uğramaktadırlar. Katılımcılara sorulan “Göç sürecinde göç nedeniyle uğradığınız manevî zararlarınızı ve kayıplarınızı nasıl tanımlarsınız? (Birden fazla cevap verebilirsiniz.)” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında göçle birlikte %67’sinin aile yapısında parçalanma olduğu sonucu ile karşılaşılmıştır. Yine aynı soruya verilen cevapların devamında bahsedilen göç edilen yerde karşılaşılan dışlanma ve mağduriyet (%59), kişisel olarak psikolojik tahribat (%55), kentte huzur bulamama (%47), ani göç zorunluluğunun yarattığı panik ve acı (%45), geçmişlerini ve anılarını korkuyla hatırlama (%39) ve yaşamış olduklarını herkesle korkusuzca paylaşamama (%31) insanların göçle birlikte ne kadar ağır süreçlerden geçtiklerini gözler önüne sermektedir. Ayrıca katılımcıların göçle birlikte sevdikleri yerlere yıllarca ulaşamadıkları (%59), kaybettikleri insanların mezarlarını ziyaret edemedikleri de tespit edilmiştir (%52).

160 katılımcıdan %76’sı memleketini özlediğini belirtmiştir. Bu bağlamda yaşam koşullarının ağırlığına ve iklim şartlarına rağmen katılımcıların %59’u köy yaşamına alışmış olduklarını; %71’i de köy hayatının şehir hayatına göre daha güzel olduğunu ifade etmişlerdir.

“Göç sürecinde göç nedeniyle uğradığınız maddî zararlar ve kayıplar nedir? (Birden fazla cevap verebilirsiniz.)” sorusuna verilen cevaplara bakacak olursak (N=160) bunların %66’sını bahçe, %61’ini ev eşyaları, %58’ini bağ, %52’sini küçükbaş hayvan, %48’ini büyükbaş hayvan, %47’sini kümes hayvanları, %46’sını tarım araçları, %33’ünü ise beyaz eşya oluşturmaktadır.

4.3. GÖÇ SONRASI

Katılımcıların, göç sonrasında (N=156) kendilerine ait evde ikamet etme oranı %59'dur. Mesken tipi olarak ise %39'unun kirada oturduğu, %2'sinin akrabasına ait evde oturduğu, %86'sının apartman dairesinde ve çok az bir kısmı olan %4'ünün de gecekonduda oturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kirada oturanların en büyük kısmı olan %55'inin kira olarak 301-600 TL verdiği görülmüştür. Aşağıdaki tablolarda bu durum detaylı olarak verilmiştir.

Tablo 4.3.1. Katılanların göç sonrası ne tür evde yaşıyor değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Göç sonrası ne tür evde yaşıyor	Gecekonduda	6	4
	Müstakil Ev	14	9
	Baraka	2	1
	Apartment Dairesi	137	86
	Toplam	159	100

Tablo 4.3.2. Katılanların göç sonrası oturulan ev kimin değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Göç sonrası oturulan ev kimin	Bize Ait	92	59
	Kira	61	39
	Akrabamıza Ait	3	2
	Toplam	156	100

Göç öncesinde ihtiyaç dâhilinde insanların (N=160) daha çok aile büyüklerinden (%70), akrabalarından (%49) ve köylülerinden (%28) maddî manevî yardım aldıkları; şehir hayatında bir olumsuzluk yaşandığında, şehirleşmeyle birlikte daralan aile yapısına rağmen aynı şekilde aileden (%81), akrabalarından (%37) ve hemşehrilerden (%13) yardım almayı devam ettirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Katılanların (N=160) göç sonrası hanelerinin ortalama aylık gelirine bakıldığında %25'inin 500-999, %22'sinin 1000-1499, %13'ünün 1500-1999 aralığında; %39'unun ise 2000 TL ve üstünde olduğu görülür.

Göç eden insanların (N=99) %62'sinin İstanbul'da olumlu şeyler yaşadığı belirlenmiştir. Bu sorunun akabinde sorulan "Sizce İstanbul'da yaşamının olumlu yanları nelerdir? (Birden fazla cevap verebilirsiniz.)" sorusuna verilen cevaplar; şehirde

okuma (%63) ve iş imkânlarının (%58) fazla, yaşam koşullarının iyi olduğu (%42), şehir yaşamına alıştıkları (%25), şehir hayatının köy hayatına göre güzel olması (%13) yönündedir. Şehir yaşamına alışma (%25) ve şehir hayatının köy hayatına göre güzel olması (%13) cevaplarının oranlarından da anlaşıldığı gibi katılımcıların ekseriyeti göçle bıraktıkları yerlere özlem duymaya devam etmektedir. Bunun neticesinde ise göç öncesinde köyde yaşamayı olumsuz yönde etkileyen ve göçe sebebiyet veren durumlar olmasına rağmen köye duyulan özlemin yüksek (%76) olduğu tespit edilmiştir.

Tüm bunlarla birlikte göç sonrasında İstanbul'da yaşanan olumsuzlukların neticesindeki sonuçlara bakıldığında 160 kişiden %93'ünün sıkıntılarla karşılaştığı ortaya çıkmıştır. Olumsuzlukları yaşayan katılımcıların verdiği cevaplara bakıldığında %85'inin anadil (Türkçe bilmemekten kaynaklı sıkıntılar), %66'sının geçim, %64'ünün Kürt olmaktan dolayı dışlanma, %64'ünün potansiyel suçlu görülme, %62'sinin kimlik kontrolleri, %51'inin barınma, %50'sinin iş bulma, %45'inin korku, %52'sinin psikolojik, %43'ünün polisle (karakolla) ilişki, %43'ünün kalabalık, gürültü vs., %39'unun sağlık, %37'sinin beslenme, %32'sinin çocuklar açısından eğitim, %30'unun eğitim, %26'sının ise altyapı sorunları yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.4. GÖÇ ÖNCESİ ve SONRASI SAĞLIK HİZMETLERİNE ULAŞIM

Göç öncesi, 160 katılımcıdan %27'sinin sağlık sorunu olduğu ve sağlık sorunları olanların romatizmal hastalıklar (%20), mide ülseri (%15), sinüzit (%15), tifo-dizanteri (%12) ve migren vb. şiddetli baş ağrısı (%10) ile bunların dışında diğer hastalıkların oranının %10'u geçmediği görülmüştür. Göç ettikten sonra bu soruya cevap veren 160 katılımcıdan, %42'sinin sağlık sorunlarının olduğu ve bu sağlık sorunları olanlara göç öncesi sorulan hastalık listesinin aynısının göç sonrası sorulması durumunda; romatizmal hastalıklar (%30), bel bölgesi kas iskelet sistem problemleri (%25), şeker hastalığı (%22), psikolojik hastalıklar (%21), kalp damar hastalıkları (%18), hipertansiyon (%18), astım (%18), mide ülseri (%16), migren vb. şiddetli baş ağrısı (%12), cilt hastalıkları (%10), birtakım kazalar sonucu oluşan rahatsızlıklar (%12) ile bunların dışında diğer hastalıkların %10 oranını geçmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Göç öncesinde insanlar, sağlık sorunlarını çözerken daha çok devlet hastanesine (%42) ve aile sağlığı merkezine (sağlık ocağına) (%26) gitmektedirler. Göç sonrasında ise devlet hastanesine gitme oranlarının arttığı (%84), aile sağlığı merkezine (%26) gitme oranının değişmediği görülmüştür. (Katılımcıların bu sorulara cevap verirken birden fazla cevabı işaretleyebildikleri durumunu göz önünde bulundurmak faydalı olacaktır.)

Göç öncesi “Tedavi olamıyorum” (% 26) diyen katılımcıların, göç sonrasında bu oranın azaldığı (%7) ve yine göç öncesinde bir hanede (N=160) yaşayanların %32’sinin sağlık sigortası bulunduğu ve bu durumun göç sonrasında (N=160) %66’lara çıktığı tespit edilen önemli hususlardandır.

Araştırmaya göre; göç öncesi en önemli sorunlardan birinin, sağlık kurum ve kuruluşlarına ulaşımında yaşandığı ve (N=160) katılımcıların büyük bir çoğunluğun (%48’inin) “Oturduğum bölgede sağlık kuruluşuna ulaşım yoktu” seçeneğini işaretlemesiyle, göç öncesi sağlık hizmetlerinin yetersizliği sonucuna ulaşılmıştır. Yukarıda verilen oranlara bakıldığında anlaşılacağı üzere göçle bu durumun değişmeye başladığı ve sağlık hizmetlerinden yararlanabilenlerin sayısının arttığı; fakat tamamıyla bu sorunun ortadan kalkmadığı görülmektedir.

Son bir yıl içerisinde 160 katılımcıdan %68’inin çeşitli sebeplerden dolayı doktora gittiği ve söz konusu tedavi bedelinin %33’ünü kendileri nakit olarak karşılarken %76’sının ise sigorta tarafından ödendiği aynı şekilde göç sonrası son bir yıl içerisinde tıbbi malzeme ve ilaçları temin etme değişkenine göre dağılımının yine %33’ünün nakit (sağlık sigortası olmadığı için) olarak, %76’sının ise sigorta tarafından karşılandığı belirlenmiştir.

Göç öncesi kadınlara doğumda daha çok aile üyeleri, komşular (%74) ve son olarak ebelerin (%63) yardım ettiği; göç sonrasında ise aile üyelerinin yardım etme (%23) oranının azaldığı, devlet hastanesinde (%77) doğum yapan kadın sayısının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. (Bu sorulara cevap verirken katılımcıların birden fazla şıkkı işaretlediklerini göz önünde bulundurarak sonuçlara bakmak gerekmektedir.)

Göç sonrasında aile içinde (bu verilere kardeş, yeğen, kuzen dâhildir) çocuk ölümü oranları %10’dur ve göç öncesine göre %50’lik bir azalmayı ifade etmektedir. Göç

sonrası çocukların bütün aşıları olma oranları, göç öncesine göre %20 civarında artmıştır.

Göç sonrasına genel olarak bakıldığında, tedavi ya da muayene amacıyla gidilen sağlık kuruluşunda 159 katılımcıdan %67'sinin birtakım sorunlarla karşılaştığı görülür. Bu sorunların (sırasıyla) (N=107) %58'ini doktorun hastaya yeterli zamanı ayırmaması ve onu bilgilendirmemesi, %40'ını dil bilmemekten kaynaklanan iletişim problemleri, %40'ını doktorun hastayı zamanında muayeneye almaması, %39'unu hemşirelerin ilgi ve yaklaşımının yeterli olmaması veya olumsuz oluşu, %36'sını sağlık sigortası olmadığı için tedavi bedelini ödeyememe, %31'in hasta danışmanlarının yönlendirme ve duyarlılık hususunda eksikliği, %27'sini hastanenin hijyenin olmaması, %25'ini sağlık teknisyenlerinin ilgi, yaklaşım ve nezaket noktasında yeterli olmaması ve/veya olumsuz olması, %24'ünü hastaneye ulaşım meselesi, %24'ünü uygulanan tedavi ve bakım kalitesi, %19'unu vezne işlemlerinin yapılaş süresinin uzun olması, %17'sini muayene olunan birimlerin ekipmanlarının eksikliği ya da yokluğu, %16'sını mahremiyetin sağlanamaması oluşturmaktadır. (Bu değerlendirmeleri yaparken, katılımcıların birden fazla şikâi işaretledikleri göz önünde bulundurulmalıdır.)

Son bir yıl içerisinde 160 katılımcının %38'i sağlık hizmeti alırken çeşitli sorunlar yaşamıştır. Bu sorunların %59'unun ödeme güçlüğünden, %54'ünün poliklinikte sıranın gelememesi ya da başka sebeplerden dolayı muayene olmanın zorluğundan, %53'ünün randevu süresinin geç tarihte verilmesinden, %41'inin dil bilmemekten doğan problemlerden, %26'sının sağlık kuruluşunun uzak olmasından, %24'ünün ulaşım imkânının olmamasından, %19'unun sağlık kuruluşuna bağlı diğer nedenlerden, %10'unun çocuk ya da bakmakla yükümlü olunan diğer kişilerden dolayı zaman bulamamaktan kaynaklandığı görülmüştür. Sağlık hizmetlerine ulaşamamada ödeme güçlüğü'nün ön planda olmakla birlikte anadille sağlık hizmetine ulaşım ile ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Son bir yıl içerisinde 160 katılımcıdan %26'sı sağlık kurumlarında olumlu gelişmeler gördüğünü ifade etmektedir. Bu gelişmelerin (N=42) %36'sını hastaneye ulaşım kolaylığı, %31'ini doktorun hastaları zamanında muayeneye alması, %26'sını hastane temizliği, %24'ünü doktorun hastaya yeterli zaman ayırması ve onu bilgilendirmesi,

%17'sini vezne işlemlerinin yapılış süresi, %19'unu uygulanan tedavi ve bakım kalitesi, %14'ünü de muayene olunan birimlerin rahatlığı oluşturmaktadır.

Göç sonrası 160 kişiden %56'sı son bir yıl içerisinde ağız ve diş problemleri yaşamış, 91 kişiden %70'i söz konusu problemlerle ilgili hizmet almış ve bunların %35'i hizmet alırken çeşitli sorunlarla karşılaşmıştır. Bu sorunların %75'ini ödeme güçlüğü, %42'sini randevu süresinin çok geç tarihte verilmesi, %42'sini dil bilmemekten kaynaklı iletişim meselesi, %33'ünü poliklinikte muayene olma güçlüğü ve %13'ünü sağlık kuruluşunun uzaklığı oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sağlık kurumunda uygulamadan kaynaklı bir sorunla karşılaşıldığı zaman (N=159) katılımcıların %35'i kurum yetkililerine, %16'sı hasta hakları merkezine başvurarak, %14'ü tanıdık ve akraba çevresinden yardım alarak, %16'sı başka bir kuruma giderek söz konusu sorunu halletmeye çalışırken %38'i bir şey yapmadığını söylemiştir. Bu sonuçlara göre, sağlık kurumlarında uygulamadan kaynaklı sorun yaşayan kişilerin büyük bir çoğunluğunun sorunun çözümünde daha pasif rol aldıkları düşünülebilir.

Doktora gitme durumunda 160 katılımcıdan %42'si tek başına, %58'i refakatçi ile gittiğini aktarmaktadır. Doktora giden katılımcıların %40'ı rahatsızlığını anlatırken dilini yetersiz bulmakta ve bu kişilerin %68'i doktora bir refakatçi ile gidip, refakatçinin yardımıyla sorununu çözmeye ve diğerleri ise kendisini az çok ifade etmeye çalışmaktadır.

Aynı şekilde doktora giden 160 katılımcıdan %71'inin doktorun dediklerini anlamasına karşılık, %29'u doktoru anlamamakta ve anlamayan bu oranın %67'si "refakatçi ile giderek bu sorunu çözmeye çalıştığı", %27'si de doktor "çok zorlanarak da olsa" kendisini ifade etmeye çalıştığını belirtmektedir. Bu durum, katılımcıların sağlık hizmeti alamamalarında kendilerini anadillerinde ifade edememelerinin, alınan hizmeti direkt etkilediğini ortaya çıkmaktadır.

Tüm bunlarla birlikte; katılımcıların kendi sağlık durumlarını değerlendirmeleri sonucunda ortaya çıkan veri, aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 4.4.1. Göç sonrası genel sağlık durumu değerlendirme değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Göç sonrası genel sağlık durumu değerlendirmesi	Mükemmel	5	3,1
	Çok İyi	13	8,1
	İyi	62	38,8
	Orta	60	37,5
	Kötü	20	12,5
	Toplam	160	100,0

BÖLÜM 5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Göç öncesi ve sonrası karşılaştırıldığında sosyal yaşamın (dil bağlamında ve ekonomik ve siyasî alanda) ve sağlık hizmetlerine ulaşımının ne ölçüde ve nasıl olduğu sorularını cevaplandırmak amacıyla yapılan bu alan taramasında önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuçlar neticesinde zorunlu göç sürecinin olumsuz yönlerinin daha çok dil ve sosyal hayatı etkilediğini ve bu sürecin üzerinden uzun yıllar geçmiş olmasına rağmen halen söz konusu etkileri görmenin mümkün olduğunu; ancak eğitim ve sağlık alanında gelişmelerin eskiye nazaran daha olumluya gittiğini söyleyebiliriz.

Göç sürecinde insanların göç etme sebepleri olarak can güvenliği tehdidi, güvenlik güçlerinin baskısı, geçim sıkıntısı, korucu olunması için yapılan dayatılma, köy ve mezraların boşaltılması ve yayla yasağı sıralanabilir. Bu nedenlerden de anlaşıldığı gibi insanların göç etmeleri üzerinde “zorunluluğun” daha fazla olduğu ve özellikle 1990’lı yılların başlarında yoğun olarak yaşanan göçte “zorunluluk” kavramıyla daha çok karşılaşıldığı gerçeği ortaya çıkmaktadır. Zorunlu göçe tabi tutularak çok sayıda insanın yaşamına müdahale edilmiş, yaşam alanlarından kopartılan bu insanlar, herhangi bir yer gösterilmeksizin sahipsiz bir biçimde bölgedeki ve bölge dışındaki kent merkezlerine göç etmek zorunda kalıp, kendi iradeleri ile seçmedikleri yaşam biçimleri içinde mücadele etmek zorunda kalmış ve bu mücadelede yalnız bırakılmışlardır. Yapılan bu araştırmada bir kez daha zorunlu göçe maruz kalan insanların maddî ve manevî açıdan büyük mağduriyetler yaşadıkları gerçeği ortaya koyulmuştur. Barınma, iş, sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlerden yoksun kalan insanların, öncesinde de eksik olan yaşam alanlarından kopartılarak temel hak ve özgürlüklerinden yoksunlaştırıldığı (barınma,

beslenme, eğitim, kendini anadilde ifade vb.) sonucuna ulaşılmaktadır. Göç-Der'in 2007 yılında Diyarbakır'da 300 katılımcı ile (kadın görüşmecilerin sayısı 26, erkek görüşmecilerin sayısı 274) yapmış olduğu çalışmada da 299 kişi göç mağdurlarını (zorunlu göçe maruz kalan) oluştururken, yalnızca 1 kişinin göç mağduru olmadığı görülmüştür. Yine aynı çalışmada katılımcıların %14,7'sini bir güvenlik gerekçesiyle köyleri boşaltılanlar, %83,7'sini ise güvenlik güçleri tarafından köyleri yakıldığı için göç etmek zorunda kalanlar oluşturmaktadır. Nitekim bu çalışmada da görüldüğü gibi göç etmede; güvenlik gerekçesi, can güvenliği tehdidi ve güvenlik güçlerinin baskısı oldukça etkili olmuştur. Bahsi geçen çalışmada katılımcıların yalnızca %0,7'sinin (2 kişinin) korucu olmaya yönelik baskı gördüğü sonucuna ulaşılrken, İstanbul ölçeğinde yapılan bu çalışmada ise bu oranın %36 olduğu ortaya konulmuştur. Diyarbakır ölçeğinde çalışmada katılımcıların göç öncesinde de Diyarbakır'da yaşayıp yaşamadıklarına ilişkin bir veri olmadığı için koruculuk sorununun sadece orada baskın olup olmadığına dair bir fikir yürütülememektedir. Ama İstanbul ölçeğinde yapılan bu çalışmada birçok ilden göç eden katılımcıların olması durumu göz önünde bulundurulduğunda, insanların vermiş oldukları cevaplar neticesinde koruculuk meselesinin önemli bir sorun olduğu gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda insanların kendi içlerinde ayrışmasının önüne geçmek için halen daha devam eden "koruculuk sistemi"nin kalkması gerekmektedir. İnsanlara böyle bir dayatmanın yapılmadan, kendi içlerinden birilerinin devlet adına bölgeyi yönetmek için idareci kademelerine gelip, bulunulan bölgeyi yönetmesi, halkın refahı, huzuru ve barışı için önemli bir adım olacaktır.

Araştırma sonucunda göç öncesi ve sürecinde insanların maddî ve manevî birçok zarara uğradıkları da görülmüş ve göç sonrasında göçle birlikte yaşanan sıkıntılar, bilakis bunların üzerine yeni sıkıntılar eklemiştir. Göç sonrasında yaşanan bu sıkıntılar en başta anadil meselesi olmak üzere, geçim sıkıntısı, Kürt olmaktan dolayı dışlanma, potansiyel suçlu görülme, sürekli olarak yaşanan kimlik kontrolleri, barınma ve iş bulma, korku ve psikolojik problemler, polisle (karakolla) ilişki meselesi, kalabalık, gürültü vb., sağlık, beslenme, çocukların eğitimi, genel olarak eğitim ve mekândaki altyapı sorunları olarak sıralanabilir.

Göç öncesinde ihtiyaç halinde insanların daha çok aile büyüklerinden, akrabalarından ve köylülerinden maddî ve manevî yardım aldıkları, şehir hayatında bir olumsuzluk yaşandığında ise şehirleşmeyle birlikte daralan aile yapısına rağmen aynı şekilde yine aileden, akrabalarından ve hemşehrilerden yardım almaya devam ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Göç eden insanların yarısından fazlasının İstanbul'da olumlu şeyler yaşadığı belirlenmiştir. Ama bu durum dahi insanların memleketlerine duydukları özlemi azaltmakta çok fazla etkili olamamıştır. Göçle birlikte insanların sevdikleri yerlere yıllarca dönememeleri, kaybettikleri insanların mezarlarını ziyaret edememeleri, memleketlerine duydukları özlemi daha da artıran hususlar olarak tespit edilmiştir.

Katılımcıların, göç sonrasında kendilerine ait evde ikamet etme oranı ile göç öncesi ikamet durumu karşılaştırıldığında ekonomik şartlardan dolayı mülk sahibi olmanın hemen hemen yarı yarıya düştüğü görülmektedir.

Araştırmada göç sonrası işsizlik oranları çok yüksek olmasa da (“işsiz, iş arıyor” (%9), “işsiz, iş aramıyor” (%4)) hayatlarına devam edebilmek için çalışanların %32,9'unun aylık “400 ve altı” cevabını vermesinden düşük ücretleri kabul ettikleri ucuz işgücü piyasasında yer aldıkları anlamında bir şey söylemek daha doğru olacaktır. Bununla birlikte göç öncesinde bir hanede yaşayanların (N=160) sadece %32'sinin sağlık sigortası bulunurken, göç sonrasında bu oran (N=160) %66'lara kadar çıkmaktadır. Bu, neredeyse iki katına ulaşan oran artışında göç öncesinde daha çok kendi hesabına çalışıp, tarım ve hayvancılıkla ilgilenen insanların, göç sonrası büyükşehir hayatıyla birlikte ücretli bir işte çalışıyor olma oranlarının artması ve böylece sağlık sigortasına sahip olmalarının önemli bir etkisi vardır. Böylece sağlık sigortası sahibi olan insanların göç sonrası hastalandıkları zaman devlet hastanelerine gitme oranı artmaktadır. Böylelikle göç sonrasında hastanelere ulaşım sorununun da azaldığı görülmektedir. İşsizlikten ya da sosyal güvencenin aylık ödemesini yapamamaktan dolayı sosyal güvencesi olmayan insanların, sosyal güvencesinin kentte yaşayan halka göre daha düşük aylıklarla ücretlendirilmesi sağlanmalı ve göç mağduru insanların özellikle sağlık kurum ve kuruluşlarına ulaşımı kolaylaştırılmalıdır.

Çalışmanın neticesinde göç öncesinde ve göç sürecinde koşulların elverişsizliğinden dolayı insanların hastalanmaları, yaralanmaları durumunda ya da doğum esnasında çoğu

zaman sıkıntı yaşamaları ve bu durumun kimi zaman tedavisi olunamayan hastalıklara yakalanmalarına neden olduğu sonucu da ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra insanlar arasında göç sırasında birçok salgın hastalık (kızamık, tifo, dizanteri, sarılık vb.) görülmüştür. Göç sonrasında bu hastalıkların yerini bel bölgesi kas sistem problemleri, şeker hastalığı, psikolojik hastalıklar, hipertansiyon, astım, kalp damar hastalıkları gibi rahatsızlıklar almıştır ve sonuçlar neticesinde göç öncesi ve göç sonrası hastalıklar değerlendirildiğinde anlaşılmıştır ki sadece hasta ve hastalıkların sayısı artmamış, niteliği de değişmiştir. Göç öncesi sağlık sorunu olan kişi oranı %27 iken, göç sonrası %42'ye kadar yükselmiştir. Bu duruma etken birçok hususun olduğunu söylemek mümkündür. Bunların en başında katılımcıların sağlık hizmetlerine ulaşımının göç sonrasında artması gelmektedir. Öncesinde sağlık hizmetlerinin yetersizliğinden birçok hastalığın teşhisi konulamamış olabilir; şehirde bulunan sağlık kurumlarında daha detaylı tanılama yapılmış, bu nedenle daha önce varolan ama teşhis edilmemiş hastalıklar teşhis edilmiş olabilir. Ayrıca göç öncesi yaşanılan yerde alt yapı hizmetlerinin ya da yaşam koşullarının iyi olmamasıyla ilgili olarak görülen tifo-dizanteri vb. hastalıklar, şehir hayatına geçişle birlikte azalmış olabilir. Ama bunun yanında şehir hayatının özgün ve sağlıklı şartlarının sağlık üzerindeki etkileri de göz ardı edilmemelidir. Bu nedenlerle birlikte yaş faktörü de önemli bir neden olabilir; çünkü göç öncesi genç olan nüfus, göç sonrasında artan yaşla birlikte bazı hastalıklara da yakalanmış olabilir. Diğer taraftan göç sonrasında artış gösteren; romatizmal hastalıklar, cilt hastalıkları, hipertansiyon, şeker hastalığı ve psikolojik problemlerin görülme sıklığının söz konusu yıllarda Türkiye genelinde de artmış olduğunun altı çizilmelidir (Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, 2013).

Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün 2006 yılında gerçekleştirdiği Türkiye göç ve yerinden olmuş nüfus araştırmasına göre, göç eden bireylerin %58'i göçün ardından sağlık hizmetlerine ulaşmada zorluk yaşadıklarını aktarmışlardır. Göç sonrası sağlık hizmetlerine ulaşmada güçlük çektiklerini söyleyenlere bu güçlüğün nedeni sorulduğunda ise öne çıkan nedenler maddî yetersizlik (%48.6), sağlık sigortasının olmaması (%45.2), dil engeli dolayısıyla hizmeti almada sıkıntı (%27.4), hizmet alınacak yerin bilinmemesi (%2.4) ve sağlık kurumuna güvensizlik (%1.3) olarak belirtilmiştir. Bu çalışmada ise sağlık hizmetlerine ulaşımın eskiye nazaran daha iyi olduğu sonucuna;

“göç öncesi tedavi olamıyorum” (% 26) diyen katılımcı oranın göç sonrasında %7’e düşmesiyle ulaşılmaktadır. Bu gelişmeler oldukça önemli ve olumlu olmakla birlikte, hâlâ tedavi olamayan (%7) az da olsa bir kesimin var olduğunu görmek mümkündür. Bu durumun başlıca sebeplerinin insanların sağlık hizmeti alırken sigortalarının olmayışı ve dil bilmemekten kaynaklı sıkıntılar yaşamaları olduğu söylenebilir.

Sağlıksız koşullarda ve yetkin olmayan kişilerle yapılan doğumların ana çocuk sağlığını etkilediği ve ölüm oranlarını yükselttiği bilinen bir gerçektir. Göç öncesi kadınlara doğumda daha çok aile üyelerinin veya komşuların ve ardından da ebelerin yardım ettiği; göç sonrasında ise aile üyelerinin yardım etme oranının azaldığı, devlet hastanesinde doğum yapan kadın sayısının ciddi bir şekilde arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Yaşanan diğer bir olumlu gelişme ise göç sonrasında aile içinde (bu verilere kardeş, yeğen, kuzen dâhildir) çocuk ölümü oranlarının, göç öncesine göre 5 kat azalmış olmasıdır. Göç öncesi ve göç sonrasında çocuk aşısı vurdurma oranları arasında da önemli bir fark vardır. Türkiye geneline bakacak olursak 1994 yılında aşılama oranı %81’lerdeyken, 2011 yılında aşılama oranının %97’ye yükseldiği görülür. Bu durum sağlık anlamında önemli gelişmelerin olduğunun göstergesidir.

2009 yılında Göç Platformunun 1541 aile ile yapmış olduğu araştırma raporu neticesinde sağlık kuruluşlarına tedavi veya muayene amaçlı başvuran bireylerin %60’ının sağlık çalışanlarıyla dil bilmemekten kaynaklanan sorunlar yaşadığı, %39’unun yeterli ilgi ve tedavi görmediği, %30’unun zamanında muayene olamadığı, %25’inin de tedavi bedelini ödeyemediği tespit edilmiştir. Bu araştırmada ise göç sonrası genel bir değerlendirme yapıldığında tedavi ya da muayene amacıyla gidilen sağlık kuruluşlarında öncelikli olarak doktorların hastalara yeterli zaman ayırmaması ve onları bilgilendirmemesi (%58) zamanında muayene olmada yaşanan sorunlar (%40) dil bilmemekten kaynaklı iletişim problemleri (%36) (sağlık sigortası olmadığı için) tedavi bedelini ödeyememe gibi meselelerde insanların sıkıntılar yaşadığı anlaşılmaktadır. (Bu değerlendirmeleri yaparken, katılımcıların birden fazla şikâi işaretledikleri göz önünde bulundurulmalıdır.) Dil bilmemekten kaynaklı sorunun eskiye nispetle biraz daha azaldığı; ancak hâlen yüksek oranlı sorunlar sırasından çıkmadığı görülmektedir. Kürtçe’nin sağlık hizmetlerinde kullanılmaması, sıradan bir hastalıkta bile tanıya varmakta ciddi problemler doğurmakta, bunun ötesinde hiç Türkçe bilmeyen bir kişinin

doktorla anlaşabilmesi ve ona derdini anlatabilmesi zorunlu olarak üçüncü şahısların devreye girmesini gerektirdiği için hekim-hasta mahremiyetinin de ihlaline sebep olmaktadır. Yine 2009 yılında Göç Platformunun 1541 aile ile yapmış olduğu araştırma raporuna göre hastaların %76'sının, bu araştırmaya göre ise %58'nin doktora refakatçi ile gittiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda doktora refakatçi ile gitmeyi tercih eden katılımcıların yarısına yakınının dilini yetersiz bulduğu ve bunların da büyük bir kısmının derdini doktora anlatmak için refakatçinin yardımından medet umarken diğerlerinin ise kendini az çok ifade etmeye çalıştığı anlaşılmıştır. Aynı şekilde doktora giden katılımcıların büyük bir çoğunluğu doktorun dediklerini anlarken, anlamayanların yine büyük kısmı refakatçi yardımıyla bu sorunu çözmeye çalışmaktadır. İki çalışma mukayese edildiğinde doktora refakatçi ile gitme oranında bir azalma görülse de insanların yeterince sağlık hizmeti alamamalarında kendilerini anadilinde ifade edememelerinin etkili olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür. Bir doktorun hastayla el kol hareketleri yaparak anlaşabilmesi, rahatsızlığı teşhis ve tedavi edebilmesi mümkün olmadığı için doktorların yanlarında tercüman olmasıyla beraber bu hastalarla çalışacak olan doktor adaylarının onları anlayacak asgari düzeyde Kürtçe öğrenmelerini sağlamak da önemlidir. Sağlık Bakanlığı Hasta Hakları Yönetmeliği 15. maddesine göre hasta; sağlık durumu, kendisine uygulanacak tıbbi işlemler ve bunların faydaları ile muhtemel sakıncaları, alternatif tıbbi müdahale usulleri, tedavinin kabul edilmemesi halinde ortaya çıkacak muhtemel sonuçları ile hastalığın seyri ve neticeleri konusunda sözlü ve yazılı olarak bilgi isteme hakkına sahiptir. Aynı yönetmeliğin 18. maddesine göre ise bilgi, gerektiğinde tercüman kullanılarak hastanın anlayabileceği şekilde verilir. Bütün bunlar göstermektedir ki sağlık hizmetini iyi sunabilmek için hastaya anadilinde sağlık hizmeti vermek gerekmele birlikte, bunun sağlanamadığı durumlarda ise tercümana başvurmak sorunun çözümü açısından önem arz etmektedir.

Anayasa'nın 10. maddesi "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir." der; öyle ise insanların yeterli ve eşit bir sağlık hizmeti alabilmeleri yönünde bütün engeller kalkmalıdır.

Göç Platformunun bahsi geçen araştırma raporuna göre tedavi-muayene amacıyla sağlık kuruluşlarına giden ve bu süreçte sıkıntı yaşayan bireylerin %20'si kurum

yetkililerine başvurarak, %19'u tanıdık-akraba çevresinden yardım alarak, %7'si başka bir kuruma giderek, %3'ü de hasta hakları merkezine başvurarak sorunlarını çözmeye çalışmaktadır. Bu çalışmada ise sağlık kurumunda uygulamadan kaynaklı bir sorunla karşılaşıldığı zaman insanların %35'inin kurum yetkililerine başvurduğu, %14'ünün tanıdık ve akraba çevresinden yardım aldığı, %16'sının başka bir kuruma gittiği, %16'sının hasta hakları merkezine başvurduğu, %38'inin herhangi bir şey yapmamayı tercih ettiği görülmüştür. Bu sonuçlara göre katılımcılardan, sağlık kurumlarında uygulamadan kaynaklı sorun yaşayan kişilerin büyük bir çoğunluğunun sorunun çözümünde daha pasif rol aldıkları düşünülmüştür.

Göç eden bireylerin sağlık durumlarının iyileştirilmesi için çevreleri daha sağlıklı hale getirilmeli, diğer bireylerle iletişim kurmaları sağlanarak karşılaştıkları sıkıntılar giderilmeye çalışılmalı ve ekonomik olarak çevreleri üzerinde daha fazla kontrole sahip olmaları sağlanmalıdır. Sağlık hizmetlerinin daha kolay ulaşılabilir ve daha az maliyetli hale getirilmesi de göç eden bireylerin sağlıklarının iyileştirilmesinde etkili bir strateji olacaktır. Göç eden bireylerin ve özellikle kadınlar ailelerinin sağlıklarının korunması ve sürdürülmesi kadar, bu gruba yönelik verilecek sağlık hizmetlerinin planlanması oldukça önemli bir meseledir.

Göç eden bireye şehirde yeterli yaşama koşullarının sağlanması gerektiği gibi köylerine dönmeleri durumunda oradaki şartların da iyileştirmesi yapılmalıdır. Şehirlerde yeni iş alanları açılmalı, bu insanların emeklerinin gerçek karşılığını alabilecekleri koşullar oluşturulmalıdır. Aynı zamanda göç mağdurlarının göç ettikleri yerlere tekrar dönebilmelerini sağlamak için o bölgelerde de uygun iş alanları açılmalı ve bunların devamının ve kalıcılığının olabilmesi için devlet tarafından teşvik edilerek bu yönde yasalar çıkarılmalıdır.

Son olarak her şeyden önce bu insanların yaşamış oldukları mağduriyetlerin (göç etmeye zorunlu bırakılmalarıyla temel insan hakkı olan yaşam haklarının ellerinden alınmasından, şehirlere gelip alışma süreçlerinde yaşamış oldukları sıkıntılara değin) herkes tarafından kabul edilip, devletin o yıllarda, o bölgede yapmış olduklarıyla "yüzleşme"si ve "özür dileme"si gerektiğini; ondan sonra ne yapılması gerekiyorsa el ele verilip yapılabileceğini ve ancak bu şekilde iyileştirme sürecinin başlatılabileceğini söylemek gerekir. Çünkü köylerinden göç etmek zorunda bırakılan insanların

yaşadıkları travma ve mağduriyetlerin hiç yaşanmamış olarak algılanması, bu travma ve mağduriyetleri ortadan kaldıracak güven ortamının oluşmasını engelleyecektir. Bu anlamda hangi çalışma yapılırsa yapılsın hiçbir şeyin çekilen acılar için bir “çözüm” olmayacağını bilmekle beraber, yapılabileceklerin ne olabileceğini düşünmek dahi önemli olacaktır.

5.1. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırmanın en büyük sınırlılığı göç sonrası değerlendirmeyi yaparken, daha çok araştırma yapılan yılın taban alınması ve göç sonrası yaşanan sıkıntıların ne olduğunun saptanması konusunda daha çok katılımcının olduğu ve daha fazla sorunun sorulduğu bir araştırma yapıp, yakın zamanla karşılaştırmasını yapmada yetersiz kalmasıdır. Böyle bir çalışma yapıldığında göç sonrasını değerlendirirken göç edilen zaman ile şimdiki zaman arasında farkların neler olduğu üzerine sorular sorulsaydı, günümüzde gelinen noktaların neler olduğunu görebilme açısından daha önemli ve anlamlı bir inceleme olacaktır.

Araştırmanın diğer bir sınırlılığı ise örneklemdir. Rastgele hale getirilen bir örneklem olmadığı için herkesi ne kadar temsil ettiği ve bunun ne kadar genelleneceği konusunda sınırlılık olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Adana, F., Arslantaş, H. (2010). Üniversite Eğitimi Nedeni İle Geçici Göç Yaşayan Öğrencilerin Kendilik Algıları. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 13, 3.
- Akan, Y. ve Arslan, İ. (2008), Göç Ekonomisi, Ekin Yayınları, Bursa
- Aker, T., Çelik, A.B., Kurban, D., Ünalın, T. & Yüksek, D. (2006). Zorunlu Göç ile Yüzleşmek: Türkiye’de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası. *Tesev Yayınları*, İstanbul.
- Akkayan, T. (1979). Göç ve Değişme. *İstanbul Üniversitesi Ed. Fak. Yayınları*, No:2573, Ed. Fak. Basımevi, İstanbul.
- Altuntepe N. & Öztürk, M. (2008). Türkiye’de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması. *Yaşar Üniversitesi Yayınları*, 3(11), (s.1587-1625)
- Aslan, C. (2001). Göç-Eğitim-Batman ve Çocuk: Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da göçün aile ve çocuk eğitimi üzerindeki etkisi. Erişim tarihi: 28.04.2010
- Bayram, Y., Özkan, M. & Sır, A. (1998). Zoraki iç göçün ruh sağlığına etkileri üzerine bir ön çalışma. *Klinik Psikiyatri*, 2:83-88.
- Bayhan, V. (1996) Türkiye’de iç göçler ve anomik kentleşme. II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Kitabı. Ankara. Devlet İstatistik Enstitüsü. 178-193
- Bayazıt, S. ve Kocaman, T. (1993). Türkiye’de İçgöçler ve Göç Edenlerin Sosyo-Ekonomik Nitelikleri, DPT, Ankara.
- Beşer, A. ve Topçu, S. (2006). Göç ve Sağlık. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10(3)
- Çağlayan, H. & Özar, Ş. (2011). Ne Değiştii? Kürt Kadınlarının Zorunlu Göç Deneyimi, *Ayizi Yayınları*, İstanbul
- Çelik, F. (2006). İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler ile Yaklaşımı. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve dari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 27, Temmuz-

- Aralık 2006, ss. 149-170
- Çobanoğlu, N. (1996). Tıp etiği açısından göç ve sağlık. II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Kitabı. Ankara. Devlet İstatistik Enstitüsü. 667-670.
- DİE, (1997) 1990 Nüfus Sayımı: Daimi İkametgaha Göre İç Göçün Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, DİE yay., Ankara.
- DİE, (2013), “2012 Genel Nüfus Sayımı”, *DİE Haber Bülteni*, Sayı: 13425, Ankara, 28.01.2013
- DPT Yay. VI Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000): DPT, Ank. 1995
- DPT Yay. Yedinci 5 Yıllık Kalkınma Planı, (2000-2004), s. 155.
- Doğan, S. (1988). Yurt Dışı Yaşantısı Geçiren ve Geçirmeyen Lise Öğrencilerinin Problemleri. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*,
- Ekren, N. (1999). Kent Yönetimi ve Çevre Sorunları Sempozyumu 99, *İstaç Yay.* Cilt 2, s. 56. İstanbul.
- Erdoğan, S. S., (1988). Dış Göç ve F. Almanya’dan Dönüş Yapmış (Sivas Ortaokul ve Liselerinde) Gençlerin Uyum Sorunları Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Ertem M (1999). Göç ve bulaşıcı hastalıklar: Toplum ve Hekim, 14(3): 225-228.
- Faist, T.(2003). Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar, çev. Azat Zana Gündoğan ve Can Nacar, Bağlam Yayınları, 48.
- Farley T, Galves A L, Dickinson M, Perez M J (2005) Stres,copingandhealth: a comparison of MexicanImmigrants, Mexican-AmericansandNon-Hispanic Whites:Journal Of ImmigrantHealth, 7(3): 213-219
- Göç-der (2007). Araştırma Raporu. İstanbul.
- Göç-Der (2008). Göç Hikayeleri. İstanbul.
- Güreşçi, E. (2010). Türkiye’de Kentten – Köye Göç Olgusu. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11, (s.77-86)
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2006). Türkiye’de Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması [TGYONA]. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara

- Han, T. (2010). Göç eden ailelerin çocuklarının eğitim ve öğretimde karşılaştıkları uyum sorunları. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- İpekyüz, N. (1996). Güneydoğu'da iç göç tartışmaları ve sağlık boyutu: Toplum ve Hekim, 11(74): 56-60
- İstanbul Valiliği Çevre Koruma Vakfı Yay. İstanbul 2000, No:1, İst. 2000
- Kalkınma Merkezi Araştırması (2010). Zorunlu Göç ve Etkileri Diyarbakır, Diyarbakır.
- Kaya, A. (2009). Türkiye'de İç Göçler/ Bütünleşme mi Geri Dönüş mü? İstanbul, Diyarbakır, Mersin, *İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları*, İstanbul
- Karpat, K. H. (2003). Türkiye'de Kentsel Dönüşüm, Çev. Abdulkerim Sönmez, *İmge Yayınevi*, 1. Baskı.
- Kaygalak, S. (2009). Kentin Mültecileri Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme, *Dipnot Yayınları*, (s.77-78). Ankara.
- Keleş R. (1986). Kentleşme ve Kamu Yönetimi Sorunları. *SİSAV, Hızlı Şehirleşmenin Yarattığı Ekonomik ve Sosyal Sorunlar, Hızlı Şehirleşme Semineri*, 133, İstanbul.
- Keleş, İ. (1996). Türkiye'de Kent Planlanmasının Sosyo-Kültürel Boyutları. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Koçak, T. & Terzi, E. (2012). Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3, 3.
- 18 Mart 1924 tarihli ve 442 sayılı Köy Kanunu, 7 Nisan 1924 tarihli ve 68 sayılı Resmi Gazete.
- Mazlumder, (1995). Doğu ve Güneydoğu'da İç Göç- Neden ve Sonuçları-Rapor, (<http://www.mazlumder.org>, 14.09.2005).
- Mooney, E.D. (2000). Principles of protectionforinternallydisplacedpersons. *International Migration*, 38 (6), 81-101.
- Nüfus Araştırması (TYGONA), <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tygona/tygona.htm>.
- Özgür, M. & Yüceşahin, M. (2006). "Türkiye'nin Güneydoğusunda Nüfusun Zorunlu Yerinden Oluşu: Süreçler ve Mekansal Örüntü" , *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 4 (2), 15-35.
- Önen, Y. (1998). Sunuş, Bölge İçi Zorunlu Göçten Kaynaklanan Toplumsal Sorunların

- Diyarbakır Ölçeğinde Araştırılması, 5, TMOBB, İstanbul
- Özdemir, M. (2008). Türkiye’de İç Göç Olgusu, Nedenleri ve Çorlu Örneği. Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*.
- Özer, İ. (2004). Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme. Ekin Kitabevi, Bursa.
- Özen, S. (1996). Kentleşme sürecinde sağlık problemleri ve politikaları. II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Kitabı, Ankara. Devlet İstatistik Enstitüsü. 623-628.
- Öztürk, M. & Altuntepe, N. (2008), “Türkiye’de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent Ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması”, *Journal of Yasar University*, Cilt:3, Sayı:11, ss.1587-1625.
- Öztürk, M. (2007). Türkiye’de İç Göçe Katılanların Kent Yaşamına ve Kentsel Emek Piyasalarına Etkileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, sayı:52.
- Perinçek, M. (2011) “Zorunlu Köy Koruculuğu Uygulamasının Zorunlu Göç Mağdurlarının Güvenliği Açısından Yarattığı Sorunlar”
- Peker, M., (1999). Nüfus Politikasındaki Değişim ve Nüfusumuzdaki Dönüşümler, Bilânço 1923–98 (II. Cilt), İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Sağlam, S. (2006). Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme. *Türkiyat Araştırmaları*, 5, (s.34-44).
- TBMM İnsan Hakları Araştırma Komisyonu, (1999)*Zorunlu Göç Raporu*.
- Tekeli, İ., (1998), Türkiye’de İçgöç Sorunsalı Yeniden Tanımlanma Aşamasına Geldi, *Türkiye’de İçgöç Konferansı*, 6–8 Haziran 1997, Bolu-Gerede, Tarih Vakfı Yay, İstanbul, 7-22.
- TESEV, Ülke İçinde Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlık Haklarının Yeniden Tesisi ve Rehabilitasyon Araştırma ve İzleme Grubu, *Türkiye’de Ülke İçinde Yerinden Edilme Sorunu: Tespitler ve Çözüm Önerileri*, 2005
- TMMOB., (2009). “*Van Kent Sempozyumu*”, Van.
- Tüfekçi, S. (2002), Kırsal Kesimlerden Büyükşehirlere Göç ve Göçün Aile Yapısındaki Meydana Getirdiği Değişiklikler. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.

- Tümertekin, E., (1994), *Beşerî Coğrafyaya Giriş*, İst. Ü. Yay. No: 3819, Edebiyat Fakültesi Yay No: 2464, İstanbul.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2005) Genel Nüfus Sayımı 2000 Göç İstatistikleri, TÜİK Yay., Ankara
- Türkiye Halk Sağlığı Kurumu (2013). Türkiye Kronik Hastalıklar ve Risk Faktörleri Sıklığı Çalışması, Sağlık Bakanlığı Yay., Ankara
- Üner, S. (1972), Nüfusbilim Sözlüğü, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, s. 77
Hacettepe Üniversitesi İİBF Dergisi, 22 (1), s.23–38.
- WalterKalin (2005). Ülke İçinde Yerinden Olma Konusunda Yol Gösterici İlkeler, *İmaj Yayınevi*, Ankara. Çev: Kerem Altınparmak
- Yayman, H. (2011). Şark Meselesinden Demokratik Açılıma Türkiye'nin Kürt Sorunu Hafızası. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı. Ankara.
- Zorunlu Göç Dosyası, (2005). *İnsan Hakları Derneği Bülteni*,24, İstanbul,
<http://tdkterim.gov.tr/bts/>, Erişim Tarihi: 10.06.2011, “Göç”
www.internal-displacement.org, Erişim Tarihi: 22 Ocak 2007
<http://istanbul.mazlumder.org/yayinlar/detay/yurt-ici-raporlar/3/goc-raporu/518>
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.52bc9d
<http://www.milliyet.com.tr/anne-bebek-olum-hizi-son-6-yilda-yari-yariya-azaldi-haberpanosu-1518598/b7b0fcd7.12383605> , Erişim Tarihi: 10.06.2013, “Korucu”
<http://www.milliyet.com.tr/anne-bebek-olum-hizi-son-6-yilda-yari-yariya-azaldi-haberpanosu-1518598/>
<http://www.haberler.com/van-da-doktorlar-kurtce-ogreniyor-5693033-haberi/>

EKLER

EK - A

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAY FORMU

Bu araştırma Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden İstanbul'a göç etmiş insanların, şehre adaptasyonu, sağlık hizmetlerine ulaşımı, ekonomik ve dil alanında yaşamış oldukları sıkıntı ve zorlukları değerlendirme amaçlıdır. Araştırmayı Psk. Birsen Korkmaz yapacaktır. Araştırma sırasında yapılacak görüşmelerde size göç öncesi, göç sırasındaki ve göç sonrası süreçle ilgili bazı sorular sorulacaktır. Görüşmeler 75 dakika olarak planlanmıştır.

Araştırmada alınacak tüm kişisel bilgiler araştırma kapsamı dışında hiçbir kişi ya da kurumla kesinlikle paylaşılmayacaktır.

Araştırmaya katılımınız için sizden herhangi bir ücret istenmeyecek ve katılımınız karşılığında size herhangi bir ücret ödenmeyecektir.

Bu çalışmaya katılmayı reddedebilirsiniz. Çalışmanın herhangi aşamasında da katılım onayınızdan vazgeçebilirsiniz.

Yukarıda verilen bilgilerin okudum ve bu bilgiler doğrultusunda kendi isteğim ile bu araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

Ad, Soyad:

İmza:

EK -B

Demografik özellikler

1. Görüşülen kişinin cinsiyeti?
 1. Kadın
 2. Erkek
2. Kaç yaşındasınız?
.....
3. Doğum yeriniz? Ülke/ İl/ İlçe/ Kasaba/ Köy
.....
4. Medeni durumunuz nedir?
 1. Bekar
 2. Sözlü / Nişanlı
 3. Evli
 4. Dul
 5. Boşanmış
 6. Diğer
5. Eğitim durumunuz nedir?
 1. Okuma-yazma bilmiyor
 2. Okur-yazar ama ilkokulu bitirmemiş
 3. İlköğretim 1. kısım mezunu
 4. İlköğretim 2. kısım mezunu (Ortaokul)
 5. Lise mezunu
 6. Lise terk
 7. Meslek yüksek okulu
 8. Meslek yüksek okulu terk
 9. Üniversite mezunu
 10. Üniversite terk
 11. Yüksek lisans / Doktora
 12. Yüksek lisans / Doktora terk
6. İş durumunuz nedir?
 1. Çalışıyor
 2. İşsiz, iş arıyor
 3. İşsiz, iş aramıyor
 4. Emekli

5. Engelli (Maaş alıyor)
6. Engelli (Maaş almıyor)
7. Çalışmaya elverişli değil
8. Ev hanımı
9. Öğrenci

7. Çalışıyor iseniz hangi işte çalışıyorsunuz?

1. Kamu çalışanı (Memur)
2. Ücretli işçi (sigortalı)
3. Ücretsiz işçi (sigortasız)
4. Seyyar satıcı
5. Mevsimlik işçi
6. Gündelikçi
7. Çiftçi
8. Kendi hesabına
9. Diğer

8. Aylık gelir düzeyiniz ne kadardır?

1. 400 ve altı
2. 401 – 800 TL
3. 801 – 1200 TL
4. 1201 – 1600 TL
5. 1601 – 2000 TL
6. 2001 TL ve üzeri

9. Sağlık sigortanız var mı?

1. Var
2. Yok

10. Sağlık sigortanız varsa, hangi sağlık sigorta türünden yararlanıyorsunuz?

1. SSK / Emekli /Bağ-kur
2. Özel Sigorta
3. Yeşil Kart
4. Anne / babamın sağlık güvencesinden yararlanıyorum

11. Anadiliniz nedir?

1. Türkçe
2. Kürtçe
3. Diğer

12. Anadilinizle kendinizi ifade etme dereceniz nedir?

1. Çok iyi
2. İyi
3. Orta
4. Yetersiz
5. Hiç

13. Anadiliniz dışında hangi dilleri biliyorsunuz?

1. Türkçe
2. Kürtçe
3. Diğer

14. Anadiliniz dışında bildiğiniz dille kendinizi ifade etme dereceniz nedir?

1. Çok iyi
2. İyi
3. Orta
4. Yetersiz
5. Hiç

Göç öncesi

15. Hanede kaç kadın, kaç erkek ve kaç çocuk yaşamaktaydı?

Kadın:.....

Erkek:.....

Çocuk:.....

16. Hanenizde siz dahil kaç kişi ücretli bir işte çalışmaktaydı?

1. Kadın:.....

2. Erkek:.....

3. Çocuk:.....

17. Hanenizde sağlık sigortası olan var mıydı?

1. Vardı
2. Yoktu

18. Hanenizde sağlık sigortası olan varsa, siz dahil kaç kişinin sağlık sigortası vardı?

1. Kadın:.....

2. Erkek:.....

3. Çocuk:.....

19. Hangi sağlık sigorta türünden yararlanıyordunuz?

1. SSK / Emekli /Bağ-kur
2. Özel Sigorta
3. Yeşil Kart
4. Anne / babamın sağlık güvencesinden yararlanıyordum

20. Göç öncesinde bulunduğunuz yerde aşağıdaki sağlık kurumlarından hangileri bulunuyordu?

1. Sağlık ocağı (Aile sağlığı merkezi)
2. Devlet hastanesi
3. Özel hastane
4. Özel klinik

5. Oturduğum bölgede sağlık kuruluşlarına ulaşım yoktu

21. Hanedeki çocukların eğitim durumlarına göre sayıları kaçtı?

1. Okuma-yazma bilmiyor
2. Okur-yazar ama ilkokulu bitirmemiş
3. İlköğretim 1. kısım mezunu
4. İlköğretim 2. kısım mezunu (Ortaokul)
5. Lise mezunu
6. Lise terk
7. Meslek yüksek okulu
8. Meslek yüksek okulu terk
9. Üniversite mezunu
10. Üniversite terk
11. Yüksek lisans / Doktora
12. Yüksek lisans / Doktora terk

22. Hanedeki kadınların eğitim durumlarına göre sayıları kaçtı?

1. Okuma-yazma bilmiyor
2. Okur-yazar ama ilkokulu bitirmemiş
3. İlköğretim 1. kısım mezunu
4. İlköğretim 2. kısım mezunu (Ortaokul)
5. Lise mezunu
6. Lise terk
7. Meslek yüksek okulu
8. Meslek yüksek okulu terk
9. Üniversite mezunu
10. Üniversite terk
11. Yüksek lisans / Doktora
12. Yüksek lisans / Doktora terk

23. Hanedeki erkeklerin eğitim durumlarına göre sayıları kaçtı?

1. Okuma-yazma bilmiyor
2. Okur-yazar ama ilkokulu bitirmemiş
3. İlköğretim 1. kısım mezunu
4. İlköğretim 2. kısım mezunu (Ortaokul)
5. Lise mezunu
6. Lise terk
7. Meslek yüksek okulu
8. Meslek yüksek okulu terk
9. Üniversite mezunu
10. Üniversite terk
11. Yüksek lisans / Doktora
12. Yüksek lisans / Doktora terk

24. Göçten önce oturduğunuz evin tapusu kime aitti?

1. Bize aitti

2. Kiraydı
3. Akrabamıza aitti
4. Diğer

25. Evin kaç odası vardı?

.....

26. Tuvalet evin içinde miydi?

- 1.Evet
- 2.Hayır

27. Oturduğunuz yerde hangi hizmet sorunları vardı?(Birden fazla cevap verebilirsiniz.)

1. Yollar çamurdu
2. Su sorunu
3. Haberleşme sorunu
4. Okul sorunu
5. Kanalizasyon sorunu
6. Elektrik sorunu
7. Atık çöp sorunu
8. Isınma sorunu
9. Sağlık ocağı sorunu
10. İmar sorunu
11. Ulaşım sorunu
12. Televizyon vericisi yoktu
13. İşyeri yoktu
14. Doğal afetler (Heyelan, sel, deprem vb)
15. Diğer

28. Sizce göç öncesi yaşadığınız yerin olumlu yanları nelerdi? (Birden fazla cevap verebilirsiniz.)

1. Köyde bağ – bahçemiz vardı
2. Köyde hayvanımız vardı
3. Köy hayatı daha güzeldi
4. Köy yaşamına alıştık
5. Memlekette geçim sıkıntısı yoktu
6. Köyde masrafımız yoktu
7. Memlekette yaşam koşulları daha iyiydi
8. Memleketimi özlüyorum
9. Köyde doğduk, büyüdük
10. Diğer

29. Sizce göç öncesi yaşadığınız yerin olumsuz yanları nelerdi? (Birden fazla cevap verebilirsiniz.)

1. Can güvenliği ve ekonomik güvence yoktu
2. Huzur yoktu

3. Köy ağaya aitti. Orada hiçbir şeyimiz yoktu
4. Operasyonlar vardı
5. Baskılar vardı
6. Köy hayatına yabancıyım
7. Korucular vardı
8. Köy koşulları zor, işler yapılamıyordu
9. Memlekette evimiz yoktu
10. Memlekette huzurumuz yoktu
11. Okuma imkanları kısıtlı
12. Orada yapacak hiçbir şey yoktu
13. Diğer

30. Maddi – manevi bir ihtiyacınız olduğu zaman, kimden yardım isterdiniz?

1. Aile büyükleri
2. Hemşeriler
3. Akrabalar
4. Köylüler
5. Komşular
6. Devlet kurumları
7. Diğer

31. Göç öncesinde sağlık sorununuz oldu mu?

1. Evet
2. Hayır

32. Cevabınız evetse, hangi sağlık sorunlarınız oldu?(Birden fazla cevap verebilirsiniz.)

1. Trafik kazasından kaynaklı sağlık sorunları
2. Diğer kazalar
3. Bulaşıcı hastalıklar
4. Kalp ve damar hastalıkları
5. Felç
6. Verem
7. Kanser
8. Sıtma
9. Tifo-Dizanteri
10. Romatizmal hastalıklar
11. Psikolojik hastalıklar
12. Cilt hastalıkları
13. Bel bölgesi kas iskelet sistem problemleri (bel ağrısı, bel fitiği vb.)
14. Hipertansiyon
15. Mide ülseri (gastrik ülser)
16. Kireçlenme
17. Boyun bölgesi kas iskelet sistem problemleri (boyun ağrısı, boyun fitiği vb.)
18. Sinüzit (sinüs yollarının iltihabı)

19. Kansızlık (demir eksikliği anemisi vb.)
 20. Migren ve benzeri şiddetli baş ağrısı
 21. Alerji (alerjik rinit, dermatit, yiyecek vb. alerjisi) (alerjik astım hariç)
 22. Şeker hastalığı (diyabet)
 23. Astım (alerjik astım dahil)
 24. Kronik obstrüktif akciğer hastalığı (Kronik bronşit, amfizem)
 25. Tiroid hastalığı
 26. İdrar kaçırma, idrarı tutamama
 27. Hepatit-Hepatitis
 28. Bağırsak ülseri
 29. Karaciğer sirozu, karaciğer yetmezliği
 30. Diğer
33. Sağlık sorunlarınızı nasıl çözüyordunuz?
1. Sağlık ocağına giderek (Aile sağlığı merkezine giderek)
 2. Devlet hastanesine giderek
 3. Özel hastane/özel doktora giderek
 4. Geleneksel tedavi yöntemleri ile
 5. Tedavi olamıyordum
 6. Diğer
34. Hastalandınız ama tedavi olamadığınız bir hastalık geçirdiniz mi?
1. Evet
 2. Hayır
35. Cevabınız evetse, ne tür şikayetleriniz vardı? (Birden fazla cevap verebilirsiniz.)
1. Ağrı
 2. Boğazda yanma
 3. Bulantı
 4. Soluk almada güçlük
 5. Kilo kaybı
 6. Yorgunluk
 7. Eklem sertliği
 8. Gözlerde yanma
 9. Hırıltılı soluma
 10. Baş ağrıları
 11. Baş dönmesi
 12. Mide yakınmaları
 13. Uyku güçlükleri
 14. Sersemlik hissi
 15. Güç kaybı
 16. Çarpıntı
 17. Diğer
36. Neden tedavi olamadınız?

1. Maddi imkanımız yoktu.
 2. Bulduğum yerde sağlık kurumu yoktu.
 3. Var olan sağlık kurumu yaşadığım yerden çok uzaktaydı.
 4. Sağlık kurumu var ama doktor yoktu.
 5. Sağlık kurumu var ama ilaç yoktu.
37. Tedavi ol(a)madığınız için kalıcı bir rahatsızlığa yakalandınız mı?
1. Evet
 2. Hayır
38. Bu hastalık/rahatsızlık nedir? (37. soru evetse)
.....
39. Kaza geçirip, tedavi olamadığınız bir durum yaşadınız mı?
1. Evet
 2. Hayır
40. Neden tedavi olamadınız?
1. Maddi imkanımız yoktu.
 2. Bulduğum yerde sağlık kurumu yoktu.
 3. Var olan sağlık kurumu yaşadığım yerden çok uzaktaydı.
 4. Sağlık kurumu var ama doktor yoktu.
 5. Sağlık kurumu var ama ilaç yoktu.
41. Kaza geçirip, tedavi ol(a)madığınız için kalıcı bir rahatsızlığa yakalandınız mı?
1. Evet
 2. Hayır
42. Bu hastalık/rahatsızlık nedir? (41. soru evetse)
.....
43. Kadınlara hamilelik esnasında kim yardımcı oluyordu?
1. Aile sağlığı merkezi (Sağlık ocağı)
 2. Devlet hastanesi
 3. Ebe
 4. Aile üyeleri veya komşular
 5. Diğer
44. Kadınlara doğum esnasında kim yardımcı oluyordu?
1. Aile sağlığı merkezi (Sağlık ocağı)
 2. Devlet hastanesi
 3. Ebe
 4. Aile üyeleri veya komşular
 5. Diğer

45. Beş ve daha küçük yaşlardaki çocuklarınıza aşı vurduruyor muydunuz?
1. Küçük çocuğumuz yoktu
2. Hiç aşı vurdurmadık
3. Aşıların bir kısmını vurdurduk
4. Aşıların tümünü vurdurduk
46. Ailenizde göç öncesinde hiç çocuk ölümü oldu mu?
1. Evet
2. Hayır
47. Ailenizde engelli kimse var mıydı?
1. Evet
2. Hayır
48. Varsa engeli neydi?
.....
49. Bakımı ve ihtiyaçlarını karşılayabiliyor muydunuz? (47. soru evetse)
1. Evet
2. Hayır
50. Sigara kullanıyor muydunuz?
1. Evet
2. Hayır
51. Evetse, günde ne kadar kullanıyordunuz?
.....

Göç süreci

52. Kaç yılında göç ettiniz?
.....
53. Nereden göç ettiniz? Ülke/ İl/ İlçe/ Kasaba/ Köy
.....
54. Göç etmenizin sebepleri nedir? (Birden fazla cevap verebilirsiniz.)
1. Köy ve mezra boşaltılması
2. Koruculuk sorunu
3. Can güvenliği tehdidi
4. Yayla yasağı
5. Güvenlik güçlerinin baskısı
6. Hizbullah baskısı
7. PKK baskısı
8. Kan davası
9. Dinsel baskı

10. Eğitim olanaklarının yokluğu
 11. Sağlık sorunları
 12. Altyapı sorunları
 13. Geçim sıkıntısı
 14. Diğer
55. Gönüllü olarak mı göç ettiniz yoksa göç etmek zorunda mı kaldınız?
1. Gönüllü olarak göç ettim
 2. Göç etmek zorunda kaldım
56. Nasıl göç ettiniz?
1. Yürüyerek
 2. Yürüdükten sonra otobüs/kamyonla
 3. Otobüs/kamyonla
 4. Tren
 5. Uçak
 6. Diğer
57. Yerleşim yerinizden göç oranı sizce nedir?
1. Tamamı göç etti
 2. Çok azı göç etti
 3. Yarısı göç etti
 4. Yarısından fazlası göç etti
 5. Sadece ailem göç etti
 6. Diğer
58. Göç nedeniyle uğradığınız maddi zararlar ve kayıplar nedir? (Birden fazla cevap verebilirsiniz.)
1. Ev eşyaları (Koltuk, divan, yatak vb.)
 2. Beyaz eşya (Buzdolabı, çamaşır makinesi, fırın vb.)
 3. Tarım araçları
 4. Bağ
 5. Bahçe
 6. Ulaşım araçları
 7. Arı kovanları
 8. Küçükbaş hayvan
 9. Büyükbaş hayvan
 10. Kümes hayvanları
 11. Diğer
59. Göç nedeniyle uğradığınız manevi zararlarınızı ve kayıplarınızı nasıl tanımlarsınız?
(Birden fazla cevap verebilirsiniz.)
1. Sakatlanma
 2. Sevdiğim insanların ölümle kaybı
 3. Kaybettiğim insanların mezarlarını ziyaret edememek

4. Sevdiğim insanların sakatlanarak acı çekmesi
5. Ailenin parçalanması
6. Sevdiğim yerlere (evime) yıllarca ulaşamamak
7. Göç ettiğim yerde karşılaştığım dışlanma ve mağduriyet hali
8. Ani göç zorunluluğunun yarattığı panik ve acı
9. Geçmişimi ve anılarımı korkuyla hatırlamak
10. Geçmişimi ve anılarımı herkesle korkusuzca paylaşamamak
11. Kişisel olarak psikolojik tahribat
12. Kentte huzur bulamamak
13. Diğer

Zorunlu göç sonrası

60. Göçten sonra ilk nereye yerleştiniz?

.....

61. Birden fazla göç yaşadınız mı?

1. Evet
2. Hayır

62. Evetse, sırasıyla nerelere göçüp yerleştiniz?

- 1.
- 2.
- 3.

63. İstanbul'da kaç yıldır bulunuyorsunuz?

.....

64. Hanede kaç kadın, kaç erkek ve kaç çocuk yaşamaktadır?

Kadın:.....

Erkek:.....

Çocuk:.....

65. Hanenizde siz haricinde kaç kişi ücretli çalışmaktadır?

Kadın:.....

Erkek:.....

Çocuk:.....

66. Hanenizde siz haricinde sağlık sigortası olan var mı?

1. Var
2. Yok

67. Hanenizde sağlık sigortası olan varsa, siz haricinde kaç kişinin sağlık sigortası var?

1. Kadın:.....

2. Erkek:.....

3. Çocuk:.....

68. Hanede çalışanlar hangi işlerde çalışmaktadırlar?

1. Kamu çalışanı (Memur):.....
2. Ücretli işçi (sigortalı):.....
3. Ücretsiz işçi (sigortasız):.....
4. Seyyar satıcı:.....
5. Mevsimlik işçi:.....
6. Gündelikçi:.....
7. Çiftçi:.....
8. Kendi hesabına:.....
9. Diğer:.....

69. Hane halkının ortalama aylık geliri ne kadardır?

1. 250 TL'den az
2. 250-499 TL
3. 500-999 TL
4. 1000-1499 TL
5. 1500-1999 TL
6. 2000 TL ve üstü
7. Diğer

70. Hanedeki çocukların eğitim durumlarına göre sayıları kaçtır?

1. Okuma-yazma bilmiyor
2. Okur-yazar ama ilkokulu bitirmemiş
3. İlköğretim 1. kısım mezunu
4. İlköğretim 2. kısım mezunu (Ortaokul)
5. Lise mezunu
6. Lise terk
7. Meslek yüksek okulu
8. Meslek yüksek okulu terk
9. Üniversite mezunu
10. Üniversite terk
11. Yüksek lisans / Doktora
12. Yüksek lisans / Doktora terk

71. Hanedeki kadınların eğitim durumlarına göre sayıları kaçtı?

1. Okuma-yazma bilmiyor
2. Okur-yazar ama ilkokulu bitirmemiş
3. İlköğretim 1. kısım mezunu
4. İlköğretim 2. kısım mezunu (Ortaokul)
5. Lise mezunu
6. Lise terk
7. Meslek yüksek okulu
8. Meslek yüksek okulu terk
9. Üniversite mezunu

10. Üniversite terk
11. Yüksek lisans / Doktora
12. Yüksek lisans / Doktora terk

72. Hanedeki erkeklerin eğitim durumlarına göre sayıları kaçtır?

1. Okuma-yazma bilmiyor
2. Okur-yazar ama ilkokulu bitirmemiş
3. İlköğretim 1. kısım mezunu
4. İlköğretim 2. kısım mezunu (Ortaokul)
5. Lise mezunu
6. Lise terk
7. Meslek yüksek okulu
8. Meslek yüksek okulu terk
9. Üniversite mezunu
10. Üniversite terk
11. Yüksek lisans / Doktora
12. Yüksek lisans / Doktora terk

73. Şu anda ne tür bir evde yaşıyorsunuz?

1. Gecekondu
2. Müstakil ev
3. Baraka
4. Apartman dairesi
5. Diğer

74. Oturduğunuz ev size mi ait?

1. Bize ait
2. Kira
3. Akrabamıza ait
4. Diğer

75. Oturduğunuz ev kiraysa ne kadar kira ödüyorsunuz?

1. 300 TL ve altı
2. 301 – 600 TL
3. 601 – 900 TL
4. 901 – üstü

76. İstanbul'da olumlu şeyler yaşadınız mı?

1. Evet
2. Hayır

77. Evetse, sizce İstanbul'da yaşamının olumlu yanları nelerdir? (Birden fazla cevap verebilirsiniz.)

1. Bulduğumuz yerde bağ – bahçemiz, hayvanımız var
2. Şehir yaşamına alıştık
3. Şehirde iş imkanları daha fazla
4. Şehirde okuma imkanı var

5. Şehir hayatı daha güzel
6. Şehirde yaşam koşulları daha iyi
7. Diğer

78. İstanbul'da olumsuzlukla ya da olumsuzluklarla karşılaştınız mı?

1. Evet
2. Hayır

79. Evetse, İstanbul'da karşılaştığınız olumsuzluk nedir ya da nelerdir? (Birden fazla cevap verebilirsiniz.)

1. Geçim sıkıntısı
2. Barınma sorunları
3. İş bulma sorunları
4. Sağlık sorunları
5. Anadil sorunları
6. Kimlik kontrolleri
7. Polisle (karakolla) ilişki
8. Eğitim sorunları
9. Çocukların eğitimi
10. Kürt olmaktan dolayı dışlanma
11. Potansiyel suçlu görülme
12. Korku
13. Psikolojik sorun
14. Yaşanan mekandaki altyapı sorunları
15. Kalabalık, gürültü vs.
16. Beslenme sorunu
17. Diğer

80. Bu olumsuzluğu / olumsuzlukları aşmanızda kimler yardımcı oluyor? (Birden fazla cevap verebilirsiniz.)

1. Ailem
2. Akrabalarım
3. Hemşerilerim
4. Mahalle dayanışması
5. Avukat
6. Diğer

81. Göç sonrasında sağlık sorununuz oldu mu?

1. Evet
2. Hayır

82. Evetse, göçten sonra hangi sağlık sorunlarınız oldu? (Birden fazla cevap verebilirsiniz.)

1. Trafik kazasından kaynaklı sağlık sorunları
2. Diğer kazalar
3. Bulaşıcı hastalıklar

4. Kalp ve damar hastalıkları
 5. Felç
 6. Verem
 7. Kanser
 8. Sıtma
 9. Tifo-Dizanteri
 10. Romatizmal hastalıklar
 11. Psikolojik hastalıklar
 12. Cilt hastalıkları
 13. Bel bölgesi kas iskelet sistem problemleri (bel ağrısı, bel fitiği vb.)
 14. Hipertansiyon
 15. Mide ülseri (gastrik ülser)
 16. Kireçlenme
 17. Boyun bölgesi kas iskelet sistem problemleri (boyun ağrısı, boyun fitiği vb.)
 18. Sinüzit (sinüs yollarının iltihabı)
 19. Kansızlık (demir eksikliği anemisi vb.)
 20. Migren ve benzeri şiddetli baş ağrısı
 21. Alerji (alerjik rinit, dermatit, yiyecek vb. alerjisi) (alerjik astım hariç)
 22. Şeker hastalığı (diyabet)
 23. Astım (alerjik astım dahil)
 24. Kronik obstrüktif akciğer hastalığı (Kronik bronşit, amfizem)
 25. Tiroid hastalığı
 26. İdrar kaçırma, idrarı tutamama
 27. Hepatit-Hepatitis
 28. Bağırsak ülseri
 29. Karaciğer sirozu, karaciğer yetmezliği
 30. Diğer
83. Sağlık sorunlarınızı nasıl çözüyorsunuz?
1. Aile sağlığı merkezine giderek
 2. Devlet hastanesine giderek
 3. Özel hastane/özel doktora giderek
 4. Geleneksel tedavi yöntemleri ile
 5. Tedavi olamıyoruz
 6. Diğer
84. Şu anda tedavisine tıbbi sebeplerle (çaresi bulunamayan) ulaşamadığınız bir hastalığınız var mı?
1. Evet
 2. Hayır
85. Bu hastalık nedir? (84. Soru evetse)
-
86. Kronik rahatsızlığınız var mı?

1. Evet
2. Hayır

87. Tedavisi düzenli olarak yapılıyor mu? (86. soru evetse)

1. Evet
2. Hayır

88. Sigara kullanıyor musunuz?

1. Evet
2. Hayır

89. Evetse, günde ne kadar kullanıyorsunuz?

.....

90. Son bir yıl içinde ağız ve diş problemi yaşadınız mı?

1. Evet
2. Hayır

91. Evetse, son bir yıl içerisinde ağız ve diş probleminizle ilgili herhangi bir sağlık hizmeti aldınız mı?

1. Evet
2. Hayır

92. Son bir yıl içerisinde ağız ve diş probleminizle ilgili herhangi bir sağlık hizmeti alırken sorun yaşadınız mı? (91. Soru evetse)

1. Evet
2. Hayır

93. Evetse, ne tür sorun ya da sorunlarla karşılaşıyorsunuz? (Birden fazla cevap verebilirsiniz.)

1. Ödeme güclüğü (çok pahalı olması ya da sigorta fonu tarafından karşılanmaması)
2. Poliklinikte muayene olma güclüğü (İnsan yoğunluğunun fazla olması, sıranın ağır ilerlemesi)
3. Sağlık kuruluşundan kaynaklanan diğer nedenler (Muayene olduğunuz birimlerin ekipmanlarının eksikliği ya da yokluğu)
4. Çocuk ya da bakmakla yükümlü olduğu diğer kişilerden dolayı zaman bulamama
5. Sağlık kuruluşunun uzak olması
6. Ulaşım imkanının olmaması
7. Ameliyat / tedavi korkusu
8. Dil bilmemekten kaynaklı sorunlardan dolayı (Doktora derdini anlatamamak ve / veya doktoru anlayamamak)
9. Kendisini hastaneye götürecek kimsenin olmaması
10. Ailesinin veya yakınlarının gerek görmemesi / izin vermemesi
11. Randevu süresinin çok geç tarihte verilmesi
12. Diğer

94. Kadınlara hamilelik esnasında kim yardımcı oluyor?
1. Sağlık ocağı (Aile sağlığı merkezi)
 2. Devlet hastanesi
 3. Ebe
 4. Aile üyeleri veya komşular
 5. Diğer
95. Kadınlara doğum esnasında kim yardımcı oluyor?
1. Sağlık ocağı (Aile sağlığı merkezi)
 2. Devlet hastanesi
 3. Ebe
 4. Aile üyeleri veya komşular
 5. Diğer
96. Beş ve daha küçük yaşlardaki çocuklarınıza aşı vurdurdunuz mu?
1. Küçük çocuğumuz yok
 2. Hiç aşı vurdurmadık
 3. Aşıların bir kısmını vurdurduk
 4. Aşıların tümünü vurdurduk
97. Ailenizde göçten sonra hiç çocuk ölümü oldu mu?
1. Evet
 2. Hayır
98. Ailenizde engelli kimse var mı?
1. Evet
 2. Hayır
99. Varsa engeli nedir?
.....
100. Bakımı ve ihtiyaçlarını karşılayabiliyor musunuz? (98. soru evetse)
1. Evet
 2. Hayır
101. Tedavi bedelini nasıl karşılıyorsunuz?
1. Nakit olarak karşılıyorum/karşılıyoruz
 2. Sigorta karşılıyor
 3. Sosyal yardım dayanışma fonundan maddi yardım alarak
 4. STK ve diğer hayır kurumlarına başvurarak
 5. Aile ve akraba çevresinden yardım alarak
 6. Karşılıyamıyorum/karşılıyamıyoruz
 7. Diğer
102. Tedavi için gerekli tıbbi malzeme ve ilaçları nasıl temin ediyorsunuz?

1. Nakit ödüyorum/ödünüz
2. Sigorta ödüyör
3. Borçlanarak temin ediyörüm/ediyörüz
4. İmkansızlıktan temin edemiyörüm/edemiyörüz
5. STK ve diğör hayır kurumlarına başvurarak
6. Aile ve akraba çevresinden yardım alarak
7. Diğör

103. Son 1 yıl içerisinde doktora gitme ihtiyacınız oldu mu?

1. Evet
2. Hayır

104. Evetse hangi sebepten ötürü gittiniz?

.....

105. Tedavi bedelini nasıl karşılıyorsunuz?

1. Nakit olarak karşılıyörüm
2. Sigorta karşılıyör
3. Sosyal yardım dayanışma fonundan maddi yardım alarak
4. STK ve diğör hayır kurumlarına başvurarak
5. Aile ve akraba çevresinden yardım alarak
6. Karşılayamıyörüm
7. Diğör

106. Tedavi için gerekli tıbbi malzeme ve ilaçları nasıl temin ediyörünüz?

1. Nakit ödüyörüm
2. Sigorta ödüyör
3. Borçlanarak temin ediyörüm
4. İmkansızlıktan temin edemiyörüm
5. STK ve diğör hayır kurumlarına başvurarak
6. Aile ve akraba çevresinden yardım alarak
7. Diğör

107. Son bir yıl içerisinde sağık hizmeti almak ile ilgili herhangi bir sorun yaşadınız mı?

1. Evet
2. Hayır

108. Evetse, yaşadığınız sorun ya da sorunlar nedir? (Birden fazla cevap verebilirsiniz.)

1. Ödeme güçlüğü (çok pahalı olması ya da sigorta fonu tarafından karşılanmaması)
2. Poliklinikte muayene olma güçlüğü (İnsan yoğunluğunun fazla olması, sıranın ağır ilerlemesi)

3. Sağlık kuruluşundan kaynaklanan diğer nedenler (Muayene olduğunuz birimlerin ekipmanlarının eksikliği ya da yokluğu)
4. Çocuk ya da bakmakla yükümlü olduğu diğer kişilerden dolayı zaman bulamama
5. Sağlık kuruluşunun uzak olması
6. Ulaşım imkanının olmaması
7. Ameliyat / tedavi korkusu
8. Dil bilmemekten kaynaklı sorunlardan dolayı (Doktora derdini anlatamamak ve / veya doktoru anlayamamak)
9. Kendisini hastaneye götürecek kimsenin olmaması
10. Ailesinin veya yakınlarının gerek görmemesi / izin vermemesi
11. Randevu süresinin çok geç tarihte verilmesi
12. Diğer

109. Son bir yıl içerisinde doktor tarafından gününbirlik (24 saatten daha az süreyle) tedavi hizmeti önerilmesine rağmen bu hizmeti almadığınız oldu mu?

1. Evet
2. Hayır

110. Evetse, son bir yıl içerisinde doktor tarafından gününbirlik (24 saatten daha az süreyle) tedavi hizmeti önerilmesine rağmen bu hizmeti alamamanızın temel nedeni ya da nedenleri nedir? (Birden fazla cevap verebilirsiniz.)

1. Ödeme gücü (çok pahalı olması ya da sigorta fonu tarafından karşılanmaması)
2. Poliklinikte muayene olma gücü (İnsan yoğunluğunun fazla olması, sıranın ağır ilerlemesi)
3. Sağlık kuruluşundan kaynaklanan diğer nedenler (Muayene olduğunuz birimlerin ekipmanlarının eksikliği ya da yokluğu)
4. Çocuk ya da bakmakla yükümlü olduğu diğer kişilerden dolayı zaman bulamama
5. Sağlık kuruluşunun uzak olması
6. Ulaşım imkanının olmaması
7. Ameliyat / tedavi korkusu
8. Dil bilmemekten kaynaklı sorunlardan dolayı (Doktora derdini anlatamamak ve / veya doktoru anlayamamak)
9. Kendisini hastaneye götürecek kimsenin olmaması
10. Ailesinin veya yakınlarının gerek görmemesi / izin vermemesi
11. Randevu süresinin çok geç tarihte verilmesi
12. Diğer

111. Son bir yıl içerisinde doktor tarafından yataklı tedavi hizmeti önerilmesine rağmen bu hizmeti almadığınız oldu mu?

1. Evet
2. Hayır

112. Evetse, son bir yıl içerisinde doktor tarafından yataklı tedavi hizmeti önerilmesine rağmen bu hizmeti alamamanızın temel nedeni ya da nedenleri nedir? (Birden fazla cevap verebilirsiniz.)
1. Ödeme gücünüz (çok pahalı olması ya da sigorta fonu tarafından karşılanmaması)
 2. Poliklinikte muayene olma gücünüz (İnsan yoğunluğunun fazla olması, sıranın ağır ilerlemesi)
 3. Sağlık kuruluşundan kaynaklanan diğer nedenler (Muayene olduğunuz birimlerin ekipmanlarının eksikliği ya da yokluğu)
 4. Çocuk ya da bakmakla yükümlü olduğu diğer kişilerden dolayı zaman bulamama
 5. Sağlık kuruluşunun uzak olması
 6. Ulaşım imkanının olmaması
 7. Ameliyat / tedavi korkusu
 8. Dil bilmemekten kaynaklı sorunlardan dolayı (Doktora derdini anlatamamak ve / veya doktoru anlayamamak)
 9. Kendisini hastaneye götürecek kimsenin olmaması
 10. Ailesinin veya yakınlarının gerek görmemesi / izin vermemesi
 11. Randevu süresinin çok geç tarihte verilmesi
 12. Diğer
113. Son bir yıl içerisinde gittiğiniz sağlık kurumlarında sizin memnun olduğunuz, sağlık sistemiyle ilgili olumlu bir gelişme, durum var mı?
1. Evet
 2. Hayır
114. Evetse, bu aşağıdakilerden hangisi olabilir? (Birden fazla cevap verebilirsiniz.)
1. Sekreterlerin ilgi, yaklaşım ve nezaketi
 2. Vezne işlemlerinin yapılış süresi
 3. Doktorunuzun yeterli zamanı ayırması ve bilgilendirmesi
 4. Doktorunuzun zamanında muayeneye alması
 5. Hemşirelerin ilgisi, yaklaşım ve nezaketi
 6. Sağlık teknisyenlerinin (laborant, röntgen tek. vs.) ilgisi, yaklaşım ve nezaketi
 7. Hasta danışmanlarının yönlendirmesi ve duyarlılığı
 8. Güvenlik görevlilerinin ilgisi ve yönlendirmesi
 9. Diğer personelin yaklaşımı
 10. Hasta hakları ve sorumlulukları hakkında bilgilendirme
 11. Hastaneye ulaşım kolaylığı
 12. Muayene olunan birimlerin rahatlığı
 13. Uygulanan tedavi ve bakım kalitesi
 14. Hastanenin temizliği
 15. Muayene olurken sağlanan mahremiyet

115. Tedavi ve muayene amacıyla gittiğiniz sağlık kuruluşlarında sorun ya da sorunlarla karşılaşıyor musunuz?
1. Evet
 2. Hayır
116. Evetse, tedavi ve muayene amacıyla gittiğiniz sağlık kuruluşlarında ne tür sorunla ya da sorunlarla karşılaşıyorsunuz? (Birden fazla cevap verebilirsiniz.)
1. Tedavi bedelini ödeyememek
 2. Vezne işlemlerinin yapılış süresi uzun olması
 3. Dil bilmemekten kaynaklı sorunlardan dolayı (Doktora derdini anlatamamak ve / veya doktoru anlayamamak)
 4. Doktorun yeteri zamanı ayırması ve bilgilendirmesi konusunda sorun
 5. Doktorun zamanında muayeneye almaması
 6. Hemşirelerin ilgisi, yaklaşımının yeterli olmaması ve olumsuz oluşu
 7. Sağlık teknisyenlerinin (laborant, röntgen tek. vs.) ilgisi, yaklaşım ve nezaketi yeterli olmaması ve/veya olumsuz olması
 8. Hasta danışmanlarının yönlendirmesi ve duyarlılığının eksikliği
 9. Hastaneye ulaşımın zor olması
 10. Muayene olduğum birimlerin ekipmanlarının eksikliği ya da yokluğu
 11. Uygulanan tedavi ve bakım kalitesinin azlığı
 12. Hastanenin hijyenin olmaması
 13. Muayene olurken mahremiyetin sağlanamaması
117. Tedavi amacıyla gittiğiniz sağlık kurumunda uygulamadan kaynaklı bir sorunla karşılaştığınızda, sorunu nasıl çözmeye çalışıyorsunuz?
1. Kurum yetkililerine başvurarak
 2. Hasta hakları merkezine başvurarak
 3. Tanıdık ve akraba çevresinden yardım alarak
 4. Başka bir kuruma giderek
 5. Bir şey yapmıyorum
 6. Diğer
118. Siz ya da ailenizden biri, hastalık durumunda, doktora tek başına mı yoksa refakatçi ile mi gidiyor/sunuz?
1. Tek başına gidiyor/um
 2. Refakatçi ile gidiyor/um (Aile, arkadaş)
119. Doktora gittiğiniz vakit, rahatsızlığınızı anlatırken dilinizi yeterli bulunuyor musunuz?
1. Evet
 2. Hayır
120. Hayırsa, nasıl bu durumu çözümlüyorsunuz?
1. Refakatçi ile gidiyorum, ifade ederken refakatçi yardımcı oluyor
 2. Kendim az çok ifade etmeye çalışıyorum

3. Herhangi bir şey yapmıyorum
4. Diğer

121. Doktora gittiğiniz de doktorun dediklerini anlayabiliyor musunuz?

1. Evet
2. Hayır

122. Hayırsa, nasıl bu durumu çözümlüyorsunuz?

1. Refakatçi ile gidiyorum, ifade ederken refakatçi yardımcı oluyor
2. Doktor çok zorlanarak da olsa anlatmaya çalışıyor
3. Herhangi bir şey yapmıyorum
4. Diğer

123. Son olarak, benim sormadığım ama sizin eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Taybetiyên demografîk

1. Zayenda kesê/a ku pê re hevdîtin tê kirin ?
 1. Jin
 2. Mêr
2. Hûn çend salî ne?
.....
3. Cihê jidayikbûna we? Welat/ Bajar/ Navçe/ Bajarok/ Gund
.....
4. Rewşa we ya zewacê?
 1. Ezeb
 2. Herêkirî/ Dergistî
 3. Zewicandî
 4. Bî / Jinebî
 5. Hevberdayî
 6. Yê din
5. Rewşa ya perwerdeyî çî ye?
 1. Xwendin û nivîsandinê nizane (nexwende ye)
 2. Xwendin û nivîsandinê dizane, lê neçûye dibistanê
 3. Hîndekariya pêşîn- beşa yekem (dibistana seretayî) qedandiye
 4. Hîndekariya pêşîn – beşa duyem (dibistana navincî) qedandiye
 5. Lîse (amadehî) qedandiye
 6. Lîse terikandiye
 7. Dibistana bilind a pîşeyî
 8. Dibistana bilind a pîşeyî terikandiye
 9. Zanîngeh qedandiye
 10. Zanîngeh terikandiye
 11. Lîsansa bilind / Doktora
 12. Lîsansa bilind / Doktora terikandiye
6. Rewşa kar û xebatê?
 1. Dixebite
 2. Betal e, li karekî digere
 3. Betal e, li kar nagere
 4. Malnişîn (karkenar) e
 5. Astengdar e (mehmizê digire)
 6. Astengdar e (mehmize nagire)
 7. Ji bo xebatê ne kêrhatî (destdayî) ye.
 8. Bermalî
 9. Xwendekar

7. Heke hûn dixebitin, hûn çî karî dikin?
 1. Karmend
 2. Karkerê/a bimehmiz (bisîgorta)
 3. Karkerê/a bêmehmiz (bêsîgorta)
 4. Firoşkarê/a seyar
 5. Karkerê/a demsalî
 6. Xebatkarê/a rojanî
 7. Cotkar
 8. Li ser hesabê xwe dixebite
 9. Yê din

8. Dahatûya we ya mehane çî qas e?
 1. 400 û jê kêmtir
 2. 401 – 800 TL
 3. 801 – 1200 TL
 4. 1201 – 1600 TL
 5. 1601 – 2000 TL
 6. 2001 TL û zêdetir

9. Sîgortaya we heye?
 1. Heye
 2. Nîn e

10. Heke sîgortaya we hebe, ji van ên xwarê kîjan e?
 1. SSK / Malnişînî /Bağ-kur
 2. Sîgortaya taybet
 3. Qerta kesk
 4. Ez ji sîgortaya dê / bavê xwe sûdê werdigirim.

11. Zimanê we yê zikmakî çî ye?
 1. Tirkî
 2. Kurdî
 3. Yê din

12. Hûn çî qas dikarin bi zimanê zikmakî xwe îfade bikin?
 1. Pir baş
 2. Baş
 3. Hinekî
 4. Pir hindik
 5. Qet

13. Ji bilî zimanê zikmakî hûn bi kîjan zimanan dizanin?
 1. Tirkî
 2. Kurdî
 3. Yê din

14. Bi wan zimanên din hûn çî qas dikarin xwe îfade bikin?

1. Pir baş
2. Baş
3. Hinek
4. Pir kêr
5. Qet

Berî koçberiyê

15. Di malekê çend jin, çend mêr û çend zarok dijiyan?

- Jin:.....
Mêr:.....
Zarok:.....

16. Di mala we de, hûn jî di nav de çend xebatkar hebûn?

1. Jin:.....
2. Mêr:.....
3. Zarok:.....

17. Di mala we de kesî bisîgorta hebû?

1. Hebû
2. Tune bû

18. Heke di mala we kesên bisîgorta hebin, hûn jî di nav de çend kes bûn?

1. Jin:.....
2. Mêr:.....
3. Zarok:.....

19. 19. Sîgortaya ku we jê sûd werdigirt (îstifade dikir), kîjan bû?

1. SSK / Malnişînî (Emekli) /Bağ-kur
2. Sîgortaya taybet
3. Qerta kesk
4. Min jî sîgortaya dê/ bavê xwe sûdê werdigirt.

20. Berî koçberiyê li cihê ku hûn lê dijîn ji van saziyên tenduristiyê kîjan hebûn?

1. Binkeya tenduristî
2. Nexweşxaneya dewletê
3. Nexweşxaneya taybet
4. Binkeya tenduristî ya taybet
5. Cihê ku ez lê bûm tu dezgehên tenduristî tune bûn.

21. Rewşa perwerdehiyê ya zarokên di mala we de çî bû?

1. Bi xwendin û nivîsandinê nedizanî
2. Bi xwendin û nivîsandinê dizanî, lê neçûbû dibistanê
3. Derçûyê/a hîndekariya pêşîn (beşa yekem- dibistana seretayî)
4. Derçûyê/a hîndekariya pêşîn (beşa duwem- dibistana navincî)
5. Derçûyê/a lîseyê (amadehî)
6. Lîse terikandiye
7. Derçûyê/a dibistana bilind a pîşeyî
8. Dibistan bilind a pîşeyî terikandiye
9. Derçûyê/a zanîngehê
10. Zanîngeh terikandiye
11. Lîsansa Bilind / Doktora qedandiye
12. Lîsansa bilind / Doktora terikandiye

22. Rewşa perwerdehiyê ya jinên di mala we de çi bû?

1. Wan bi xwendin û nivîsandinê nedizanî
2. Xwendin û nivîsandinê dizanî, lê neçûbû dibistanê
3. Derçûya hîndekariya pêşîn (beşa yekem- dibistana seretayî)
4. Derçûya hîndekariya pêşîn (beşa duwem- dibistana navincî)
5. Derçûya lîseyê (amadehî)
6. Lîse terikandiye
7. Derçûya dibistana bilind a pîşeyî
8. Dibistan bilind a pîşeyî terikandiye
9. Derçûya zanîngehê
10. Zanîngeh terikandiye
11. Lîsansa Bilind / Doktora qedandiye
12. Lîsansa bilind / Doktora terikandiye

23. Rewşa perwerdehiyê ya mêrên di mala we de çi bû?

1. Bi xwendin û nivîsandinê nedizanî
2. Bi xwendin û nivîsandinê dizanî, lê neçûbû dibistanê
3. Derçûyê hîndekariya pêşîn (beşa yekem- dibistana seretayî)
4. Derçûyê hîndekariya pêşîn (beşa duwem- dibistana navincî)
5. Derçûyê lîseyê (amadehî)
6. Lîse terikandiye
7. Derçûyê dibistana bilind a pîşeyî
8. Dibistan bilind a pîşeyî terikandiye
9. Derçûyê zanîngehê
10. Zanîngeh terikandiye
11. Lîsansa Bilind / Doktora
12. Lîsansa bilind / Doktora terikandiye

24. Berî koçberiyê tapûya xaniyê we li ser navê kê bû?

1. Xanî malê me bû
2. Kirê bû
3. Malê xizmên me bû

4. Yê n din
25. Çend jûrên (odeyên) malê hebûn?
.....
26. Destavxane di nava malê de de bû?
1. Erê
2. Na
27. Cihê ku hûn lê dijiyan çî pîrsgirêkên xizmetguzariyê lê hebûn? (Hûn dikarin ji yekê zêdetir bersivan biqênînin.)
1. Rê di nav heriyê de bûn
 2. Kêşeya avê hebû
 3. Kêşeya ragihandinê hebû
 4. Kêşeya dibistanê hebû
 5. Kêşeya kanalîzasyonê hebû
 6. Kêşeya elektrîkê hebû
 7. Kêşeya çopê hebû
 8. Kêşeya ardû/ germbûnê hebû
 9. Kêşeya binkeya tenduristiyê
 10. Kêşeya îmarê
 11. Kêşeya raguhastinê
 12. Îstasyona weşana televîzyonê nîn bû
 13. Kargeh tune bû
 14. Afatên surîştî (hezaz, lehî, erdhej hwd.)
 15. Yê n din
28. Li gorî baweriya we aliyên erênî yê n cihê ku hûn berî koçberiyê lê dijîn çî bûn? (Hûn dikarin ji yekê zêdetir bersivan bineqînînin)
1. Li gund rez û baxçeyê me hebû
 2. Li gund sewalên me hebûn
 3. Jiyana li gund xweştir bû
 4. Em hînî jiyana li gund bûbûn
 5. Li welêt pîrsgirêka debarê tune bû
 6. Li gund lêçûnên me ne zêde bûn
 7. Li welêt mercên jiyane baştir bûn
 8. Ez bêriya welatê xwe dikim
 9. Em li gund hatin ser rûyê dinyayê û em li wir mezin bûn
 10. Yê n din
29. Li gorî baweriya we aliyên neyînî yê n cihê ku hûn berî koçberiyê lê dijiyan çî bûn? (Hûn dikarin ji yekê zêdetir bersivan bineqînînin.)
1. Ewlehiya canê me tune bû
 2. Aramî tune bû
 3. Gund malê axê bû. Li wir tiştêkî me tune bû.
 4. Her tim operasyon hebûn

5. Pest û pêkutî hebûn
 6. Ez xerîbê/a jiyana gund bûm
 7. Cerdevan hebûn
 8. Mercên gund dijwar bûn, kar nedihatî kirin
 9. Li welêt xaniyê me tune bû
 10. Li welêt aramî tune bû
 11. Derfetên perwerdehiyê kêr bûn
 12. Li wir karekî ku mirov bike tune bû
 13. Yê din
30. Dema ku pêdiviya we bi alîkariya madî û manewî hebû, we ji kê alîkarî dixwest.
1. Ji giregirên malbatê
 2. Ji hemşeriyên
 3. Ji xizm û mirovan
 4. Ji gundiyan
 5. Ji cîranan
 6. Ji saziyên dewletê
 7. Yê din
31. Berî koçberiyê pirsgirêkên we yê tenduristî çêbûn?
1. Erê
 2. Na
32. Heke bersiva we “erê” be, hûn bi kîjan pirsgirêkên tenduristî re rû bir û man? (Hûn dikarin ji yekê zêdetir bersivan bineqînin.)
1. Pirsgirêkên ji ber qezaya trafikê
 2. Qezayên din
 3. Nexweşiyên têger
 4. Nexweşiyên dil û tamaran
 5. Felc
 6. Jana zirav (êşa zirav)
 7. Penceşêr
 8. Lerzeta
 9. Tîfo-Dîzanterî
 10. Bawîbûn
 11. Nexweşiyên derûnî
 12. Nexweşiyên çermî
 13. Nexweşiyên pişt û masûlkeyan (êşa piştê, fetqa piştê.)
 14. Hîpertansiyon
 15. Kula mêdeyê
 16. Kils girtin
 17. Pirsgirêkên têkildarî stû, (êşa stû, fetqa stû)
 18. Sînzît (kêmgirtina sînzît)
 19. Kêmxwînî (Kêmbûna hesinê xwînê)
 20. Mîgrena û serêşiya giran
 21. Alerjî (Ji bilî astîma alerjîk, hemû cureyên alerjîyê)

22. Nexweşiya şêkir (diyabet)
 23. Tengebêhnî/ astim (Tengebêhniya alerjîk jî di nav de)
 24. Nexweşiniyên pişikê yên kronîk obstruktîf (Bronşîka kronîk, amfizem)
 25. Nexweşiya tîroîdê
 26. Mîzoyî
 27. Hepatît-Hepatîs
 28. Kula rodiyan
 29. Sîroza kezeba reş, têrnekirina kezebê
 30. Yên din
33. We pîrsgirêkên xwe yên tenduristî (sihetê) çawa çareser dikirin?
1. Ez diçûm binkeya tenduristiyê
 2. Ez diçûm nexweşxaneyên dewletê
 3. Ez diçûm nexweşxane/ bijîşkên taybet
 4. Bi rê û rêbazên kevneşopî
 5. Ez tedawî nedibûm
 6. Yên din
34. Qet tişteki wisa hat serê we wekî hûn bi nexweşiyekê ketin û tedawî nebûn?
1. Erê
 2. Na
35. Heke bersiva we “erê” be, çi gilî û gazinek we hebûn? (Hûn dikarin ji yekê zêdetir bersivan bineqînin.)
1. Min êş dikişand
 2. Gewriya min dişewitî
 3. Dilê min li hev diket
 4. Min nedikarî bêhna xwe bikêşim
 5. Kîloyên min kêm dibûn
 6. Ez zû dibetilîm
 7. Movikên laşê min hişk bûbûn
 8. Çavên min dişewitîn
 9. Xîzexîz ji qirika min dihat
 10. Serêş hebû
 11. Hişê min diçûn
 12. Mêda min jan dida
 13. Pîrsgirêkên têkildarî xewkirinê hebûn
 14. Gêja min diçû
 15. Taqata min kêm dibû
 16. Bi min re diltepîn çêdibû
 17. Yên din
36. Hûn çima tedawî nebûn?
1. Derfetên min nebûn.
 2. Li cihê ku ez lê dijiyam saziyên tenduristiyê tune bûn.

3. Saziyên tenduristî yên heyî ji cihê me pir dûr bûn.
 4. Sazî hebûn, lê belê lê bijîşk nebûn.
 5. Sazî hebûn lê belê derman lê tune bûn.
37. Ji ber ku hûn tedawî nebûn, hûn bi nexweşiyê mayinde ketin?
1. Eerê.
 2. Na.
38. Heke bersiva we “erê” be, ev nexweşî û acizî çi bûn?
.....
39. Gelo qet tiştekî wiha hate serê we; wekî we qeza kir û nekarî tedawî bibin?
1. Erê.
 2. Na.
40. Hûn çima nehatin tedawkirin?
1. Mercên aborî neguncan bûn.
 2. Cihê ku ez lê bûm, saziyên tenduristî lê tune bûn..
 3. Saziyên ku hebûn pir dûrî mala me bûn.
 4. Saziyên tenduristiyê hebûn, lê tê de bijîşk tune bûn.
 5. Sazî hebû, lê dermanên pêwîst tê de tune bûn.
41. Ji ber vê qezayê û tedawî nebûnê hûn bi tu nexweşî û nivîşikaniya mayinde re rû bir û man?
1. Erê
 2. Na
42. Heke bersiv “erê” be, ev nexweşî û nivîşikanî çi ye?
.....
43. Di dema ducaniyê de kî ji jinanan re dibû alîkar?
1. Binkeya tenduristiyê.
 2. Nexweşxaneyê dewletê
 3. Pîrik
 4. Kesên ji malbatê û der û cîran
 5. Yê dîn
44. Di dema zarokanî de kî ji jinan re dibû alîkar?
1. Binkeya tenduristiyê.
 2. Nexweşxaneyê dewletê
 3. Pîrik
 4. Kesên ji malbatê û der û cîran
 5. Yê dîn
45. We zarokên xwe yê pênc salî û hê biçûktir parza dikirin?
1. Zarokên me yê biçûk tune bûn

2. Me hîç parza nekirin
3. Ji bo hin nexweşîyan me ew parza kirin.
4. Ji bo hemû nexweşîyan me ew parza kirin.

46. Di malbata we berî koçberiyê tu zarokan jiyana xwe ji dest daye?

1. Erê
2. Na

47. Ji malbata we kesî astengdar (nîvîşikan) hebû?

1. Erê
2. Na

48. Heke hebe, astengdariya wî/wê çi bû?

.....

49. Heke bersiva we “belê” be, we dikarî xweyîkirin û pêdiviyên wî/wê pêk bînin?

1. Erê
2. Na

50. Hûn cixareyê dikişînin?

1. Erê
2. Na

51. Heke bersiva we “erê” be, hûn rojê çend cixareyan dikişînin?

.....

Pêvajoya koçberiyê

52. We kîjan salê ji cihê xwe bar kir?

.....

53. Hûn ji ku koçber bûn? Welat/ bajar/ navçe/ nehiye/ gund

.....

54. Sedemên koçberiya çi bûn? (Hûn dikarin ji yekê zêdetir bersivan bidin.)

1. Valakirina gund û mezrayê
2. Pirsgirêka cerdevaniyê
3. Tehdîda li ser ewlehiya jiyane
4. Qedexeya çûna zozanan
5. Pest û pêkutiyaya hêzên ewlehiyê
6. Pest û pêkutiyaya Hîzbûllahê
7. Pest û pêkutiyaya PKK'ê
8. Doza xwînê
9. Pest û pêkutiyên olî
10. Nebûna derfetên perwerdehiyê

11. Pirsgirêkên tenduristî
 12. Pirsgirêkên binesazî
 13. Nebûna derfetên debarkirinê
 14. Yên din
55. We bi dilxwazî mala bar kir an hûn ji mecbûrî koçber bûn?
1. Min bi dilxwazî mala xwe bar kir
 2. Ez ji mecbûrî koçber bûm
56. Hûn çawa ji cihê xwe veqetiyan?
1. Bi peyatî
 2. Pêşî bi peyatî piştî bi otobûs / kamyonê
 3. Bi otobûs / kamyonê
 4. Bi trêne
 5. Bi balafirê
 6. Yên din
57. Li gorî we çi qas mirov ji cihê û warê ku hûn lê bûn koçber bûn?
1. Hemû kesên li wir koçber bûn.
 2. Pir kêma kes koçber bûn.
 3. Nîvê şênî/ niştocihan koçber bûn.
 4. Ji nîvî zêdetirê niştocihan mala xwe bar kir.
 5. Bi tenê malbata me koçber bû.
 6. Yên din
58. Ji ber koçberiyê çi zerar û ziyar gihast malbata we? (Hûn dikarin ji yekê zêdetir bersivan bineqîn)
1. Kelûpelên malê (Qoltix, dîwan, nivîn û hwd.)
 2. Alavên nava malê (Sarinc, cilşo, firin û hwd.)
 3. Hacetên çandiniyê
 4. Rez
 5. Baxçe
 6. Navgînen veguhastinê (wesayit)
 7. Kewarên hingiv
 8. Pez
 9. Dewar
 10. Mirîşk, qaz, werdek
 11. Yên din
59. Hûn dikarin zerar û ziyana manewî ya ku li we bûye, çawa rave bikin? (Hûn dikarin ji yekê zêdetir bersivan bineqîn)
1. Nîvîşikanî (seqetî)
 2. Mirina hezikiriyar
 3. Nebûna derfeta serdana gora hezkiriyên xwe
 4. Nîvîşikanî û jankêşana hezkiriyên min
 5. Parçebûna malbatê

6. Nebûna derfeta serdana cih û warê ku ez jê hez dikim.
7. Li cihê ku ez çûmê, helwesta neyînî ya li hemberî min û mexdûrbûna min
8. Jan û tîrsa ku koçberiya ku ji nişka ve bi me da kişandin
9. Bi tîrs û xof bibîranîna serpêhatî û paşeroja xwe
10. Nebûna mercên bêyî tîrs û xof parvekirina serpêhatiyên
11. Wêrankariya psîkolojîk a takekesî
12. Li bajêr bidestnexistina aramiyê
13. Yê din

Piştî koçberiyê

60. Piştî koçberiyê hûn pêşî li ku bi cih bûn?
.....
61. Hûn ji carekê zêdetir koçber bûn?
1. Erê
2. Na
62. Heke bersiva we “erê” be, hûn li ku û ku bi cih bûn, bi rêzê binivîsin?
1.
2.
3.
63. Ev çend sal in ku hûn li Stenbolê dijîn?
.....
64. Di mala we de çend jin, çend û çend zarok dijîn?
Jin:.....
Mêr:.....
Zarok:.....
65. Di mala we ji bilî we çend kes bi destmiz (heqdest) dixebitin?
Jin:.....
Mêr:.....
Zarok:.....
66. Di mala we ji bilî we xebatkarên bisîgorta hene?
1. Heye
2. Nîn e
67. Di mala we de heke xebatkarên bisîgorta hebin, ji bilî we sîgortaya çend kesa heye?
Jin:.....
Mêr:.....
Zarok:.....

68. Di malê de kesên ku dixebitin, çi karî dikin?
1. Karê dewletê (karmend):.....
 2. Karkerê/a bidestmiz (bi sîgorta):.....
 3. Karkerê/a bêdestmiz (bêsiqorta):.....
 4. Firoşkarê/a gerok:.....
 5. Karkerê/a demsalî:.....
 6. Xebatkara karên rojane:.....
 7. Cotkar:.....
 8. Li ser hesabê xwe dixebite:.....
 9. Yê din:.....
69. Mehane çi qas pere bi dest we dikeve?
1. Ji 250 TL'yê kêmtir
 2. 250-499 TL
 3. 500-999 TL
 4. 1000-1499 TL
 5. 1500-1999 TL
 6. 2000 TL û jê zêdetir
 7. Yê din
70. Li gorî rewşa perwerdehiyê hejmara zarokên di mala we de çend e?
1. Xwendin û nivîsandinê nizane (nexwende ye)
 2. Xwendin û nivîsandinê dizane, lê neçûye dibistanê
 3. Hîndekariya pêşîn- beşa yekem (dibistana seretayî) qedandiye
 4. Hîndekariya pêşîn – beşa duyem (distana navincî) qedandiye
 5. Lîse (amadehî) qedandiye
 6. Lîse terikandiye
 7. Dibistana bilind a pîşeyî qedandiye
 8. Dibistana bilind a pîşeyî terikandiye
 9. Zanîngeh qedandiye
 10. Zanîngeh terikandiye
 11. Lîsansa bilind / Doktora qedandiye
 12. Lîsansa bilind / Doktora terikandiye
71. Li gorî rewşa perwerdehiyê hejmara jinên di malbatê de çend e?
1. Xwendin û nivîsandinê nizane (nexwende ye)
 2. Xwendin û nivîsandinê dizane, lê neçûye dibistanê
 3. Hîndekariya pêşîn- beşa yekem (dibistana seretayî) qedandiye
 4. Hîndekariya pêşîn – beşa duyem (distana navincî) qedandiye
 5. Lîse (amadehî) qedandiye
 6. Lîse terikandiye
 7. Dibistana bilind a pîşeyî qedandiye
 8. Dibistana bilind a pîşeyî terikandiye
 9. Zanîngeh qedandiye
 10. Zanîngeh terikandiye
 11. Lîsansa bilind / Doktora

12. Lîsansa bilind / Doktora terikandiye

72. Li gorî rewşa perwerdehiyê hejmara mêrên di malbatê de çend e?

1. Xwendin û nivîsandinê nizane (nexwende ye)
2. Xwendin û nivîsandinê dizane, lê neçûye dibistanê
3. Hîndekariya pêşîn- beşa yekem (dibistana seretayî) qedandiye
4. Hîndekariya pêşîn – beşa duyem (distana navincî) qedandiye
5. Lîse (amadehî) qedandiye
6. Lîse terikandiye
7. Dibistana bilind a pîşeyî qedandiye
8. Dibistana bilind a pîşeyî terikandiye
9. Zanîngeh qedandiye
10. Zanîngeh terikandiye
11. Lîsansa bilind / Doktora qedandiye
12. Lîsansa bilind / Doktora terikandiye

73. Hûn niha di maleke çawa de dijîn?

1. Xaniyê neqanûnî
2. Mala mustaqîl
3. Kolit
4. Daîreya apartmanê
5. Yê din

74. Xaniyê ku hûn tê de ne malê we ye?

1. Belê malê me bi xwe ye.
2. Kirê ye
3. Mala xizmên me ye
4. Yê

75. Heke xaniyê ku hûn tê de ne bi kirê be, hûn çiqas kirê didin?

1. 300 TL û hê kêmtir
2. 301 – 600 TL
3. 601 – 900 TL
4. 901 – hê zêdetir

76. Li Stenbolê tiştên ku we dilxweş bikin jî hatin serê we?

1. Erê
2. Na

77. Heke bersiva we “erê” be, aliyên erênî yê jiyana li Stenbolê çi ne? (Hûn dikarin çend bersivan bi hev re bineqînin)

1. Li vî cihê ku em lê ne, rez, baxçe û sewalên me hene.
2. Em hîn jiyana li bajêr bûn
3. Li bajêr derfetên kar zêdetir in
4. Li bajêr derfetên perwerdehiyê hene
5. Jiyana li bajaran xweş e.

6. Mercên jiyana li bajêr baştir in
7. Yê nî dîn

78. Li Stenbolê hûn qet bi bûyer û helwestên neyînî re rû bi rû mane?

1. Erê
2. Na

79. Heke bersiva we erê be, bûyer û helwestên neyînî yê nî ku hûn li Stenbolê bi wan re rû bi rû mane çi ne? (Hûn dikarin ji bersiveke zêdetir bineqînin.)

1. Pirsgirêka debarê
2. Pirsgirêka mal û stargeh
3. Pirsgirêka peydakirina kar û pîşe
4. Pirsgirêkên tenduristî
5. Pirsgirêkên têkildarî zimanê dayikê
6. Venêrînên li nasnameyan
7. Têkiliyên bi polis û qereqolan re
8. Pirsgirêkên perwerdehiyê
9. Pirsgirêkên perwerdekirina zarokan
10. Ji ber kurdbûnê pirsgirêka vederkirin û negirtina nav xwe
11. Wekî sûcdarê potansiyel lênihêrtin
12. Tirs û xof
13. Pirsgirêka psîkolojîk
14. Pirsgirêkên binasazî yê nî cihê ku em lê dijîn
15. Qelebelixa zêde û deng û hêwirze
16. Pirsgirêka têkildarî xurekan
17. Yê nî dîn

80. Ji bo hûn bi van pirsgirêkan re serederiyê bikin kî piştgirî û alîkariya we dike? (Hûn dikarin ji bersiveke zêdetir bineqînin.)

1. Malbata min
2. Xizmên min
3. Hembajariyên min
4. Nas û dostên li taxê
5. Parêzer
6. Yê nî dîn

81. Di dema koçberiyê de hûn bi tu arîşeyên tenduristî re rû bi rû mane?

1. Erê
2. Na

82. Heke bersiva we “erê” be, piştî koçberiyê kîjan gilî û gazinek we yê nî tenduristî derketin holê? (Hûn dikarin ji bersiveke zêdetir bineqînin.)

1. Pirsgirêkên ji ber qezaya trafikê
2. Qezayên dîn
3. Nexweşiyên teger
4. Nexweşiyên dil û tamaran

5. Felc
 6. Jana zirav (êşa zirav)
 7. Penceşêr
 8. Lerzeta
 9. Tîfo-Dîzanterî
 10. Bawîbûn
 11. Nexweşiyên derûnî
 12. Nexweşiyên çermî
 13. Nexweşiyên pişt û masûlkeyan (êşa piştê, fetqa piştê.)
 14. Hîpertansiyon
 15. Kula mêdeyê
 16. Kils girtin
 17. Pîrsgirêkên têkildarî stû, (êşa stû, fetqa stû)
 18. Sînuzît (kêmgirtina sînûsan)
 19. Kêmxwînî (Kêmbûna hesinê xwînê)
 20. Mîgren û serêşiya giran
 21. Alerjî (Ji bilî astîma alerjîk, hemû cureyên alerjîyê)
 22. Nexweşiya şeker (diyabet)
 23. Tengebêhnî/ astîm (Tengebêhniya alerjîk jî di nav de)
 24. Nexweşiyên pişikê yê kronîk obstruktîf (Bronşîka kronîk, amfîzem)
 25. Nexweşiya tîroîdê
 26. Mîzoyî
 27. Hepatît-Hepatîs
 28. Kula rodiyan
 29. Sîroza kezeba reş, têrnekirina kezêbê (pişikê)
 30. Yê dîn
83. Hûn pîrsgirêkên xwe yê tenduristî çawa çareser dikin anku çawa tedawî dibin?
1. Ez diçim binkeya tenduristiyê
 2. Ez diçim nexweşxaneyê dewletê
 3. Ez diçim nexweşxane/ bal bijîşkên taybet
 4. Bi rê û rêbazên bav û kalan
 5. Em tedawî nabin
 6. Yê dîn
84. Niha tu nexweşiyên we ku nayên tedawîkirin (an jî tedawîkirina wan ne mimkun e) hene?
1. Erê
 2. Na
85. Heke bersiv “erê” be, navê vê nexweşiyê çi ye?
.....
86. Tu êş û janên we yê mayinde (kronîk) hene?
1. Erê

2. Na

87. Heke bersiv “erê” be, ev nexweşî bi awayekî birêkûpêk tê tedawîkirin?

1. Erê
2. Na

88. Hûn cixareyê dikêşin?

1. Erê
2. Na

89. Heke bersiva “erê” be, hûn rojê çend cixareyan dikişînin?

.....

90. Di nava salekê heke ji ber diranê xwe we êş û jan kişandiye?

1. Erê
2. Na

91. Heke bersiva “erê” be, di nav salekê me ji ber êş û nexweşiya dev û diranan alîkariya tenduristî wergirtiye?

1. Erê
2. Na

92. Heke bersiva we “erê” be, gava ku alîkariya tenduristî werdigirt, hûn bi tu arîşe û helwestên neyînî re rû bi rû man?

1. Erê
2. Na

93. Heke bersiv erê be, hûn bi kîjan arîşe û helwestan re rû bi rû mane? (Hûn dikarin ji bersiveke zêdetir bineqînin.)

1. Di warê dayîna heqê tedawiyê de (buhayê wî xizmetî pir giran bû, sîgortayê jî nedida)
2. Zehmetiya tedawîbûna li polîklînîkê (Pir zêde kes hebûn, dor dereng dihat mirov)
3. Sedemên din ên ji ber saziyên tenduristî (kêmbûn û nebûna malzemeyên pêwîst)
4. Ji ber xwedîkirina zarokan û kesên din nebûna dem û derfetê
5. Dûrbûna cihê saziya tenduristî
6. Nebûna wesayîta ku diçe cihê saziya tenduristî
7. Tirsa ji tedawîbûnê / ameliyatê
8. Ji ber pirsgerêkên têkildarî nezanîna zimên (Fehmneririna ji hev a nexweş û bijîşk)
9. Nebûna kesekî ku wî/we bibe ser bijîşk
10. Sersarî û destûrnedana malbat û xizman
11. Dirêjbûna dema civanê (randewiyê)
12. Yê din

94. Di dema ducaniyê de ji jinan re kî dibe alîkar?

1. Binkeya tenduristiyê (Navenda tenduristiya malbatî)
 2. Nexweşxaneyê dewletê
 3. Pîrik
 4. Malbat û cîran
 5. Yê nî din
95. Di dema zarokanînê de ji jinan re kî dibe alîkar?
1. Binkeya tenduristiyê (Navenda tenduristiya malbatî)
 2. Nexweşxaneyê dewletê
 3. Pîrik
 4. Malbat û cîran
 5. Yê nî din
96. We zarokên xwe yê nî pênc salî û hê biçûktir parza kirine?
1. Zarokên me yê nî biçûk tune ne
 2. Me hîç parza nekirine
 3. Ji bo hin nexweşyan me ew parza kirine.
 4. Ji bo hemû nexweşyan me ew parza kirine.
97. Piştî koçberiyê ji malbata we tu zarokan jiyana xwe ji dest daye?
1. Erê
 2. Na
98. Di malbata we de kesî/a astengdar (nîvîşikan) heye?
1. Erê
 2. Na
99. Heke hebe, astengdariya wî ji ber çi ye?
.....
100. Heke bersiva we “erê” be, hûn dikarin têra xwe wî/wê xweyî bikin û pêdiviyên wî/wê bi cih bînin?
1. Erê
 2. Na
101. Hûn heqê tedawiyê çawa didin?
1. Em neqdî didin
 2. Sîgorta dide
 3. Em ji fona civakî û hevgirtinê wekî alîkariya madî werdigirin
 4. Em serî li saziyên sîvîl û saziyên alîkariyê didin
 5. Bi alîkariya xizmet û malbatê
 6. Em nikarin bidin, em nadin
 7. Yê nî din
102. Derman û tiştên ku ji bo tedawiyê pêwîst hûn ji ku peyda dikin?

1. Em bi pereyên xwe distînin
 2. Sîgorta dide
 3. Em ji fona civakî û hevgirtinê wekî alîkariya madî werdigirin
 4. Em serî li saziyên sivîl û saziyên alîkariyê didin
 5. Bi alîkariya xizm û malbatê
 6. Em nikarin bidin, em nadin
 7. Yê din
103. Di nav salekê de qet pêdiviya we bi çûna bal bijîşk çêbû?
1. Erê
 2. Na
104. Heke bersiva we “erê” be ji ber kîjan nexweşiyê?
.....
105. Hûn heqê tedawiyê çawa didin?
1. Em neqdî didin
 2. Sîgorta dide
 3. Em ji fona civakî û hevgirtinê wekî alîkariya madî werdigirin
 4. Em serî li saziyên sivîl û saziyên alîkariyê didin
 5. Bi alîkariya xizm û malbatê
 6. Em nikarin bidin, em nadin
 7. Yê din
106. Derman û tiştên ji bo tedawiyê pêwîst hûn ji ku peyda dikin?
1. Em bi pereyên xwe distînin
 2. Sîgorta dide
 3. Em ji fona civakî û hevgirtinê wekî alîkariya madî werdigirin
 4. Em serî li saziyên sivîl û saziyên alîkariyê didin
 5. Bi alîkariya xizm û malbatê
 6. Em nikarin bidin, em nadin
 7. Yê din
107. Di nav salekê de di dema wergirtina xizmeta tenduristiyê de hûn tu caran bi pirsgirêkan re rû bi rû mane?
1. Erê
 2. Na
108. Heke bersiva we “erê” be, hûn bi kîjan pirsgirêkan re rû bi rû mane? (Hûn dikarin ji bersiveke zêdetir bineqînî)
1. Di warê dayîna heqê tedawiyê de (buhayê wî xizmetî pir giran bû, sîgortayê jî nedida)
 2. Zehmetiya tedawîbûna li polîklînîkê (Pir zêde kes hebûn, dor dereng dihat mirov)
 3. Sedemên din ên ji ber saziyên tenduristî (kêmbûn û nebûna malzemeyên pêwîst)

4. Ji ber xwedîkirina zarokan û kesên din nebûna dem û derfetê
5. Dûrbûna saziya tenduristî
6. Nebûna wesayitan
7. Tirsê ji tedawîbûnê / ameliyatê
8. Ji ber pirsgerêkên têkildarî nezanîna zimên (Fehmneririna ji hev a nexweş û bijîşk)
9. Nebûna kesekî ku wî/we bibe ser bijîşk
10. Sersarî û destûrnedana malbat û xizman
11. Dirêjbûna dema civanê (randewiyê)
12. Yê din

109. Di nava salekê de rewşeke ku bijîşk xizmeke tenduristî ya navrojî (demeke ji 24 saetan kurttir) pêşniyarî we kiribe û we qebûl nekiribe, pêk hatiye?

1. Erê
2. Na

110. Heke bersiva we “erê” be, sedema vê yekê çi bû? (Hûn dikarin ji bersiveke zêdetir bineqînî)

1. Ji ber nebûna heqê tedawiyê de (buhayê wî xizmetî pir giran bû, sîgortayê jî nedida)
2. Zehmetiya tedawîbûna li polîklînîkê (Pir zêde kes hebûn, dor dereng dihat mirov)
3. Sedemên din ên ji ber saziyên tenduristiyê (kêmbûn û nebûna malzemeyên pêwîst)
4. Ji ber xwedîkirina zarokan û kesên din nebûna dem û derfetê
5. Dûrbûna cihê saziya tenduristî
6. Nebûna wesayitên ku diçin cihê saziya tenduristî
7. Tirsê ji tedawîbûnê / ameliyatê
8. Ji ber pirsgerêkên têkildarî nezanîna zimên (Fehmneririna ji hev a nexweş û bijîşk)
9. Nebûna kesekî ku wî/we bibe ser bijîşk
10. Sersarî û destûrnedana malbat û xizman
11. Dirêjbûna dema civanê (randewiyê)
12. Yê din

111. Di nav salekê de qet rewşeke wekî ku bijîşk xwestibe hûn li nexweşxaneyê razên û we nepejirandibe hat serê we?

1. Erê
2. Na

112. Heke bersiva we “erê” be, sedema vê yekê çi ye? (Hûn dikarin ji bersiveke zêdetir bineqînin)

1. Ji ber nebûna heqê tedawiyê de (buhayê wî xizmetî pir giran bû, sîgortayê jî nedida)
2. Zehmetiya tedawîbûna li polîklînîkê (Pir zêde kes hebûn, dor dereng dihat mirov)

3. Sedemên din ên ji ber saziyên tenduristiyê (kêmbûn û nebûna malzemeyên pêwîst)
 4. Ji ber xwedîkirina zarokan û kesên din nebûna dem û derfetê
 5. Dûrbûna saziya tenduristiyê
 6. Nebûna wesayîten ku diçin cihê saziya tenduristî
 7. Tirsê ji tedawîbûnê / ameliyatê
 8. Ji ber pirsgerêkên têkildarî nezanîna zimên (Fehmneririna ji hev a nexweş û bijîşk)
 9. Nebûna kesekî ku wî/we bibe ser bijîşk
 10. Sersarî û destûrnedana malbat û xizman
 11. Dirêjbûna dema civanê (randewiyê)
 12. Yê din
113. Di nava salekê de li saziyên tenduristiyê yê ku hûn çûn wan di pergala tenduristî de tu pêşketin û rewşeke ku hûn pê kêfxweş bibin bi ber çavên we ket?
1. Erê
 2. Na
114. Heke bersiva we “erê” be, ew pêşketin çi bû? (Hûn dikarin ji bersiveke zêdetir bineqînin.)
1. Rûgeşî û dilovaniya sekreterê.
 2. Leza pêkanîna karên li ber cihê perestandinê (wezne)
 3. Demeke taybet veqetandina bijîşk û agahdarkirina wî
 4. Di dema xwe de muayenekirina bijîşk
 5. Baldariya û dilovaniya hemşîreyê
 6. Baldarî, kubarî û dilgermiya teknîsyenan (laborant, teknîsyenê/a rontgenê)
 7. Kubarî û rênîşandêriya şewirmendên nexweşan
 8. Rênîşandêrî û têkildariya berpirsên ewlehiyê
 9. Helwesta personela mayî
 10. Agahdarkirina der barê maf û berpirsiyên nexweşan de
 11. Hêsanbûna xwegihandina nexweşxaneyê
 12. Rehetbûna beşên muayeneyê
 13. Qelîteya tedawî û lînêrînê
 14. Paqîjiya nexweşxaneyê
 15. Mehrûmiyeta di dema muayenebûnê de
115. Dema ku hûn diçin saziyên tenduristiyê hûn bi tu pirsgerêkên re rû bi rû dimînin?
1. Erê
 2. Na
116. Heke bersiva we “erê” be, di dema tedawî û muayenebûnê de hûn bi kîjan pirsgerêkan re rû bi rû dimînin? (Hûn dikarin ji bersiveke zêdetir bineqînin)
1. Nebûna îmkânên dayîna heqê tedawiyê
 2. Dirêjbûna dema karên peredayîne

3. Pirsgirêkên ji ber nezanîna zimên (Têrêkirina zimên ji bo ravekirina nexweşiya xwe û fehmnekirina ji hev)
4. Ji aliyê bijîşk ve ji bo muayene û agahdariyê veneqetandina dema pêwîst
5. Di dema pêwîst de ji bo muayenabûnê nepejirandina bijîşk
6. Kêmbûn û başnebûna helwest û eleqeya hemşîreyan
7. Kêmbûn û başnebûna baldarî û kubariya teknîsyenên tenduristiyê (laborant, kesên rontgen dikişînin û hwd.)
8. Kêmbûna û başnebûna rênîşandêriya û alîkariya şewirmendên nexweşan
9. Dijwarbûna xwegihandina cihê nexweşxaneyê
10. Kêmbûn/ nebûna amûrên tenduristî
11. Kêmbûna qelîteya tedawî û guhdana nexweşan
12. Li nexweşxaneyê kêmbûna hîjyenê
13. Di dema muayenekirinê de pêkneanîna mehrûmiyetê

117. Dema ku hûn diçin nexweşxaneyê heke ji bo çareseriyê pirsgirêkên têkildarî pêkanînen li wir hûn serî li kê didin, hûn wan pirsgirêkan çawa çareser dikin?

1. Ez serî li rayedarên saziyê didim
2. Ez serî li navendên mafên nexweşan didim
3. Bi alîkariya nas û xizman ez pirsgirêkan çareser dikim
4. Ez diçim saziyeke din
5. Ez ji bo çareseriyê tu tiştî nakim
6. Yê din

118. Dema hûn an jî yek ji malbata we nexweş dikeve, hûn bi tena serê xwe diçin bal bijîşk an tevî yekî/a din diçin?

1. Em bi tena serê xwe diçin
2. Tevî yekî/ê diçim (yekî ji malbatê, tevî hevaleyê)

119. Dema ku hûn diçin bal bijîşk, hûn dikarin bi hêsaniyê derdê xwe vebêjin?

1. Erê
2. Na

120. Heke bersiva we “na” be, hûn vê kêşeyê çawa çareser dikin?

1. Ez tevberekî/ê bi xwe re dibim, ew alîkariya min dike.
2. Kêm – zêde ez dikarim derdê xwe bibêjim.
3. Ez tiştêkî nakim.
4. Yê din

121. Gava ku hûn diçin bal bijîşk, tiştên ku ew dibêje, hûn fehm dikin?

1. Erê
2. Na

122. Heke “na” be, hûn vê pirsgirêkê çawa çareser dikin?

1. Ez bi tevberekî bi xwe re dibim û dema ez derdê xwe dibêjim, ew ji min re

dibe alîkar.

2. Bi zehmetî be jî bijîşk hewl dide ku ji min re rave bike.

3. Ez tiştêkî nakim.

4. Yê din

123. Di dawiyê de tiştêkî ku min nepirsiye lê hûn dixwazin lê zêde bikin heye?

ÖZGEÇMİŞ

Araştırmacı, 1987 yılında Ağrı'da doğmuş; ilk, orta, lise ve üniversite eğitimini İstanbul'da tamamlamıştır. 2010 yılında İstanbul Bilgi Üniversitesi Psikoloji Bölümünden mezun olmuş, aynı yıl Okan Üniversitesi Klinik Sağlık Psikolojisi programında yüksek lisans öğrenimine başlamıştır. Ekim 2008 – Şubat 2009 tarihleri arasında Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi psikiyatri servisinde, Haziran – Temmuz 2009 tarihlerinde Balıklı Rum Hastanesi psikiyatri servisinde, Ekim – Kasım 2009 tarihlerinde Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi psikiyatri servisinde, Ekim 2011 – Mayıs 2012 tarihlerinde Bağcılar Eğitim ve Araştırma Hastanesi psikiyatri, kardiyoloji ve dahiliye servislerinde staj yapmıştır. 2010 ve 2011 yılı içerisinde Bahçelievler Özel Yaşam Hastanesi'nde çalışmış; Ocak 2012'den itibaren Güngören Aile Danışma Merkezi'nde görev yapmaktadır.